

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Április 4.

14. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Néhány szó az erdélyi ev. ref. tanárok «özvegy-árvai alap»-jához.

E lapok hasábjain mostanában már több ízben volt szó az «özvegy-árvai alap» jövődó sorsáról, mely kérdést nagyon is aktuálissá tette a kormány által a felekezeti tanárok számára létesített nyugdíj-intézet.

Elmondom e dolgról én is nézeteimet, mint olyan tanár, ki a nevezett alaphoz, illetve, a tanári özvegyek és árvák segélyezésére alakult társulatnak kezdettől fogva tagja vagyok.

Az özvegy-árvai egyesület genézise.

Mint hogy az erdélyi evang. ref. egyházkerület kollegiumaiban régebbi időben nyugdíj-alap, egykettő kivételével, nem volt, s ezért tanítottak az illető tanárok mind addig, míg szellemileg és testileg teljesen rokkantak lettek, s mint ilyeneknek, némi segély nyújtott, hogy tehetetlen állapotukban éhen ne vesszenek el; de, az özvegyről és árváról, a kollegiumok szegényes pénz-alapjai miatt, nem gondoskodtak, s nem is gondoskodhattak, ezekből lettek a legszánandóbb házi szegények. Ezen szomorú állapotot látva, az egyesület alapítói igyekeztek oly módon létre hozni az egyesületet, hogy az illető tanárok özvegyeiről és árváiról, saját családi érdekeikben úgy történjék a gondoskodás, hogy az nagy anyagi hátrányokkal ne járjon, s legyen kötelező. A kerületi közgyűlés helyben hagyván az egyesület alakulását és szabályzatát, a felügyeleti jogot magának tartotta fenn; a belépését az illetőnek hivatala elkezdésekor kötelességévé tette, valamint a kollegiumok előjáróságainak minden tanári állás után, vakancia esetében is, a tanári állás után járó egyesületi díjat fizetni, meghagyta. A nyugdíj-alapok hiányában, ily módon kívánt az összes tanári kar és közgyűlés segíteni az özvegyeken és árvákon; az elaggott, vagy elnyomorodott tanároknak, ha halálukig nem szolgálhattak, mint már fentebb említettem, némi kegydíjat adott.

Az állami nyugdíj-intézet fölállításával, az «özvegy-árvai alap» helyzete háromféle módon lenne megoldható.

1. Az egyesület, a máj szervezetében, továbbra is tartassék fenn, mert az ez által nyújtandó segély az özvegyeknek és árváknak nem lenne fölösleges az állam által adandó segély mellett, s a tanárok meg sem éreznék az évi járulékot a mostani magasabb fizetések mellett, évi kis részletekben történvén a fizetés, áldásosabban máshol ezen összeget el nem helyeztethetnék özvegyeik nyugalma és kényelme szempontjából.

Még azt sem szabad elfelednünk, hogy mindig lehetnek olyan tanárok, a kiket a miniszter az általa létesített nyugdíj-intézetbe fel nem vesz, s ha ide belépnek, özvegyeik és árváik némileg biztosítva lesznek.

2. A mint az állami nyugdíj-intézet megkezdí működését, az «özvegy-árvai alap» fungens tanár tagjai megszüntetnék az évi befizetést, de a nyugalomban lévők illetékeiket halálukig fizetnék. Az egyesület jelenlegi tőkéjéből, melyet a kerületi közpénztár kezelne, kapnák a segélyt a már jogositottak és a nyugalmazott tanárok özvegyei és árvái. Az egész összeget a központ kezelné és gyümölcsöztetné, mint olyan tartaléktőkét, melyet a bekövetkező nehéz időkben a tanárok és azok maradékai részére fordíthatnának annak idejében, ebből aztán olcsó törlesztési kölcsönt is adhatnának a tanároknak.

3. Azon időben, melyben a jelenleg jogositottak és nyugalmazott tanárok özvegyei és árvái kihálnak, az akkor meglevő egész összeg aránylag osztassék fel az erdélyi evang. református egyházkerület hét kollegiuma között.

De, semmi esetre sem osztandó fel az egyesület tagjai közt a tett befizetések arányában. Annyival kevésbé osztható fel, mert ezen szóban levő egyesületnek tagjai nem tekinthetők úgy, mint más egyesület önkéntes tagjai, honnan bármikor kiléphetnek, ha-

nem erre mindnyájan. kötelezettek, és valóban, nem is a személyhez, hanem az illető tanári álláshoz van kötve, mit bizonyít az is, hogy ha valamely tanári szék nincsen is betöltve, azon tanári fizetés után az illető kollegium a vakancia alatt is fizetni köteles. Továbbá, bizonyítja az is, hogy ha a tanárnak neje is meghalt, s árvája nincs, az évi hozzájárulást mégis fizetni köteles. Még az agg-legénynek maradt tanár is fizette és fizeti.

4. Ha az erdélyi evang. ref. tanárok gyűlése azt határozná el, hogy az egyesület vagyona most osztassék fel, azon esetben is kapják azt a kollegiumok, a tett befizetések aránya szerint, ez által az illető kollegiumok bizonyos részben segítettének azon kötelességek teljesítésében, mely szerint az állami nyugdíjba évenként bizonyos összeg befizetésére köteleztetnek.

Azon felhozható ok, hogy a jelenlegi tanároknak, a kik harminc évi szolgálat után nyugdíjképesek lesznek, most bizonyos összeget kell befizetni, melynek fedezésére kívánatos volna a már befizetett összeg visszanyerése, tekintetbe nem vehető, azon kedvező előnyt tekintve, hogy ők harminc évi szolgálat után szép nyugdíjt kapnak (teljes fizetést), míg a régi tanárok, nyugdíjra kilátásuk nem lévén, szolgálni voltak kénytelenek negyven-ötven esztendeig; szóval, addig, míg fizikailag és szellemileg teljesen alkalmatlanok nem lettek. E mellett, özvegyeik és árváik semmi nemű segélyt nem kaptak, hanem nyomorban maradtak.

Bármilyen határozatot hoz is a tanárok gyűlése, az csak úgy lehet érvényes, és végrehajtható, ha azt az egyházkerületi közgyűlés jóvá hagyja, a melynek felügyelete alatt áll az «özvegy-árvai egyesület».

Ezekben volt szerencsém elmondani szerény nézetemet. Az ügy tisztázása végett, szóljanak hozzá mások is.

Egy öreg református tanár.

Tanügyi előadó évi Jelentése.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Tanügyi adminisztrációnkban, az országos tanügyi hitel bizonytalan ingásai között is, megmaradtunk egyházkerületünk feladata terén, s oda hatni törekedtünk, hogy a vallásosság érdekei, és iskoláink hagyományos, s törvénybe iktatott jogai, minden vonalon tiszteletben tartassanak.

Az állami felügyeletnek a legkisebb részletekre kiterjedő gondossága ellen megóvtuk taná-

raink önállóságát, és kollegiális rendszerünk szabad szellemét, hogy tanügyünk terén mindenki érezze, mikint egy nemes, s nagy hivatásnak munkása; hogy e nemes és nagy hivatás szellemétől legyen áthatva, nem pedig aprólékos, adminisztratív szempontok, és egyéni követelések által megbénítva. S bár jól tudjuk, hogy rendszer és tanár teszik az iskolát, mégis a tanárt tartottuk és tartjuk az iskola fontosabb tényezőjének, mert az bizonyos, hogy bárminő is az a rendszer, azt a tanárok testesítik meg, és olyannak mutatkozik az a valóságban, a minővé azt a tanárok teszik. Hozzá értő, lelkes tanárokkal: jó; tudatlan, felületes emberekkel: rossz.

Tanáraink minőségének, s értékének a megismerésére szolgáltak az előljárósági jelentések, az államkormány részéről kiküldött biztosok tapasztalatai, a kollegiumi értesítők, az intézet egész életét felölelő részletes és táblás kimutatásaikkal. Ezekből a forrásokból meritettük központi adminisztrációnk bírálata tárgyát és motivumait; ezekből következtünk a tanárok és az iskola mivoltára, és pedig annyival biztosabban, mennél lelkiismeretesebbek az előljáróságok, iskola-látogatók, és kormányképviselők; mennél szélesebb az ő tárgy-ismeretük, mennél élesebb szeműek, hogy nem téveszti meg őket a külszin, hanem látnak a dolgok mélyére is.

Ezekből a szempontokból kívánunk végig tekinteni iskoláink 1893/94. évi történetén, melynek képén a haladás örvendetes mozzanatai közé egy pár szomorú esemény is szövődik.

Egyházkerületünk hét kollegiumába járt az 1893/94-ik évben összesen 2794 tanuló, s ezek közül tanult a nagy-enyedi theologiai akadémián 37 a nagy-enyedi tanító-képzőben 45; a nagy-enyedi főgimnáziumban 341; a vele kapcsolatos elemi iskolában 204; a kolozsvári főgimnáziumban 349, elemi iskolájában 170; a maros-vásárhelyi főgimnáziumban 269, elemi osztályaiban 141; a székely-udvarhelyi főgimnáziumban 185, elemi osztályaiban 149; a zilahi főgimnáziumban 227, elemi osztályaiban 88, a szászvárosi főgimnáziumban 204, elemi osztályaiban 123; és végül, a sepsi-szentgyörgyi főgimnáziumban 262, összesen 1837 gimnáziumi és 875 elemi iskolai növendék. A részletekre nézve tájékoztatnak az I. és II. számú táblás kimutatások.

A gondnokokon kívül, kiknek száma a hét kollegiumnál 27, alkalmazva volt, s hivatalának élt 173 tanerő, még pedig: a) a nagy-enyedi theol. akadémián négy rendes, egy helyettes tanár; b) a

tanító-képzőben három rendes, hat helyettes tanár; c) a hét főgimnáziumban 135 tanár (64 rendes, 17 helyettes, 26 vallás-tanító, a bejáró más felekezetekkel együtt, 20 rendes tantárgyat tanító óradó és tornamester, 8 rendkívüli tárgyat tanító). Lásd a VI. és VII. jegyü mellékleteket, melyek a tanárok és tanítók képesítési viszonyairól is tájékozást nyújtanak.

A tanári karokból a halál ez idő szerint megdöbentő módon szedte áldozatait. Nagy-Enyeden: Józsa Zsigmond, Hegedüs János, Berde Sándor, theologiai tanárok; Székely-Udvarhelyt: Szakács Mózes; Sepsi-Szent-Györgyön: Várkonyi Endre, gimnáziumi tanárok hunyták örök álmra szemeiket. Működésük és érdemeik az illető kollegiumok Értesítőiben méltatva vannak. Dr. Petri Mór, zilahi tanár, miután Szilágymegye kir. tanfelügyelőjévé neveztetett ki, megvált tanári széktől, melyet nyolc esztendeig fáradhatatlan buzgósággal, és kellő szakértelemmel töltött be.

A nyilvános vizsgálatok mindenütt, törvény-szabta időben tartattak meg.

Papi szigorlat tartatott Nagy-enyeden 1893. szept. 1. és 2-án; második lelkész-képesítő vizsgálatra jelentkezett 17 ifju, kik közül jelesen képesített: 10; jól: 6, és egyszerűen: 1; első lelkész-képesítő vizsgálatra állott 8 végzett theologus ifju, kik közül jelesen képesített: 5; jól: 3. Alapvizsgálat tartatott 1893 szept. 4-én. A jelentkezett hat ifju közül: 3 jelesen, 3 jól képesített; a december 18 án tartott pótló vizsgálatokon egy ifju jelesen, egy jól képesített.

Theologiai magán-tanárságra a most már csak néhai Z. Kiss Albert, feltorjai körlelkész, írásbeli dolgozata és szóbeli vizsgálata alapján, egyhangulag képesnek nyilvánított.

Néptanítói-képesítő vizsgálat volt 1894. május 21—25. napjain (szóbeli). A vizsgálatra bocsátott tanító-jelöltek közül kettő pótló vizsgálatra utasított, kettő jelesen, és öt jól képesített.

Kizárólagosan énekvezérségre, és orgonista-ságra ketten nyertek képesítést.

A hét főgimnáziumban osztályoztatott nyilvános vizsgálatok rendén mindössze 1715 tanuló, 8% minden tantárgyból jelesen, 16% minden tantárgyból jól, 47% minden tantárgyból elégségesen; 12% egy tantárgyból elégtelenül, 6% két tantárgyból elégtelenül, és 8% több tantárgyból elégtelenül. A főgimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskoláknál osztályoztatott, szintén nyilvános vizsgálatok rendén, mindössze 703 növendék, s ezek 39%-ka ki-

tünő, vagy jeles, 12%-ka jó, 33%-ka elégséges, és 12%-ka elégtelen osztályzatú.

A részletekbe való bepillantásra, és tanulmányra csatoljuk a III.a) és III.b) jegyü rovatos kimutatásokat.

Az érettségi vizsgálatok eredményéről tájékozathat az V számú rovatos kimutatás. Vizsgálatra jelentkezett a hét teljes gimnáziumnál mindössze 122 ifju. (N. Enyeden 13, Kolozsvártt 26, M. Vásárhelyt 15, Zilahon 23, Szászvároson 10, Sepsi-Szent-Györgyön 18). Érettnak nyilvánított: 101; még pedig: 13 jelesen, 17 jól, 71 egyszerűen. Visszavettett egy évnél kevesebb időre 13; ismétlő vizsgálatra utasított négy, véglegesen elutasított egy.

A rendkívüli tantárgyak tanulásában elért eredményt az ide csatolt IV számú rovatos kimutatás tünteti föl. Tanult a hét kollegiumban francia nyelvet 78, szabadkézi rajzot 154, mintázást 1, műéneket 423, zenét 106, gyorsírást 91, egészség-tant 30 növendék.

A tanulmányi eredmények számbavételénél megelégedésünkre tapasztaltuk, hogy a tanárkarok az eredményes tanítás lényeges feltételeinek a megvalósítására mind jobban törekszenek. Az egyik feltétel a tantárgyak célszerű felosztásában valósul meg, abban t. i., hogy egy-egy osztályban a rokon-tárgyak lehetőleg egy kézre adatnak, és hogy egy-egy osztály, ugyan azzal a tantárggyal, lehetőleg több éven át, ugyan annak a tanárnak vezetése alatt marad; a másik, nem kevésbé lényeges feltétel abban valósul meg, hogy a tanárkarok a tanítással szoros kapcsolatba hozzák az ifjúsági könyvtárak használatát, osztályról-osztályra, oly olvasmányokat állapítván meg, melyeket a tanulók otthon elolvasni kötelesek. Ennek az intézkedésnek jó gyümölcseit tényleg máris tapasztaljuk, s tanulóink irodalmi jártassága teljesen kielégítő. Azonban, kevésbé kielégítő az eredmény, két intézetünk kivételével, a felsőbb osztályok, és jelesen az érettségi vizsgálatok írásbeli dolgozataira nézve, a melyeknél igen gyakran meglepő, s eléggé nem sajnálható mulasztások és hiányok konstatáltak, u. m. aránytalanság a részekben, zavaros diszpozíció, s a helyesírás tudatosságáig sem emelkedő gyakorlatlanság. A mi alig, ha nem abban leli magyarázatát, hogy az illető intézetek szaktanárai nem törődnek annyit az anyanyelvi irány-gyakorlással, a mennyit ez, a közepes tanulók általános műveltsége szempontjából is, valóban megérdemelne.

Az ifjuság magaviselete, átlag véve, jónak mondható. Súlyosabb fegyelmi kihágások nem nagy számmal fordultak elő. N.-Enyeden egy, Kolozsvártt egy, és S.-Szent-Györgyön szintén egy tanuló záratott ki az intézetből, Igazg.-Tanácsunk tudtával, s jáváhagyása után. Konziliumabeundival eltávolított Enyeden kettő, Sz.-Udvarhelytt öt, és Szászvároson egy tanuló.

A tanuló ifjuság részéről ez az év a leg-egészségesebb időkorok közé tartozik. Eltekintve a tanév elején uralkodott kolera-járványtól, mely miatt három intézetünk csak októberben kezdhette meg a tanulást, nagyobb arányu megbetegedések sehol sem fordultak elő.

Az önképzésnek az a kedves módja, mely a tanulók ismeret-világát közvetlen szemlélet utján gyarapítja, s mely egy pár év óta kollegiumaink krónikájának állandó rovatát képezi: az «iskolai kirándulás» az idén sem szünetelt, sőt mindegyik kollegium több ízben is rendezett kirándulást a közel vidék szépségeinek megtekintésére, több tanár részvétele és vezetése mellett.

Az elhunyt és élő nagyok iránti hódolat is többször nyújtott alkalmat a szellemi élet megnyilatkozására az u. n. «iskolai és ifjusági innepélyek»-en. Innepet ült valamennyi kollegium a reformáció emlékére, Jókai Mór félszázados írói működése, és az 1848. évi márciusi napok, mint a magyar szabadság elragadó, megkapó ébredésének emlékére. Gyászt öltve osztozott a tanuló ifjuság is abban a lesujtó fájdalomban, mely a lánglelkü túrini remetének halálával az egész hazára borult.

Sepsi-Szent-Györgyi kollegiumunk innepel kezdte az iskolai évet, a mennyiben az illető előljáráóság az új szárnyépület fölavatását az 1893. évi szeptember 10-ére tűzte ki. Ezen az örvendetes innepélyen a magyar királyi államkormány, a város, a vármegye, az illető egyházmegye és összes kollegiumaink előkelő küldötteikkel vettek részt; az egyházkerületet főtiszt. püspök, Szász Domokos, atyánkfa, és br. Bánffy Dezső, ő excellenciája, főgondnoki minőségben, képviselték.

A tanulóknak nyújtott ösztöndíjak, segélyek, jutalmak és más nemü javadalmak összegeiről a VIII. sz. a. csatolt kimutatás ad részletes felvilágosítást. E szerint, kiosztatott a hét kollegiumban: 24 darab arany és 33,778 forint 48 krajcár.

Ebben az évben is nem egy kegyes alapító szive fordult nevelésügyünk hathatós támogatására.

N.-Enyeden, néhai b. e. Rákosi Bálintné, szül.

Csoma Károlina urnó végrendeletében a főiskolát tette főörökössé, s 4036 forintnyi ösztöndíj-alapot hagyományozott szegény tanulók segélyezésére. Több ezer forintra menő alapítvány iránt intézkedett végrendeletében néhai b. e. Zeitler Mártonné, szül. Bányai Eszter urnó, szintén szegény tanulók segélyezésére. Bolgár Mihály, Cseresnyés Gyula, Dezső Zsigmond, Gyárfás Győző, dr. Ráckövi Samu, és dr. Winkler Albert 105 forintot tettek le e címen: «A Bethlen-főiskola 1872/73-ik évben maturált ifjainak alapítványa a gimnáziumi konviktus-alap gyarapítására, húsz éves találkozásuk emlékéül».

(Folytatása következik.)

Az Igazg.-Tanács évi jelentése.

(Vége.)

A belmisszió terén derekasan küzdő körlelkészeink száma a mult év folyamán egygyel szaporodott, t. i. a balázsfalvi körlelkészséggel, melyet a balázsfalvi és túri anya-, valamint a hosszú-aszói társ-egyházak egyesítésével szerveztünk egyfelől az erdélyi oláhság központján fennállott erőtlen reform. egyházközségünk megerősítése, másfelől az önmagukban fennállani szintén képtelen túri és hosszú-aszói egyházak további fentarthatása végett. Ezen állomás javadalmát, 109 forint központi segélylyel együtt, 800 frtban állapítottuk meg, s be is töltöttük ez állást t. Cseresnyés Ödön, volt dicső-szent-mártoni körlelkész aival, kinek eddigi missziói szolgálata garanciát nyújt arra, hogy igen fontos új állomásán is sikerrel tölti be feladatát. Egyébkint, körlelkészségeinkről ez alkalommal, különösebb jelenteni valónk nincsen. Szervezetesük és rendeltetésük célját a lefolyt évben is nagy buzgósággal, s nem csekély eredménnyel igyekeztek megközelíteni, s ha éppen messze kitünő fényes eredményeket buzgó körlelkész aainknak elérniök nem is mindenütt sikerült, annak okát a sok helyen bénítólag ható vagyoni erőtlenségben találjuk meg, melyet elenyészteni csak hosszabb idő alatt sikerülhet. A körlelkészi karban előfordult személyi változásokról, valamint általában a körlelkészségek állapotáról, e jelentésünk 1. számú melléklete számol be.

A mult évben tartott főt. egyházkerületi közgyűlés által reánk ruházott teendőik mikinti elintézéséről, a következőket van szerencsénk jelenteni.

A közgyűlési jegyzőkönyv 39. számú határozatával arra hatalmaztatott föl Igazgató-Tanácsunk, hogy Budapesten eszközendő építkezési tőke-befektetések egy részének fedezésére, valamint a theol. fakultás épületének építési költségeire 600,000 frtig terjedő, ötven éves törlesztő kölcsönt vehessünk fel, utólagos jelentéstétel kötelezettsége mellett. Az ezen határozat alapjául szolgált előterjesztésünkben azt is bátrak voltunk jelezni, hogy a budapesti magyar jelzálog-hitelbank e kölcsönt egyházkerületünk részére 4.95% mellett helyezte kilátásba, mely ajánlat igen kedvezőnek volt tekinthető. A közgyűlési engedély birtokában aztán azonnal lépéseket is tett Igazg.-Tanácsunk a szóban forgó kölcsön meg-

szavazhatása és kiutalása iránt, de ekkor már a nevezett banktól azt a választ nyertük, hogy a kamatláb időközi emelkedésére tekintettel, a kölcsönt most már csak 5:40 százalékos annuitás mellett, hajlandó kiutalni.

Igazgató-Tanácsunk ekkor a fölmerült szükségek fedezésére kisebb összegű lombárd kölcsönt vevén föl: a jelzálog-hitelbankkal megkezdett tárgyalásokat abban hagyta, és fölkerlte főtiszt. püspök, atyánkfíát, lehetőleg előnyösebb föltételek mellett kiutalandó kölcsön kieszközlésére, a mi, főtiszt. püspök, atyánkfia, fáradságot nem ismerő buzgolkodása, s hosszas utánjárása után, sikerült is annyiban, hogy a bécsi osztrák földhitel-intézet e kölcsönt egyházkerületünk részére, öt-százalékot meg nem haladó annuitás mellett, kilátásba helyezte, elvileg megszavazta, s az éppen most folyamatban levő becslési eljárás befejezése után, ki is utalja. Ezen kölcsön-összegből lesz aztán a Budapesten épülő, s már fedél alatt is álló két bérház építése befejezve, illetve, az ezen építkezésre már kiadott közalapi tőkék ebből lesznek vissza helyezve, valamint a budapesti másik három telkünk beépítésére nézve már megkötött szerződés értelmében, ezen újabb három bérpalota (mindenik három emeletes) építési költsége is ezzel fedeztetik. A múlt évi főtiszt. közgyűlés elé terjesztett javaslatunkban, ugyanis, három telek beépítéséről szólottunk, de, részben éppen a kölcsön föl nem vehetése miatt, a múlt év nyarán csak két telket építettünk be Feszty Gyula, műépítész ural, a főtiszt. közgyűlés előtt már ismeretes jövedelem-biztosítási feltételek mellett, míg a fenmaradt három teleknek a jelen év folyamán leendő beépítésére Politzer Zsigmond bankár és építési vállalkozóval léptünk szerződésre a Fesztyéhez hasonló, sőt annál még kedvezőbb oly módoszat mellett, hogy az építkezésekbe befektetendő összes tőkék és vételári összegek évi 6:95%-os jövedelmét nevezett bankár ur, a felépítendő épületek bérbe vétele útján biztosítja s így egyházkerületünknek a felveendő kölcsön 5%-os annuitásának fedezése után 1:95%-nyi tiszta jövedelem biztosítatik.

A főtiszteletű közgyűlésnek további megbízása az Igazgató-Tanácsi tisztviselők, körlelkészek és kolozsvári theol. tanárok nyugdíjintézetének életbeléptetésére vonatkozott, melynek a múlt év folyamán szintén eleget tettünk s a jelen évtől kezdve már ugy a hátralékos tagdíjak és belépési járulékok, mint a folyó évi tagdíjak befizetése, illetve levonása folyamatban van.

Hasonlóan intézkedtünk az új zsinati törvények életbe léptetése tekintetében is és a közgyűlési rendelet értelmében kibocsátott végrehajtási utasítást lesz szerencsénk, a tárgysorozat rendjén, tisztelettel bemutatni jóváhagyó tudomásul vétel végett.

A 65. jkvi számú határozattal továbbá arra kapunk utasítást, hogy az erdélyi ev. ref. papfiuk árvaházának létesítése tárgyában tegyünk véleményes jelentést az idej főtiszteletű Közgyűlés elé. Ezen megbízatásunkban végzett munkálkodásainkról is külön előterjesztésben fogunk referálni, miért is e helyen csak annyit említünk meg, hogy főtiszteletű Püspök aa. lelkiismeretes utánjárása és munkálkodása folytán oly kedvező javaslattal léphetünk a közgyűlés elé, hogy ez alapon az árvaház létesítését már legközelebbre remélhetjük.

Még csak a 66. jkvi szám alatt vett azon utasításnak kellene eleget tennünk, melyben a fekvőségekbe, telkekbe, különösen pedig a m.-nagy-zsombori birtokba fektetett tőkék jövedelmezőségéről szóló számadási végeredmények kimutatására hivatunk föl, de ezen rendelkezés végrehajtása alól tisztelettel fölmentést kell ez alkalommal kérnünk, mert a budapesti két bérház még csak a jelen év május havától kezdve fog jövedelmet hajtani, a kolozsvári ingatlanok újabb s csak a múlt év végén befejezett beruházása pedig az új pénztári kezelés bevezetésével járó nehézségek miatt, még ez ideig leszámolható nem volt, s végül a m.-nagy-zsombori birtok jövedelmezőségéről csak a gazdasági év végén, illetve a szeszfőzési idény lejártával (május végén) állíthatjuk össze a számadásokat, mikor ugyanis ezen birtok főjöveldelmi ágát képező szeszalárusítás és hizlalt marha eladás befejezve lesz. Ezek alapján tehát tisztelettel kérjük, hogy ezen rendelkezés végrehajtására nézve a jövő évi egyházkerületi közgyűlésig részünkre haladék adassék.

A kolozsvári theol. fakultás berendezése és megnyitása tárgyában szintén külön előterjesztéssel fogunk, a tárgysorozat rendjén élni, melyben az eddig tett intézkedések ismertetése mellett, a meghívott tanárok névsorát is lesz szerencsénk bemutatni, kérve a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés nagybecsű jóváhagyását, s a továbbiak iránti intézkedését.

Az egyházkerületi vizsgálat és felülvizsgálat alá tartozó számadásokról a 2-ik számú melléklet nyújt felvilágosítást, melyből láthatólag a múlt évi közgyűlés óta 21 alap, illetve püspöki egyház és kollegium számadása nyert elintézt.

A múlt évi egyházkerületi közgyűlés óta történt alapítványozásokról, egyházi célokra tett adományokról, előfordult tüzesetekről és egyházi vezérférfinak karában bekövetkezett halálozásokról, illetve lemondásokról az alábbiakban tesszük meg jelentésünket:

A) Felső adományban ezen idő alatt csak égei egyházközségünk részesült, 50 frt. segélyt nyervén temploma kirenoválására, melyért hódolatteljes Köszönőiratunkat, szokott uton a trón elé juttattuk.

B) Egyházi és más jótékony célokra adományozott még a lefolyt év alatt

1. Főtiszteletű Püspök aa: Az Emkének, évi állandó járulék címen 200 frtot. A segesvári körlelkészségnek, évi állandó járulék címen 100 frtot. A theol. fakultás alapra tett alapítvány kamatába 100 frtot. Az erdélyi irodalmi társaságnak, alapítói tagsági díj címen 50 frtot. A k.-szentkirályi tűzkárosultaknak 15 frtot. A hódmezővásárhelyi inségeseknek 25 frtot. A csomafái iskolának 25 frtot. A szentháromsági iskolának 25 frtot. A mensa akadémika javára 50 frtot. Az Itthon javára 25 frtot. A kolozsári földész énekkarnak 115 frtot. A nagyilondai templom-alapra 25 frtot. Összesen: 855 forintot.

2. Baruch Sámuel, budapesti lakós, atyja Jeremiás emlékére, a marosvásárhelyi leányiskola javára 2000 frtot.

3. Köpeczi Nagy Lajos és fiai tanulmányi ösztöndíj-alapra 3000 koronát.

4. Méltóságos Veér György, csikszeredai egyházközségi gondnok aa. az ottani templomépítés céljaira 500 frtot.

5. Nagyságos Baktsi Gáspár egyházmegyei algonok aa. ugyanezen célra 500 frtot.

6. Rákosi Bálint, Nagy-Enyeden elhunyt orvos aa. pedig az enyedi kollegium javára ösztöndíj alapra hagyományozott 4036 forintot eladott fekvőséget.

A kolozsvári theol. fakultás alapjának gyarapítására is folyamatban vannak még a buzgó adományozások, és így a mult évi közgyűlés óta befolyt alapítványokról és egyszersmindenkori adományokról a 3. számú mellékletben nyújtunk kimutatást.

Az életben levő egyes adományozókhöz Igazgató-Tanácsunk tiszteletteljes köszönőiratot intézett, s kérjük ez uton a főtiszteletű egyházkerületi Közgyűlést, hogy elismerését és jegyzőkönyvi köszönését szintén kifejezni méltóztassék.

Ugyancsak ezen jentés 4. 5. és 6. számú mellékleteiben van szerencsénk beszámolni a mult évi államszegély, Baldácsy-alapítványi segély kiosztásáról s a mult évi főtiszteletű Közgyűlés 22 jegyzőkönyvi számú határozatával a körlelkészégi egyházak, s más exponáltabb helyzetű egyházak segélyezésére rendelt 8000 frt. felosztásáról.

C) Tűzkárt szenvedett a lefolyt év alatt a., szacsvai egyházközségünk 130 forint értékben, b., m.-hermányi egyházközségünk 210 forint értékben, c., zágoni egyházközségünk 347 forint értékben, d., m.-gy.-monostori egyházközségünk 80 forint értékben, e., nyárszói egyházközségünk 180 forint értékben, melyeket azonban az első magyar általános biztosító-társaság szokott pontossággal azonnal kiegyenlített.

D) A kérélhetetlen halál ez évben is meglátogatta egyházkerületünket, s jeleseink közül gróf Bánffy Miklós, egyházkerületi főgondnok ur ő nagyméltóságát, a páratlan buzgóságu, áldozatkész s anyaszentegyházunk ügyeinek oly hosszú időn át élén állott főurat ragadta el 1894. évi december hó 18-án, míg alig pár hét mulva 1895. január 11-én szászvárosi kollegiumunk alapítóját, ezen kollegiumunk, számos népiskolánk és egyházunk fejedelmi bőkezűségű pátrónusát, s egyházkerületünk tiszteletbeli főgondnokát, méltóságos gr. Kun Koocsárd aát. vesztettük el. Igazgató-Tanácsunk mindkét szomorú haláleset alkalmából gyászjelentést adott ki, koszorukat helyezte a ravatalra, s az egyházkerületet a gyászszertartásokon küldöttségek által képviseltette.

E) Egyházkerületünkben betöltött diszes állásokról, betegeskedésükre és agg korukra hivatkozva, a lefolyt év alatt mélt. Székely Gergely aa. a Rikan-belüli négy egyházmegye főgondnoka, nagyságos Sylvester Dávid,

sepsi egyszázmegyei algondnok és nt. Kelecsényi Ká. oly, szebeni egyházmegyei esperes aai. mondottak le, mely lemondásokat Igazgató-Tanácsunk sajnálattal tudomásul vette, s hasonló tudomásul vétel végett a Főtiszteletű egyházkerületi Közgyűlésnek azon kéréssel ajánlja tel, hogy nevezetteknek hosszas és buzgó szolgálataikért őszinte elismerést és köszönetet mondani sziveskedjék.

III.

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten a következő intézkedéseket tettük.

1. A fölhajthatatlanság hitelt érdemlő módon történt bebizonyítása után, törlésre engedélyeztük: b) a Filep Péter alapítvány 190 frt. 52 krajcárnyi tőke követelését, összes járulékaival együtt; a) nagyenyedi Bethlen kollegiumunknak Krisztea Juon és társai, illetve Tatar Sándor ellen fennállott 304 frt. 20 kr. és járulékaik iránti követelését; c) ugyanezen kollegiumunknak Szirb Vaszi Páskuj elleni 40 frt. s járulékaik, nemkülönben ismét csak Tatar Sándor elleni 60 frt. tőke, s járulékaik iránti követelését; d) zilahi kollegiumunknak Bálint Elek elleni 22 frt. 47 kr. tőke, s járulékaik iránti követelését; e) marosvásárhelyi ref. kollegiumunknak a kis-görgényi egyházközség ellen tenálló 210 frt. tőke s járulékaik iránti követelését.

2. A fennálló szabályokkal összhangzónak találtuk s így megerősítettük: a) az erdélyi ev. ref. egyházkerület »Papi Értekezlet«-nek alapszabályait; b) a kovásnai egyházközség papi és kántori; c) a bodolai egyházközség papi; d) a köpeci egyh. község papi és tanítói; e) a kercesdi egyházközség papi kepeváltási szabályzatát; f) jóváhagytuk a nagyenyedi Bethlen kollegium Elöljáróságának azon határozatát, melylyel a kollegiumi alkalmazottak természetben kiszolgáltatót tűzifa járandóságát készpénzzel megváltotta és g) szabályszerű tárgyalások után megengedtük, hogy a szécsi főkegyházközség az ilosvai körlelkészesség kötelekéből a sokkal közelebb fekvő perecseni anyaegyházhoz csatoltassék.

3. Végül megerősítési záradékkal láttuk el az ezen jelentéshez 7' alatt csatolt jegyzékben felsorolt s az ott szintén kitüntetett okok miatt változott papi, tanítói és kántori díjleveleket.

Tisztelettel kérjük ezen határozataink tudomásul vételét, s ezzel be is fejezett évi jelentésünk kegyes elfogadását.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának. Kolozsvárt, 1895. március hó 4-én tartott üléséből.

TÁRCA.

Az oláhok, és a református egyház.

Abban a kis faluban, a melyben végigjártam a gyermek-évek tünde napjait, a meredek tetőre felsiető papikertnek végén, fák lombjaitól fedve, halk magányban, egy oláh templom rejtőzik. Körülötte behorpadt sirok ásitnak, düledező fejfák bolongatnak az álomhintő enyészet suttogása mellett.

Oh, gyermek-évek gondatlan útai, hányszor fonódtatok karikába e behunyt szemű templom fabordái körül, mind szűkebbre vonva a kört, míg neki bátorodva, meghágtatok az örmos parkányokat, hogy kandi szemmel kifürkészétek féltve őrzött misztikus belsejét.

A gyümölcsfákkal benőtt temetőnek van egy fűtermő tisztása, a melyet »Oláh temetőnek« hívják. De, abba a temetőbe évtizedek óta új sirt nem ástak; felülete elsimult, iratos sírfáit, melyek alatt pópák és dászkalok pihentek, az idő régen kidöntötte. Az egykor templomot épített és aztán lassankint ide temetkezett régi gyülekezet, mely új jövevényre hiába vár, csak emléken él, s mindannyi lenn alvó felett, a hivatást túlélt templom is, csak a közös siremlék tisztét teljesíti.

A faluban az oláhság, úgy is, mint egyház, s úgy is, mint lakosság, megszűnt, s ha akad még talán egy, talán kettő, ki magát oláhnak véli, képét fizet az is a református papnak, s nyelvét elfeledte; pedig élénken tartja magát gyer-

mekkoru emlékei közt az a megfigyelés, hogy akkor falunkban, maguk a magyarok között, igen gyakran folyt az oláh beszéd, míg ma, a magyaron kívül, más nyelvet senki sem beszél.

Mi lett az én szorgalmas kis falum oláh népeivel; kihaltak, elvándoroltak vagy oda hagyták apáik nyelvét és hitét?

Ugy van. Lassankint átfolydogáltak, egyenkint átszálíngóztak a reform. egyházba, s egyuttal a magyarságba is.

Ime, annak a gazdátlanul maradt templomnak tanúságtétele! Egy etnologiai processus, a mely korunkban, szemünk előtt jut befejezésre, megingatva azt a többé-kevésbé elfogadott historiai állítást, hogy az oláhság a reformáció befogadására, a multban, mint a jelenben, képtelennek bizonyult.

És immár ott állok, hogy elmondjam, hogy ez az igaznak vélt historiai-állítást, elsőbben is a multa nézve, a legújabb történeti kutatások folytán, jórészen elesik.

E célból óhajtok egyet és mást kiemelni Hunfalvi posthumus művének, az oláhok történetének lapjairól, tudván, hogy a jelen oktatója a mult tiszta képe.

*

A reformáció korában az oláhok már jelentékenyen ráborultak az erdélyi magyarságra. Alig van esztendő, a megelőző időkben, a melyben ne vezetnének át a határokon, telepítő kenézek a Balkánokról mind feljebb és feljebb húzódnó vad erkölcsű, állatias külsejű oláh pásztorokat, a kik lassankint betöltik a néptelen erdőségeket, a hegyek közeit, s már a lankákra is aláereszkednek.

Az Erdélyt körülvevő Szörénység, Havasalföld, Moldva és Máramaros is ily telepítések útján kapják oláh lakóikat, a kik mindegyiké magukkal hozzák tudatlan pópáikat, s hogy ne kelljen tizedet fizetniök a püspököknek, megmaradnak a keleti egyházban. De, Erdély, a körülírtvájdások felett, sok jelességekkel kiváló ország volt akkoron; számos művelt és élénk kereskedést űző városa volt, összeköttetése is a nyugattal szorosabb, mint a tiszai részeké. És sehol az oláhságot nem érhetette a fensőbb művelődés és a reformáció szele, csak is a városokkal diszes Erdélyben.

Egy beszercei szász 1546-ban írott levele tesz először említést arról, hogy a Káté (minden esetre a Lutheré, mert más Káté akkor még nem íratott), oláh nyelvre fordítván, Szebenben kinyomatott, s ezt az oláh pópák, mint szentkönyvet fogadták.

Az első oláh nyelvű nyomtatvány a Luther Kátéja.

Ugyanakkor a brassói főbíró a Kátét görög nyelven adja ki az ott tartózkodó nagy számu görögök reformálása céljából; és ugyan ő, t. i. Benkner, az oláhokkal is foglalkozik, megrendelvén nekik, hogy tanulják a Kátét. Ez első oláh nyomtatványt rövid közökben követik a biblia-részlet fordításai és evangéliumi egyéb magyarázatok, a melyek mind szász és magyar emberek áldozatkészsége folytán jelennek meg az oláhság számára.

Hatás nélkül marad-e ez az odaadó kezdeményezés?

Erre vonatkozólag némely országgyűlési végzések adnak több-kevesebb felvilágosítást.

Az 1847-ki országgyűlés így nyilatkozik: «Sokan lévén az oláhok közt, kiket Isten megvilágosított, hogy ehagyták a görög egyházat és maguk nyelvén olvassák az Isten igéjét, elhatároztuk, hogy válasszanak maguknak szuperintendenst.»

Teljes megfelelő értelemben tudósít minket az 1566-ki szebeni országgyűlés, a mely miután kimondja, hogy az Isten igéje szabadon hirdettessék az oláhok között, kiknek

pásztorai vakok lévén, vakokat vezetnek «György püspökkel, szuperintendenssel, a bibliából megvetélkedjenek és az igazságnak értelmire menjenek.»

Az említett évben már tíz éve mult annak, hogy a kath. püspökség a kolozsvári országgyűlés határozata következtében megszűnt s javai szekularizáltattak, de vele az oláhoknak amugy sem a bibliából kellett volna megvetélkedniök; a reformátusok püspöke pedig amaz évben Dávid Fererenc volt; és Hebler Mátyás a lutheránus püspök.

Ki tehát ez a «György püspök, szuperintendens»? Ez a György, a miben Hunfalvi egy percig sem kételkedett, az idézett országgyűlés határozata alapján választott és az ország által elismert püspök. Az oláhok első püspöke, a ki protestáns jogelvek szerint választás folytán püspökösködik

Sőt Hunfalvi felhossa, hogy Révész Imre a debreceni zsinat aktáiból neki megmutatta azt a zsinati végzést, melynek szavai értelmében «a református oláhok között esperek választassanak.

Figyelemre méltó komoly bizonyítékok ezek arra nézve, hogy a reformáció mozgalma az oláhokat nem hagyta érintetlenül, és ha nem is lehet szólanunk nagy tömegű, állandó hódításokról, tény az, hogy családok, egyesek, környékek számot tevő mennyiségben lettek a reform. egyház hiveivé.

S a kik azzá lettek, egyuttal a magyar faj elemeivé is váltak, éppen úgy, mint magyarokká lettek a reformációt megelőző korban a kath. egyházba belépő oláhok.

Ez a processus előzte meg a Hunyadiak tündöklő csillagának kigyulását; s e folyamat útján lettek a megnevesített oláh kenézek, vagy telepes vezetők és felügyelők számos oláh eredetű magyar arisztokrata család megalapítói.

Jellemző, hogy még Bethlen Gábort is «oláh»-nak gunyolták, hatalmára irigy, ellenséges vetélytársai.

Ha a mult tanúságai így állanak, vajjon, táplálhatjuk-e azt a kis hitű meggyőződést, hogy a protestánsizmus, és az oláhság összeférhetetlenek.

Én legalább nem csak a multból és nem csak gyermekkorom emlékeiből meritem ellenkező meggyőződésemet, hanem jelenlegi helyzetemből is. Néhány év alatt ötvenhárom egyén ment át az oláhságból egyházamon keresztül, nem ugyan a protestánsizmusba, hanem a magyarságba, mert ezek egyházunkon csak átbujtak a nemzetiséget képviselő görögösből a kath. székelység soraiba. Vannak, azonban, egyházamban az értelmiség osztályához tartozó oláh reformátusok, kik a protestáns elveket teljesen átértik, dicsőítik, és annak törhetetlen áldozatokat hozó hivei.

Részemről nem tartom idegen gondolatnak azt, ha a reform. egyház közérővel egy próbát kísértene meg abból a célból, hogy az isten igéje hirdettessék az oláhok között.

Kisebb szentirati könyvek és rövid káték oláh nyelven a nép kezébe adva, a nép lelkét ma sem hagynák érintetlenül. Ha a hazug iratok mételye képességgel bír a legalsó rétegekben a lerakódásra, miért vonnók kétségbe ugyanazon talajnál, a nemes eszmék iránt a fogékonyságot? A mit megtettek áldozatban buzgó szívek a reformáció hajnalán, s a mit megkísértettek e népert a nagy Rákócziak, miért ne próbálnók meg mi is, mikor akkora nemzeti érdek követeli ezt tőlünk?

S vajjon, lenne-e nagy bánivalónk, ha mindjárt a siker oly kis mértéke járna is vállalkozásunkkal, minő követte amaz előzőket?

Bitay Béla,

Különfélek.

* * * **Lapunk szerkesztője, a folyó hó 2-ára összehívott konventi ülésekre, Budapestre utazott.**

= **A sepsi egyházmegye «Papi Értekezlete»** april. 3-ra hivatott össze Nagy-Borosnyóra. A megelőző istentiszteleten imát mond Révay Pál, s.-szent-györgyi lelkész, egyházi beszédet Vén Mihály, bikfalvi lelkész. Felolvasásokat tartanak Kiss Albert, illyefalvi, és Antal Lajos, liznyói lelkészek. Az után megejtik a tisztujtást. Léleekben ott leszünk a mi barátainkkal, és gyönyörködni fogunk abban a szellemi tornában, melyben mindenki győztes, mert az erkölcsi és egyházi élet nyer új táplálékot, megifjodást. E szép egyházmegyénk minden feltételével bir annak, hogy figyelmünket lekösse, hogy a legelső között lássuk. Bizonyosra vesszük, hogy csalódnai nem fogunk.

= **Hogy mit tehet a buzgóság, a szorgalom,** és lelkiismeretes sáfárkodás, azt megmutatta a felvinci egyházközség, melynek kepe megváltási alapjáról olvassuk a következő adatokat. 1858-ban alapított 117 forint értékű terménnyel, melyet id. Magyar György, mint kepe megváltási alap-pénztáros vett át kezelés végett. Huszonkét esztendeig kezelte odaadással, hűséggel, tiszteletre méltó buzgósággal, és midőn a közelebbi napokban az alapkezelő igazgatóság az egyház kezelése alá helyezte, a következő szármokot olvassuk. Betáblázott kötvényekben 39,890 korona, 90 fillér. Künn levő kamatokban 1464 korona, 36 fil. összesen, 41,355 korona, 26 fil. Leszámítva ebből, id. Magyar György részére az igazgatóság által megállapított jutalék fejében 236 koronát és 86 fillért, az átadás tárgyát képezte 41,118 kor. és 40 fillér. Ehhez hozzá számítva egy pénzszekrény értékében 160 koronát, és ingatlanokban 600 koronát, az alap vagyoni állása 41.878 kor. és 40 fillér. Hosszu idő eredménye, de szép eredmény hosszu idők számára akár azt a tiszteletet vesszük, mely egyeseket ér méltán, akár azt az anyagi és erkölcsi hasznot, mely ez egyházunknak mindigre erő forrásául fog szolgálni, és buzdításul, munkálkodni istennek országát. A ki a maga erejéből nő nagygyá, az igazán nagy. A mi ve-rejték-hullatásunkkal szerzett kenyér a valóban tápláló. Fel-

vinci egyházunk legyen buzdító példa: munkálkodni a jö-vendőök számára.

= **Semmi sem bizonyítja élénkebben a katholi-cizmus túlbuzgóságát, mint az, hogy most Debrecenre ve-tették a szemüket. Az ultramontánizmus megtestesítője, Schlauch. Lőrinc, 150,000 forintot és Wolafka Nándor 60,000 forintot ajánlottak fel, hogy az ott ni pápista algimnáziumot fögim-náziummá fejlesszék. Ugy hiszik, hogy ezzel katholizálni fogják a kalvinista Rómát, és azzal, hogy leánynevelő intézetet is állítván, annak vezetését iskola-növ ére kre bízzák. Hát, jól van. Túl a Dunán nagy mértékben elérték céljukat annak idejében. Hogy a magyar Alföldet meghódítsák, ahhoz nem pénz, nem ultramontánizmus, nem néppárt kellene, hanem magyar sziv, magyar szellem, magyar hazaszeretet, és a világságért való rajongás. Schlauch, Wolafka risum teneatis, amici!**

= **Ujabb adományok a kolozsvári ev. ref. kollegium építési alapjára. XV. közlömény. A 473. számú iven Kemény Ist-ván Sz.-Varsolci ev. ref. lelkész 1 frt. Pozsonyi Sámuel 10 kr. Ma-gyari Lajos 10 kr. A varsolci ev. ref. egyház közpénztára 2 frt. A 466. számú iven Főtiszteletű Szász Domokos ev. ref. püspök 1 da-rab 200 koronás kötvényt, 1895. december 1-én lejáró szelvényvel 100 ft. Az 576. számú iven Bucsi József főmérnök 5 frt. Péchy Lajos 2 frt. Nagy Gábor 10 frt. A 235. számú iven Jónás Bálint ev. ref. lelkész 5 frt. Surányi Sámuel 50 kr. Székely János 20 kr. Áb-rahám Márton 40 kr. Kelemen Pál 20 kr. Speter Károly 1 korona. Lázár József 10 kr. Farkas Ábrahám 20 kr. Beszteri 1 frt. Lél Ben-jámin 10 kr. Meskó Károly 25 kr. Butka Elek 10 kr. K Dénes 10 kr. A borsai ev. ref. egyház közreműködő tagjai 1 frt. A 328. számú iven Dr. Imre Lajos hődmézövásárhelyi tanár 10 frt. A 615. számú iven Lövey Klára 5 frt. A 398. számú iven Albisi Ákos 1 frt. Ezken János (Novaly) 1 frt. Nemes Károly (Berkenyes) 1 frt. A 398. számú iven Elekes Lajos 1 frt. Elekes Lajosné 50 kr. Ki-szely 1 frt. Watzek Antal 50 kr. Weér József 20 kr. Bartha Elek 1 frt. Leeb János 1 frt. Péterfi Károly 40 kr. A 588. számú iven Debreceny Dénes 50 kr. Bándi György 30 kr. Placsintár Ödön 50 kr. Poér János 50 kr. Bencsik Antal 50 kr. Császár Ferenc 50 kr. N. N. 50 kr. Kónya János vistai ev. ref. lelkész iven Oláh Károly körjegyző 5 frt. Vaska Gyula 3 frt. Székely Gábor 1 frt. Özv. Or-bán Kelemenné 4 frt. A 92. számú iven Balogh Elek 5 frt. Csiki István 1 frt. A 520. számú iven Gyarmathy Zsigmond 20 frt. A 364. számú iven Ajtai Géza 10 frt. A diák-bál tiszta jövedelme 333 frt 87 kr. A 406. számú iven Vásárhelyi József, honvéd százados 1 frt. Debreceni Béla hadnagy 1 frt. Ifj. Gunesch Károly 1 frt. Fo-gadják a kegyes adakozók az előjáróság hálás köszönetét.**

HIVATALOS RÉSZ.

561—1895.

KÖRLEVÉL,

az erdélyi evang. református egyházkerület egyházmegyer házassági törvényszékeinek nagytiszt. elnökségeihez.

Tudomásvétel, és ahhoz alkalmazkodás végett, értesitem Cimzetteket, hogy a folyó év őszén (körülbelül szeptember havában) házassági főtörvényszékünk még fog üléseket tartani.

Ha a polgári házasságra vonatkozó törvény a jelen év végén életbe lép az addig folyamatba indított, de be nem végzett válóperek az illetékes polgári bírósághoz, hiva-talból, át fognak tétetni.

Kolozsvártt, 1895. ápril.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

235—1895. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Tyeji Nagy Borbára, férjét, ev. ref. vallásu Sipos Mi-hályt, ki őt félév előtt hűtlenül elhagyta, s azóta hollétérol semmi hirt nem adott, ezennel hirdetményesen idézteti, hogy mától számítva hat hó alatt, a vajda-hunyadi ev. ref. egyház-megye házassági törvényszéke előtt jelenjék meg, mert, ha megjelenik, ha nem, ellene, nevezett törvényszéken, a váló-keresetet megfogja indítani.

Tordoson, 1895. márc. 27-én.

Bartha Lajos,
evang. reform. esperes.

562—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. református egyházkerületben, az udvar-helyi egyházmegyébe kebeleztet küsmődi egyházközség énekes-tanítói állomásra, ezennel pályázatot nyitok.

Javadalom gazdasági épületekkel ellátott tisztes-séges lakáson kívül, 118 forint 42 kr. értékű kepe, és káno-nika-porcio haszonélvezete, e mellett, 242 forint állam-segély; összesen tehát, 430 forint 32 kr. A megválasztandó köteles az egyházközségtől nyert egy évi javadalom hat-százalékát egyszersmindenkorra, azután, az évi tagsági díjat, a gyám-intézet javára fizetni. Csak okleveles egyének pályázhatnak.

Pályázati határidő: folyó év ápril. 25. Folyamodások nt. Menyhárt András, esperes ariához küldendő, Kecsetbe, u. p. Székely-udvarhely.

Kolozsvártt, 1895. ápril.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

556—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. református egyházkerületben, a gör-gényi egyházmegyébe kebeleztet poka i egyházközség kántor-tanítói állomásra, ezennel pályázat nyittatik.

J a v a d a l o m : tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és 75 r négyszögöl terjedelmű gyümölcsös és veteményes kerttel; egyházhatalósági becslés szerint 344 forint 88 kr. fizetés, mely-ből 122 forint zabkepe és tandíj-váltású készpénz, a hat hold jó minőségű kánonika használata 17 frt. értékben van fölveve.

Folyamodványok, folyó év ápril. 29-ig, nt. Lénárt József, esperes atyánkfiához küldendő, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1895. ápril. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Április 11.

15. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Husvét.

Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincs itt, föltámadott! (Luk. XXIV. 5—6.)

Minő fönséges kifejlés! Minő váratlan megoldás! Milyen igazi evangyéliom! Annak a megdöbbenő katasztrófának, melynek bevezetése a virágvasárnap nap «Hozsánna», központja a nagypénteki «Feszítsd meg!», megoldása, ime, a husvét «Föltámadott!»

A mi isten változhatatlan örök tanácsában volt, elvégeztetett. A legnemesebb szív megszűnt dobogni, a legtisztább élet kialudott a gyalázatnak keresztjén, s az a keserves fölkiáltás: «Én istenem, én istenem, mért hagyál el engem!», csüggedő övétől elvette a végső reménykedést is. Szívükben a végtelen fájdalom, lelkükben csüggesztő kétségbeesés, de ajkukon meg-megújul a kételkedés viszhangja: lehetséges-e? Lehetséges-e, hogy a dicsőséges élet ily rövid legyen? Lehetséges-e, hogy a szeplőtlen életnek vége a meggyalázó kereszt? Lehetséges-e, hogy a kiáltó ellentét szent-séges élete, s meggyalázó halála közt örökre állni fog? Hol van igazságod, óh, isten, ha a koporsó éjjeléből nincs az élet napjának föltámadása?

«Föltámadott!»

Szelid nők gyöngé ajakiról lebbent el először ez ige, s ime, a hajnali szellő szárnyaira kapva, befutja vele a szent város utcáit; zizegő lomb, levél, s beszédes madár-dal egymás száján adják tova; a lelkek magasra emelkednek, a szívek földobognak, s egy diadal-ének szent harmóniája tölti be a megzendült levegőt: «Föltámadott!»

Egy szó, a hit erejével kimondva, minő hatalom! Egy rövid, röpké szó: «Föltámadott!» kimondva a megjósolt harmadik napon; kimondva azzal az erős, élő hittel, mely nem alkuszik; kimondva azzal a föltétlen belső bizonyossággal, melyhez a kételynek még árnyéka sem fér; mely, mellözve a külső bizonyítékokat, hisz, mielőtt látna, hallana, és kezeivel tapinthatná a szegeknek helyét; egy szó, diadalmas arccal, örömsúgárzó te-

kintettel odavetve az előbb diadalmámorban úszó tömeg közé, mintha mondaná, enyém a végső diadal: minő fölemelő isten ítélet!

És itt már nem segít a rideg ész bírálata. Kik előbb egy intésükkel ezek gondolkozását szabták meg, most hiában hirdetik, hogy «övéi lopták el a testet!»: a tömeg megdöbbenve, irgalmat és könyörületet esdve, veti magát lábaihoz annak, kit meggyalázott, s kiben megsértette a csodás hatalmu istent, és a szó zeng, zeng mind hatalmasabban, míg menydörgő hangjával be nem tölti az egész világot, hirdetve a megfeszített diadalát.

Majdnem két ezred éve hirdeti. Hirdeti még ma is azoknak, kik keresik az «élőt a holtak között». Szelid szemrehányáskint azoknak, kik még ma is a nyitott sirt és lehányt leplet keresik, kik készek volnának elzarándokolni, csak hogy az üres sirt lássák, a szegek helyét tapintsák, az angyal hangja szól: ne fáradjatok, «mit keresitek a holtak között az élőt?»

«Nincs itt, föltámadott!» nézzétek az emberiségnek két ezred éves történetét, keressétek a népek, és nemzetek átalakulásainak rugóit; nézzétek a polgáriasodást, a humanizmus terjedését, a szeretet hatalmát, az ember szabadságát, a világ újjá születését; halljátok meg a hívők millióinak ajkáról feltörni a husvét diadal-éneket, az ég felé emelkedő lélek szárnya csattogását; nézzétek be saját lelki világotokba, s keresve az «élőt» az életben, meg fogjátok találni a halhatatlant, az örökké élőt, s benne találtok halhatatlanságot, és az igaznak örök életét!

Hogy ezt nektek megmutassa, s veletek együtt tapasztalva, a husvét örömet hirdesse nektek, és érte, veletek együtt, áldja a kegyelem istenét, ezért küldjük hozzátok — — akadémiánk kedvelt növendékét, kit munkás szeretetötökbe ajánlunk.

A szeretet istene tegye hatásossá köztetek működését; áldja, s szentelje meg ünnepléstek!

Nagy-Enyeden, husvét havában, 1895.

Makkai Domokos,
theologiai akadémiai dékán.

Nagy Károly,
theol. a. h.-tanár, jegyző.

Tanügyi előadó évi Jelentése.

(Folytatás.)

Kolozsvártrt, a tantermek és torna-csarnok építéséhez megkivántató összeg előállítására végett kibocsátott adomány-iveken, 1520 frt. gyűlt be.

Maros-Vásárhelytt vagyoni gyarapodást jelez a Sente Pál-féle hagyomány, 150 forinttal; a helyi takarékpénztár adománya a tápintézeti alap javára, 90 forinttal; a «Gecse emberszereteti intézet»-től kamat-illetőség 1893-ról, 2768 frt. 40 kr.; az 1867-ben érettségi vizsgálatot tettek alapítványa, 120 frttal; és Szabó Dénes adománya taneszközökre, 30 forinttal.

Székely-Udvarhelytt néhai Nagy Lajos főgondnok gyermekei: Irma, Ilonka és Lajos, 100 forintos alapítvánnyal öröközték meg atyjuk nevét és emlékét. A konviktusi alap javára adtak: a helyi első takarékpénztár 50 frtot, Molnár Károly, Ilyés István, és Olasz Gyula, tanárok, együtt 27 frtot. Dr. Simon Lajos 30 frtot ajándékozott az ének-kar céljaira.

Zilahon Molnár Lajos, birtokos, 50 frtot. Kiss Ernő, iskolai pénztáros, 100 frtot. A püspöki látogatás alkalmával tartott hangverseny rendező bizottsága 57 frtot adott a szépen gyarapodó konviktus-alap javára. Több, mint száz birtokos, együtt 500 frtos alapítványt tettek le utódaik számára segély-alapul.

Sepsi-Szent-Györgyön Bodor János, zágoni evang. ref. lelkész, a tápintézet részére korábban tett 500 frtos alapítványához még 500 frtot adott.

Ezeknek az ihletett, és nemes lelkü alapítvány-tevőknek, s adományozóknak hosszú sora kellemesen győz meg bennünket arról, hogy intézeteink hivatása, s jogosultsága, úgy szintén fentartásuk szükségessége elevenen él még az igazak köztudatában. Legyen áldott szent akaratok!

* * *

A közigazgatás terén fölmerült, s a főtiszt. közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében elintézt főbb mozzanatok és igazg.-tanácsi intézkedések sora a következő.

a) Az 1894. évi konvent 72. jkvi számú határozata által, a gimnáziumi oktatás felett, a zsinati törvények értelmében gyakorlandó egyházi felügyelet tárgyában, a létező rendszabályok bemutatására és véleményezésre szólíttatván föl, bemutattuk először: „Az erdélyi evang. ref. egyházkerületnek a magyarországi evang. ref. egyházi törvények életbe léptetésére és végrehajtására vonatkozó utasítása“ című nyomtatványunkat, mely-

nek 61—69. oldalain, úgy a közgyűlés, mint az Igazg.-Tanács részéről gyakorlandó főfelügyelet módozatai megállapítva vannak; és másodsor, bemutattuk: „Rendszabályok, Törvények és Útasítások az erdélyi evang. ref. kollegiumok számára“ című nyomtatványunkat is, melyben, a gondnokok autonom jogai mellett, a kollegiumi előjárásoknak és tanárkaroknak az oktatás felügyeletére vonatkozó összes jogai és kötelességei foglaltatnak; s egyszersmind kijelentettük, hogy e rendszabályainkat egy részt a változott viszonyokra, másrészt az újabb zsinati törvények követelményeire való tekintetből revízió alá vétettük, és a mint revideált új kiadásuk megjelenik, ezt is legott be fogjuk mutatni tudomásvétel végett. Annyit, azonban, már előre jeleztünk, hogy a gimnáziumi oktatás felügyeletére vonatkozó, s egyházkerületünkben ez ideig gyakorlatban volt módokat jövőre is fenn kívánjuk tartani, a mennyiben azok, az egyházi főfelügyelet szempontjából, teljesen kielégítőnek bizonyultak. Részletesebb, külön felügyelők által végzendő felügyelést, s vezető ellenőrzést, melynek a számára külön fizetéses állomások volnának szervezendők, erdélyi egyházkerületünk nem óhajt, s ilyesminek a szervezésébe nem bocsátkozhatik, részint azért, mivel ily rendelkezés tanintézeteink autonomiájával össze nem egyeztethető; részint, mivel az állami főfelügyeletnek különösen az oktatásra irányuló része annyira kiterjedő és szakszerű, hogy e mellett a párhuzamos egyházi felügyelet részletessége egészen fölöslegesnek mutatkozik.

b) Miután az 1893-ik évi XXVI. tc. 1-ső paragrafusa akkint rendelkezik, hogy az ország területén levő összes nepiskoláknál a rendes tanító, vagy tanítónő fizetése, lakáson és legalább egy-negyed holdnyi kerten kívül, évi 300 frtnál kevesebb nem lehet, s miután egyházközsegeink felekezeti iskoláinál e fizetési összegnél kevesebbel dotált tanítói állás fölös számmal van: a törvény által kívánt fizetési minimum biztosítása végett lépéseket kellett tennünk a szintén törvény által kilátásba helyezett, s rendeletileg kínált államsegély igénybe vételére nézve.

Hogy a kellő lépéseket megtehesük, pontosan számba kellett vennünk a tanítói fizetéseket, melyeknek alapján a pótlendő hiányok összegei is megállapíthatók voltak. E számbavétel rendjén kitűnt, hogy egyházkerületünkben ez idő szerint létező 424 tanítói állomás javadalmazására mindössze 102,932 forint értékű javadalom áll rendelkezésre, a mutatkozó, s illetőleg pótlendő hiány

pedig 35,972 forintra rug. Az állapotok részletei, egyházmegyénként véve, a következők.

I. A vajda-hunyadi egyházmegyében létező hét tanítói állomás 4—5—700 frttal lévén javadalmazva, államsegélyre egyik sem szorul.

II. A gyula-fehérvári egyházmegye hét tanítói állomása közül három, a minimális 300 frt. biztosítása céljából, évi 142 frt. állandó segélyt igényel.

III. A nagy-enyedi egyházmegyében: huszonöt tanítói állomás közül tizenöt mindössze évi 1946 frtnyi állandó segélyt igényel a minimális törvényes fizetés biztosítására.

IV. A kolozsvári egyházmegyében, jelesen Kolozsvártt létező tizenegy tanítói állomás 350—4—6—700—750 forinttal lévén javadalmazva, államsegélyre egyik sem szorul.

V. A kolozs-kalotai egyházmegyében létező harminckét tanítói állomás közül huszonnyolc összesen évi 3101 forintnyi állandó segélyt igényel, a törvényes minimális fizetés biztosítására.

VI. A szilágy-szolnoki egyházmegyében létező hatvanhárom tanítói állomás közül negyven gyengébben van dotálva, mint ezt a törvény rendeli; az államsegélylyel pótlendő hiány összesen és évenként 4248 forintra rug.

VII. A dézsi egyházmegyében tizenöt tanítói állomás közül tizenegy összesen és évenként 1522 forintnyi segélyre szorul.

VIII. A széki egyházmegyében létező harmincöt tanítói állomás, kettő kivételével, mind államsegélyre szorul, s hogy a tanítók minimális fizetése biztosítva lehessen, összesen évi 5700 forint állandó segélyt igényel.

IX. A nagy-sajói egyházmegyében, a tekei kántor-tanítói állomáson kívül, a többi hat, mindössze 724 forint évi állandó segélyre van utalva.

X. A görgényi egyházmegyében létező negyven tanítói állomás közül húsz összesen és évenként 2730 forint segélyre vannak utalva.

XI. A marosi egyházmegyében létező nyolcvannégy tanítói állomás közül csak huszonegy tanítói állomás állhat fenn a maga erején, a többi államsegélyre van utalva. A pótlendő hiány összesen 8253 forintot tesz.

XII. A küküllői egyházmegyében létező huszonkilenc tanítói állomás közül csak három nem szorul segélyre, a többinél fenforgó hiányok évenként 3852 forintnyi segélylyel pótolhatók.

XIII. A nagy-szebeni egyházmegyében létező öt tanítói állomás közül három évenként és mindössze 193 forintnyi segélyre szorul.

XIV. Az udvarhelyi egyházmegyében létező harminchárom tanítói állomás közül csak hat nem igényli az állam segélyét, a többinél főnforgó hiányok mindössze és évenként 2433 forintnyi segélylyel fedezhetők.

XV. Az erdővidéki egyházmegyében a baróti, bardóci, kis-baconi, bodósi, olaszteleki, és száldobosi tanítói állomások összesen és évenként 229 forint segélyre vannak utalva.

XVI. A sepsi egyházmegyében a besenyői, a bikfalvi (segéd-tanítói), az angyalosi, a gidófalvi, a kökösi, a kőrspataki, az oltszemi, a szotyori, és a komollói tanítói állomások mindössze 825 forintnyi állandó segélyre szorulnak.

XVII. XVIII. Az orbai és a kézdi egyházmegyékben pótlendő hiányok nem forognak fenn.

Számbavételünk részleteire nézve megjegyezzük, hogy a tanítók fizetésébe, ha kántori teendőket is végeznek, mindkét minőségben élvezett javadalmat együtt számítottuk be; nemkülönbön számításba vettük a központi alapokból, vagy egyesületektől élvezett fizetési járulékokat is, a mennyiben ezek, az államsegély igénybe vételével, le nem szállíthatók.

Ezen az alapon 290 egyházközségünket utasítottuk, hogy a tanítói fizetéseknek a törvényes minimumra emelhetése céljából, folyamódjanak a magyar kir. államkormányhoz segélyért, s folyamódásukat pártoló ajánlattal juttattuk el az illetékes helyre, a honnan ez ideig négy vármegye területén fekvő iskoláink részére a kért segély már folyosított.

c) Kötelességünkben állván, felekezeti iskoláinknak eshetőleg állami alapon való rendezéséről jelentést tenni a főtiszt. közgyűléshez: örömmel jelezzük, hogy ebben az évben, melyről jelentésünk szól, számos egyházközségünknek adhattunk engedélyt arra, hogy felekezeti iskoláikat, részint az államkormány felszólítása, részint saját kezdeményezésük folytán, államosíthassák. Ehhez képest, állami alapon szerveztettek, illető egyházközségeink hozzájárulása és jogaik szerződészerű biztosítása mellett, a következő iskoláink (hatvan-négy állami és hat községi). (Vége következik.)

Iskolai ügyek.

I.

A sz.-udvarhelyi kollegium állami segélyezése.

Örömmel konstatáljuk, hogy a sz.-udvarhelyi reformatus kollegium előjárósága, másfél napon át folytatott beható tanácskozás után, e hó 2-án állapította meg a közokt. kormány és az egyházkerület képviselőivel a rendszeres állami segélyezésről szóló szerződés-tervezetet.

Dr. Csiky Kálmán, műegyetemi tanár, mint miniszteri megbizott, mindjárt a tárgyalások kezdetén azt az örvendetes és megnyugtató kijelentést tette, mely szerint a magyar kir. közoktatásügyi. miniszterium a felekezeti középiskolák méltányos és rendszeres állami segélyezésétől nemcsak hogy nem zárkozik el, sőt a legszivesebben nyújt segílyt oly célból, hogy az által azokat, a meny nyire lehetséges, minél előbb és minden tekintetben, kiváltképpen pedig a rendes tanárok számára és nehéz elhivatásuknak, e társadalmi állásuknak megfelelő tiszteséges javadalmazására nézve az államiakkal teljesen egy színvonalra emelje és ez által versenyképesekké tegye.

Ilyen irányelvek szem előtt tartásával aztán, mint a közoktatásügyi kormány reprezentánsa, megkivánta, hogy a rendes tanárok létszáma, az igazgatóval és az egyszersmind középiskolai tanári képesítéssel is bíró vallás-tanárral együtt, legalább 13 legyen, kiket javadalmazás tekintetében, lakás, vagy 250 forint évi lakbér illetményen és a szabályszerű ötödízbeli ötödéves 100 forintos korpótlékon kívül, 1200, 1400 és 1600 forintos három törzsfizetési csoportba osztattak.

Igy aztán a kerekaszamban 41,000 forintra menő összes évi fentartási költségből, illetve kiadásból, a kollegium 25,000 forintot ezután is fedezvén, a rendszeres évi állami segély összegét 16,000 forintban állapították meg. Ezen kívül kilátás van arra is, hogy a hiányzó téli tornacsarnok építésére a nagyméltóságu közoktatási kormány adni fog mintegy nyolcezer forint egyszersmindenkorra szóló segílyt.

Ime, ez a tárgyalások dióhéjba szorított eredménye. És ha a megállapított szerződést mindenik illetékes forum helyben fogja hagyni, miben többé nem kételkedünk: akkor őszinte lelki örömmel, megnyugvással és bátran kimondhatjuk, hogy eljutottunk szeretve féltett Alma Materünknek csaknem harmadfél száz éves történetében, ha nem is az ujra alapítás, de minden kétségen túl, az új, szebb jövő, s egy dicsőbb korszak határvonaláig.

B. d.

II.

Belmisszió.

Március 31-én tartatott meg a zilahi ev. ref. főtanodában e tanévben az utolsó, bezáró iskolai isteni tisztelet több érdeklődő jelenlétében. Az isteni tisztelet végeztével, Kerekes Endre vallástanár, 125 növendéknek osztott ki emlék-könyvet. A protestáns irodalmi társaság népies kiadványai közül a következőket: A vizözön. Barkóék árvája. A talált gyermek. Testamentum. Az ócska biblia. Bethlen Gábor, fejedelem. Huszár Gál. Dévai Biró Mátvás. A gályarabok története.

E füzetek egy részét, melyek e célra minden tekintetben beválnak, a Hornyánszky-cég a nemes cél iránti tekintetből ingyen küldötte meg.

Ez isteni tisztelet a nevezett kollegiumban már hét éve, hogy életbe vannak léptetve, s mindig kezdődnek november hó 1-én s tartanak egész husvétig.

E tanévben volt összesen húsz iskolai isteni tisztelet s minden alkalommal az ifjak felfogásához mért egyházi beszéd is tartatott.

Nagyon kívánatos lenne, ha a többi kollegiumok

is életbeléptetnék az ifjak keresztyén és protestáns szellemű nevelésénél oly kiváló fontosságú iskolai isteni tisztelet s különösen arra ügyelnének, hogy itt felnöttek is jelenjenek meg s nem csak a berekesztés, hanem általában legyen mindenik minél ünnepélyesebb.

A belmissziónak ez is egyik nagy sulylyal bíró ága, melyet mindenütt megvalósítani, egyházunk bekövetkezendő helyzetében az idő nagyon int és sürget.

(—).

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. ápril 6.

Elnökölt dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes, aa. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, ig. tanácsosok, Márkus János titkár, Deák József pénztárnok, Maksai János h. számvevő, és Kádár Iános s. titkár, ki a jegyzői tisztet is vitte.

Az ülés megnyitása után, szokás szerint, az elnökileg elintézett ügyek jegyzéke olvastatott föl, s a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek. Kedves kötelességet teljesítünk, midőn az ülésen kívül ellátott ügyek közül a kolozsvári theol. fakultás alapja javára bejött két adományról teszünk e helyen is jelentést: t. i. Lénárt József esperes aa. küldött be 73 forint 83 krajcárt a görgényi egyházmegyében eszközölt gyűjtés eredményekint; főtisztelendő Szász Károly, püspök aa. pedig 973 forint, 74 krajcárt, melyből 500 forint méltóságos Cseh Ervin gondnok ur alapítványára, 50 forint főt. Szász Károly aa. 200 forintos alapítványának részlete és 423 forint, 74 krajcár a dunamelléki egyházkerületben eszközölt gyűjtés eredménye.

Fogadják a nemes ügy iránt érdeklődő alapítók és adományozók e helyen is az Igazgató-Tanács mély köszönetét.

Napirend során a következő ügyek nyertek elintézést.

A magyar-köblösi egyházközség, nagy szegénységére hivatkozva, azon kéressel járult az Igazgató-Tanács elé, hogy romladozó parokhialis épületeinek helyreállítására 1000 frt. kamat nélküli kölcsön utaltassék ki részére, 32 év alatti restitálás feltétele mellett. Igazgató-Tanácsunk e kérést ily alakban ugyan nem teljesíthette, de az egyházközség válságos felekezeti és nemzetiségi viszonyaira való tekintettel, kiutalta részére az 1000 frt. kölcsönt oly módon, hogy ennek kamatait konversio többleti alapunk hordozza, 2 és 1/4%-os törlesztését pedig az egyházközség fedezze 30 évig.

Vig György, helybeli lakos abbéli kérése, hogy kolozsvári kollegiumunk 2-ik osztályába, a 2-ik félévre föl nem vett fia utólag fölvetessék: a kollegiumi előjáráságtól bekért vélemény alapján, teljesíthető nem volt.

A csapói és ugrai egyházközségek szétválasztását csapói egyházunk kérelmezvén; az illetékes egyházmegyei tanácsnak erre vonatkozó azon javaslata, mely szerint a két egyház, bizonyos feltételek mellett, jövőre is társítva maradjon: érdemleges tárgyalás alá vehető nem volt, mert e javaslat az egyházközségekkel nem közöltetett. Visszaküldte tehát Igazg.-Tanácsunk az összes iratokat az érdekelt egyházközségek újabbi kihallgatása végett.

A tompái egyházközség indokolt kérésére, központi kezelés alatt álló 150 frt. regale-tőkéjéből 90 frt. kiutaltatott, öt év alatt leendő visszahelyezés feltétele mellett, hátrálékos tanítói nyugdíjartzozásának kifizetésére.

Szász Mihály, zilahi segédlelkész aa. esperesi uton, az iránt kérelmezett Igazgató-Tanácsunkhoz, hogy az ördögkúti körlelkézségbe való csaknem négy hónapi beszoigálásáért némi jutalomba részesíttessék: Igazgató-Tanácsunk, tekintettel a beszoigálás pontos végzésére, s tekintettel az ezzel járt tetemes költségre, az ördögkúti papijavadalom interkaláris részletéből, 150 forintot utalt ki nevezett segédlelkész aanak.

A peéri egyházközség indokolt kérésére, a zsinati törvények 266. §-a, illetve, a közalapi kezelési szabályok 5. §. C. pontja értelmében, kivételesen megengedtetett, hogy közalapi tartozását öt évre, évi 37 frt. átalány összegben vehesse ki.

Makfalvi székelynemzeti iskolánk pénztárnoka az iránt folyamodván, hogy a marosvásárhelyi takarékpénztár részvényeiben letett tisztibiztosítéka a részvények időközi áremelkedése folytán alább szállíttassék: Igazgató-Tanácsunk e kérést nemcsak hogy nem teljesíthette, hanem fölhevta a gondnokságot, hogy nevezett pénztárnok aát más biztosíték nyujtására utasítsa, mert börzén nem jegyzett részvények tisztí biztosítékul szabály szerint el nem fogadhatók.

Feszi Gyula budapesti műépítész beadván számláját a kolozsvári theol. fakultás tervének, költségvetésének s a budapesti építkezések tárgyában általa végzett több rendbeli munkálatoknak költségeiről, az felülvizsgálat után helyesnek találtatott, s 4108 frt. 76 krajcárban kiutaltatott.

Herczeg Lajos, főmérnök aa. jelentvén, hogy a 600,000 forintos kölcsön felvétele céljából szükséges terveket és becslési munkálatokat elkészítette, az ezzel felmerült 197 frt. 40 kr. költség kiutalását kéri. A kért összeg a felveendő kölcsön terhére kiutaltatott.

A búzai egyházközség kellőleg indokolt és az egyházmegyei tanács ajánlatával felérkezett kérésére, kivételesen megengedtetett, hogy regale kártalanítási tőkéjéből 300 forintot temploma sürgős renoválására fordíthasson oly módon, hogy ezen összeget az 1900-ik évben vágás alá kerülő erdejének jövedelméből térítse vissza.

Csikfalvi egyházközségünk azon kérése, melyben 250 forintnyi házipénztári segélye tőkeszerző hányadainak elengedését kéri: teljesíthető nem volt, mert az egyházkerületi közgyűlés határozata értelmében a tőke-

szerezsről minden állandó segélyben részesülő egyházunk kötelel gondoskodni.

A pacalusai ref. leányegyházközségnek indokolt s az egyházmegyei tanács által is pártoló ajánlattal fölterjesztett kérésére a peéri anyaegyházról való elválasztása s illetve a nagypacali anyaegyházhoz való affilialása a főt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától feltételzetten, megengedtetett, s utasított az egyházközség, hogy az anyaegyházzal egyetértve, a modosulandó papi díjlevelet állítsa ki s terjessze fel megerősítésre.

A köpecsi egyházközség iskolaépítési terve és költségvetése műszaki előadó aa. által javasolt modositásokkal helybehagyatott s az építés engedélyeztetett.

Hasonlóan jóváhagyatott a kovásznai egyházközség templomának kijavítására vonatkozó terv és költségvetés is, s az építkezés 2009 frt. 40 kr. összegben engedélyeztetett.

Kercsedi ev. ref. egyházközségünk iskolájának államosítása tárgyában az elvi megállapodásoknak megfelelően kiállított szerződések jóváhagyattak, s Téglás István, torda-aranyos megyei kir. tanfelügyelő urhoz átküldettek.

Magyar-hermányi egyházközségünk indokolt kérésére megengedtetett, hogy az erdejének eladási árából befolyt 18,000 forintot s a közbirtokosság által az egyháznak adományozott 7000 forintot kepeváltási alapjá hoz csatolja, de az ezen összegekkel 26,134 forintra emelkedett alapból a kepe tényleges megváltása engedélyezhető nem volt, mig az egyházközség az 1883-ik évi egyházkerületi közgyűlés 32. jegyzőkönyvi számú határozatában körülírt kepeváltási szabályzatot meg nem készíti, s azt jóváhagyásunk alá nem terjeszti.

Somosdi egyházközségünk indokolt kérésére és az egyházmegyei tanács ajánlatára, tiszt. Szász Ferenc, pap aa. gyógyíthatlan betegsége folytán beállott szolgálatképtelenség miatti nyugdíjazása 411 frt. félfizetés és lakásélvezete mellett, engedélyeztetett, s az így megüresedett és 427 frt. 90 krajcárral dotált papi állásnak betöltése elrendeltetett.

Körtvefái egyházközségünk kepeváltási szabályzata, melyszerint a papi termény-kepe éví 586 frt. 58 krral megváltotta: jóváhagyatott oly meghagyással azonban, hogy a mennyiben a kepeváltó tőke jövedelme, esetleges kamat alászállás folytán ezen összeget nem fedezné, a hivek lesznek kötelesek rovatul utján pótolni.

Több tárgy nem levén, az ülés bezáratott.

TÁRCA.

Aradvármegye protestánsai az erdélyi fejedelmek korában.

«Aradvármegye története» című munkám I. kötetének 514—522 lapjain elmondottam, a vallás megújításának eszméje miként tört útát Aradvármegyébe. Utaltam arra, hogy a husszítizmus korán elterjedt azon a vidéken, hol egy Giskra, Pan, Jaksics, Pongrác, stb. a földesurak közé tartozott; s hogy 1517. mikor az aradi káptalan éppen azon panaszkodott, hogy a huszita Jaksics tiszteletlenül kiásatta szent

Miklósna a vizesi határban levő képét, Brandenburgi György aradi (lippa-solymosi) óriási uradalmának tisztjei már Luther fölléptéről is némi homályos híreket terjeszthettek, s másfél év mulva Simándon ezek a tisztjek bujtogatták a simándiakat az aradi keanonokok ellen való lázadásra. A müncheni kir. levéltárból azonban közöltem egy 1523. junius 25-én kelt térítvényt, melyben György András, simándi plébános megfogadja, hogy az «istentiszteletet és a többi szertartást mindig az azon egyházban régtől fogva szokott módon fogja végezni.» Ekkor tehát kegyura, Brandenburgi György,

még nem volt református; ellenben 1525. június 1-től György utóda, Kenderesy János, már a reformáció szellemében vezette tovább a simándi plébániát, mert György örgróf közben (1524.) maga is áttért s utóbb fényes szerepet játszott a reformáció történetében. Az eddigi adatok szerint, Aradban ő a reformáció első pártfogója, s Kenderesy János annak első papja.

Mindazáltal csak lassan terjedt az új vallás, minek egyik oka abban lehet, hogy I. János király, a buzgó katolikus, maga is földesur lett Aradban, hol gyakran tartózkodott. A kezdettől fogva protestánsnak mondott Lippának, a vármegye legnagyobb városának polgárai még 1531—36. is hagyományokat tettek másékre, egyházakra, kolostorokra, s 1552-ig, a török hódítás idejéig, sértetlenül álltak ott a régi egyházi intézmények. Arad egyik nagybirtokosát, a protestantizmus oszlopos emberét, Petrovics Pétert, az 1545 évi debreceni országgyűlés 26. törvénycikke egyenesen felhatalmazza, hogy üldözze a lutheránusokat. S talán vállalkozott is reá, mert ekkor már ő maga is zwinglianus volt. Zwingli tanításait Aradban Szegedi Kis István kezdte terjeszteni s oly szerencsével, hogy a «sakramentariusok» a vármegye határán, de már Csanádban fekvő Toronyban (a mai Tornyan, Jaksics János birtokán) 1549-ben és 1550-ben ismételve zsinatot tartottak. Draskovics aradi prépost 1552. már megkülönbözteti a lutheránusokat a sakramentariusoktól, vagyis a helvét hitvallásuaktól.

1551. Kezdődik a katolikusok és protestánsok közt való torzszalkodás. Szegedi Ferenc, lippai minorita guardiánt a protestánsok, mint kincsek rejtegetőjét kizoztatják a törökkel, 1552-ben pedig Losonci István, pár hét múlva Temesvár hőse, Pankotáról erőszakosan üzeti ki a protestánsokat, kiknek tüzes szónoka Köleséry Kristóf volt.

1552. Azután török kézbe esett Arad nagy része s egyszerre megszűnt működni a csanádi püspökség, mint Arad minden más katolikus intézménye is. 1566-ban török hódoltság lett a vármegye másik része is. Ettől fogva Aradban és Zarándban szegénység, elnyomás és bujdosás lett a magyarnak része, akár katolikus volt, akár lutheránus, akár sacramentarius.

S itt, könyvem legközelebb megjelenő második kötetből, legyen szabad elmondanom, mi sorsa volt Aradban a protestántizmusnak a török hódítás és az erdélyi fejedelemség idejében.

A protestántizmus csak a kerített helyeken virágozott. A zarándi, vagy boros-jenei, máskép körös-marosközi egyházmegye, mely Aradvármegyét is magában foglalta, már 1567-ben elfogadta a helvét hitvallást, ha tudniillik csak ugyan ezt kell érteni a böszörményi széniorás neve alatt.¹⁾ A kálmánistáknak azonban mindjárt a széniorás megalakulása után heves küzdelmeik támadtak az unitáriusokkal, kik Belényes, Békés, Makó és Temesvár városaiban való térítéseik után, a mai Aradvármegye területén is sikerrel hirdették tanáikat. Simándon Basilius István, kolozsvári lelkész, maga alakította meg az unitárius egyházat, melynek első papja Óvári Benedek lett.²⁾ Melius Péter debreceni superintendens

¹⁾ Fő munka az egyházmegyéről, Rác Károly: A zarándi egyházmegye története. (Arad, 1880. 8 r. 290 lap.) L. 28—31. l. V. ö. Ember Pál. Hist. eccl. reformatae in Hung et Trans. (Utrecht, 1728. Lampe neve alatt) 638—640. l.

²⁾ Károlyi: Az egy igaz Istenről (Debrecen 1570.) 543. Kanyaró Ferenc: Unitáriusok Magyarországon. 84.)

személyesen járt Simándon; hogy a tekintélyes községet visszahódítsa a helvét hitvallásuak számára, Basilius ellenvaló disputatioját azonban, mely nyomtatásban is megjelent, sikertelenül tartotta meg.³⁾ Maga Óvári, a simándi pap, tudós férfi volt, még 1568-ban a gyulafehérvári unitárius iskola igazgatója, ki most 1576-ban a simándi ekkleziában nyíltan hirdette, hogy Krisztust nem kell imádni.⁴⁾ 1579-ben az öreg Sztáray Miklóssal együtt őt bízták meg a megtámadott unitárius tanok, s Dávid Ferenc védelmével,⁵⁾ ő azonban, a Blandrata pártjára tért át, s aláírta a socinianus szellemű hitvallást, mely kimondta Krisztus imáadását és csak otthon, Simándon tért ismét vissza régi álláspontjára.⁶⁾ Basilius most az Alföldre akart utazni, hogy megakadályozza az alföldi unitárius községeknek az erdélyektől való elszakadását. Óvári hevesen intette ugyan, hogy ne híjtsen köztük is háborút és visszavonást. Basilius, azonban, «superintendense és hazája biráinak beleegyezésével», 1580-ban csakugyan kiment Magyarországra, s egymás után kereste fel Simándot, Temesvárt, Csanádot, Makót, sat. Tisztelettel fogadták, de vitáztak vele, el levén telve azokkal a «zsidózó vélekedésekkel, a melyekért Dávid Ferenc elítéltetett», s egyiket sem téríthette vissza.⁷⁾ Csak Óvári és Karádi Pál halála után közeledtek ismét az alföldiek az erdélyiekhez, Simándnak, s a többi magyar unit. községeknek a kalotaszegi esperességtől való függése, azonban, csak látszatos lehetett, s 1600 táján Simánd már maga is a református ekkleziák közé tartozott.⁸⁾ Nem verhetett gyökeret e vidéken a szombatosok felekezete sem, pedig Péchy Simon, ki sokat buzgólkodott az aradi várak felszabadításán, kétségkívül megkísérelte terjeszteni. 1638-ban Boros-Jenőn is több, miat száz szombatos zörgetett rabláncot.⁹⁾

Ilyen belső viszályok háborgatták mindjárt kezdetben a zarándi széniorásot, melynek a XVI—XVII. században kimutatott 132 református egyház életéről csak kevés megbízható adatunk van. Egyszerre különben soha sem volt ennyi egyháza, s a nyolcvanát csupán 1566 előtt haladta túl, a mit eléggé megmagyaráz az a sok pusztulás, mely együtt járt a török hódítással. Ez az egyházmegye magában foglalta Zaránd nyugati sík részét, az egész Aradot, s Bihar, Békés, sőt Temes, Csanád, Krassó és Szörény némely részét is. Zarándban 90, Aradban 26 községet számított hozzá monográfusa.⁸⁾ Volta-képpen, azonban, a mai Aradvármegye területén csak huszonegy helység református papjainak neveit ismerjük, s még három helység (Boros-Sebes, Erdőhegy és Nagy-Zerénd) XVII.

¹⁾ Ezt a becses adatot, mely helyre igazítja a 89. lapon tett állítását, Kanyaró F. szóbeli szives közlésének köszönöm. Melius említett vitáiratának egyetlen csonka példányá megvan a kolozsvári unit. főiskola könyvtárában. (Emliti Bod M. Athenása is Melius életénél.)

²⁾ Uzoni: Hist. Eccl. Unitar. I. 253.

³⁾ Jakab E. Dávid Ferenc emléke, 234. Kanyaró, 99.

⁴⁾ Kanyaró, 102.

⁵⁾ U—o. 107—8. és Ker. Magvető. XIV. 388—390.

⁶⁾ Az ev. ref. egyház egyetemes névtára szerint. V. ö. Kanyaró, 108.

⁷⁾ Szalárdy, 134.

⁸⁾ Részletek Rácnál. Elfogadtam statisztikai adatait, melyekhez pedig sok szó fér; pl. a betürendes kimutatásban már az első község, Abád ugy kerül ide (143. l.), hogy Abády Benedek szülőhelyét s a Jaksicsok ideiglenes birtokát csakis protestánsnak képezheti a szerző.

századbeli református voltárul van okleveles adatunk. A többiről, magáról Aradról is, csak valószínűnek tarthatjuk, hogy a helvét hitvallást bevette, s hogy egyházközséggé alakult.

(Vége következik.)

Márki Sándor.

Reflexiók.

Hibák lesznek, a meddig emberek lesznek. Tacitus.

*

Semmi haszon a hosszú életben, ha nem egyszersemind jó is. Fulgentius.

*

Ne bizzál nagyon a saját belátásodban, sem a mások okosságában, hanem bizzál isten kegyelmében.

*

Valóban! A legszegényebb földmivelő, ki istennek szolgál, jobb, mint a büszke világbölcész, a ki a csillagok bolyongását kiszámítja, s a mellett saját magát elhanyagolja.

*

Mind annak, a mibe fogsz, gondold meg a végét.

*

Ha másokkal békében és egyetértésben akarsz élni, sok dologban magadat le kell győznöd. Kempis Tamás.

*

A barátaid azok, a kik távollétedben is úgy szeretnek, mint ha jelen vagy. Arisztoteles.

*

A boldogság nem örömeinktől függ, sőt néha közelebb áll a fájdalomhoz.

Ha a szív elveszté erejét, egy világot könnyebben építhetünk fel romjaiból, mint a hitet, ha egyszer szívünkben elveszett.

*

A teher, melyet kedveseink vállairól a mieinkre vesszünk, kincsé válik. Bárány Eötvös József.

*

Az önelégültség ritkán egyéb nagy csalódásnál. Hahn Ida, grófné.

*

A ki soha semmit se végzett, habár sokba fogott, gondolatban gazdag, tettekben szegény marad. Logau.

Szeretet, szeretet, szeretet: a lángész lelke! Mozart emlékkönyvéből.

*

Éppen oly kevésbé tudod magadat megismerni, mint a mint nem tudod magadat megcsókolni. Mirza Schaffy.

*

A ki valakit hálátlannak nevez, e szóval megjelzi minden rossznak összegét, melyben halandó bűnös lehet. Swift.

*

Az esztelennek szíve a szájában van, az okosnak nyelve, azonban, szívében. Arab példabeszéd.

Csak akkor teljesen a miénk az igazság, ha küzdöttünk érte. Jourdain.

Az élet rövid béke, s hosszú harc.

És a halál rövid harc, és hosszú béke. Petőfi.

*

Élni nem lét, csak átmenet. A lét a halál.

Gyűjtötte, fordította: Széchyné, Lorenz Josephine.

Különfélék.

= **Igaz örömünkre, és nagy dicsekedésünkre** szolgál, hogy a kolozsvári tudomány-egyetem egyik történet-tudományi tanára, dr. Márki Sándor, lapunkat tisztelte meg azon rendkívül becses dolgozatával, melynek közlését máj számunkban kezdjük meg. Természetes, hogy dr. Márki Sándor nem szorult arra, hogy tudását, nevét a mi szerény lapunk hirdesse világgá; az ő nevét ismerik azok, kik a komoly irodalom iránt tisztelettel viseltetnek: de nekünk mégis jól esik, felhívni olvasóink figyelmét e derék tudósunkra, s ezzel egyszersmind kifejezést adni, vele szemben, őszinte köszönetünknek, és azon reményünknek, hogy még igen sokszor fogja szerencsétlenül igénytelen lapunkat becses dolgozataival.

= **Az april. 2-ra Budapestre összehívott** konvent apr. 5-én befejezte üléseit, és ha konventeink munkálkodása egyáltalában kihívja az érdeklődést, ez a mostani ülésezése már csak azért is emlékezetes marad, mert a lelkesítő özvegy-árvai gyámintézet módosított alapszabályait elfogadta. Még egyszer leküldetnek ugyan az egyházkerületekhez, hogy aztán az ősszel tartandó konvent végképpen ráüsse a megalkotás pecsétjét, és így semmi akadály sem lesz, hogy 1896. jan. 1-én életbe lépjenek, s ezzel egy régen hangoztatott óhajlás meg teljesedésbe, és nagy megvigasztalására fog szolgálni azoknak, kik a gondviselés által az özvegyekre és árvaságra fognak kiválasztatni. Nem kisebb fontossága amaz elaboratum, mely a lelkészi fizetések minimumát 800 forintban állapítja meg, és a mely fel fog terjesztetni a kormányhoz, kérvén, sürgetvén az 1848. XX-ik törvény-cikk megvalósítását. Kiosztatott a közalapról esedékes segély, melyből egyházkerületünkben 53 egyház nyert 2350 frt. segélyt, és 51 lelkész 1970 forintot. A névsort majd hivatalos alakban fogjuk közölni. Kenessey Béla, a közalap titkára, bár Kolozsvárra teszi át lakását, a konvent fölkérésére, az előadói tisztelet továbbra is megtartja. Ránk nézve fontos az is, hogy a konvent örömmel fogadta egyházkerületünk meghívását, és a jövő ősszel, úgy lehet, októberben, Kolozsvárra fogja tartani ülését kapcsolatosan a theol. fakultás ünnepélyes megnyitásával. Egy szóval, a most lefolyt konvent derekas munkát végzett, melyről mindenkinek lesz alkalma meggyőződhetni, mikor a jegyzőkönyvet szétküldik.

= **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** f. hó 5-én, délután 5 órakor tartotta az alapszabályszerűleg lejárt hat év után tisztújító közgyűlést Budapestben, a ref. főgimnázium dísztermében. Szász Károly, meleg hangú elnöki megnyitója után Kenessey Béla, titkár olvasta fel jelentését, a melyben rövid visszpillantást vetett a Társaság hat éves történetére. A hat év alatt a tagok száma 309-el szaporodott, vagyona pedig 15,000 forinttal. Jelenleg a tagok száma 1233, a vagyon pedig 54,471 frt. A szellemi munka eredménye a Protestáns Szemle hat évi folyama; hét nagyobb monográfia és a «Koszoru» népies vállalat 1—10 füzeté, a mely utóbbiból 39,000 példány kelt el a főbizományosnak: Hornyánszky cégnek s a lelkészeknek és tanítóknak buzgó fáradozásai folytán. Az 1895-iki költségvetés 13,303 frt. 03 kr. bevétellel és 8160 frt. 96 kr. kiadással állapított meg. A lemondását beadott tisztikar iránt a közgyűlés legmelegebb elismerését és köszönetét fejezte ki. Az elnökséget, miután erre nézve a választmány nem tudott teljes megállapodásra jutni, ideiglenesen még Szász Károly, püspök aa. fogja vezetni. Alelnökké egyhangulag Hegedüs Sándor, országgyűlési képviselő választott meg; titkárrá Szöcs Farkas, theol. tanár; pénztárnokká Bendl Henrik, az ág. h. ev. egyetemes egyház pénztárnoka; ügyész.é pedig dr. Fromm Lajos, budapesti ügyvéd. A választmányból kiléptek azok a tagok, a kik már hat év óta voltak az igazgató-választmányban, a kiléptettek azonban újra megválasztattak, míg a megüresedett helyek a következőkkel töltettek be, fővárosi tagok: dr. Hegedüs István, Szász Károly, dr. Szabó Aladár, Szilassy Aladár és Zsilinszky Mihály; vidéki tagok: Kenessey Béla. A közgyű-

lés kimondotta, hogy a Társaság üléseit ezután mindig az év három első hónapjában fogja tartani, hogy a költségvetés még jókor megállapíthatassék és ismételte amaz óhaját, hogy vidéken is tartassanak ülések, amelyek bővebb tárgysorozattal bizonyos ünnepélyességgel tartatván, a Társaságra hívják fel minél szélesebb körök figyelmét. Legyen továbbra is az Isten áldása a nagyra hivatott Társaságon!

— **Helybeli kollegiumunkban szép ünnepély** volt apr. 6-án. Dr. Borcsa Mihály, előbb a szászvárosi kollegiumnál, utóbb a kolozsvárihoz megválasztott professzor tartotta meg székfoglalóját «Horatius életéből» című értekezésével. Az ünnepélyen részt vettek: Bánffy Ernő, és Schilling Rudolf, aligondnokok, Vályi Gábor és Szász Béla, egyetemi tanárok, a tanári kar teljes számában, és a tanuló ifjuság. Az előjáróság nevében Schilling Rudolf, az ifjuság részéről Bölöny Zoltán, VIII. oszt. tanuló üdvözölték, míg a hallgatóság, zajosan megéljenzte. Mi örömet csatlakozunk ez utolsókhoz, azon bizonyos reménységben, hogy a tehetséges ifju tanár erős oszlopa lesz ennek a szép kollegiumnak, melyből a multak fénye oly szépen ragyog be a jövőnkbe.

— **A szilágy-csehi egyház márc.** 13-án választotta meg lelképásztorát egyhangulag Benkő Albert személyében, és márc. 23-án fogadta a beköltöző új lelkészt. Egyhangulag választatván, elképzelhető, hogy a fogadtatás is a szeretetnek egyhangú, és általános kifejezése volt. Most már csak az van hátra, hogy ez exponált helyen e nagy szeretet meg is teremje gyümölcsseit. A feltételek megvannak; isten áldása nem fog hiányozni, ha az emberek élő hittel munkára vetik mind a két kezüket. Hisszük, és reméljük a legjobbat.

— **A folyó évi rendes érettségi vizsgálatokhoz** a vallás- és közoktatásügyi miniszter kollegiumunkhoz a következő kormány-képviselőket nevezte ki a kolozsvári és zilahi kollegiumhoz Szóts Farkas, budapesti ref. főiskolai tanárt; a marosvásárhelyi kollegiumhoz dr. Öreg János, debreceni főiskolai tanárt; a szászvárosi és székelyudvarhelyi kollegiumhoz Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanárt; a nagy-enyedi kollegiumhoz dr. Lánai Gyula, buda-

pesti egyetemi tanárt; a sepsi-szent-györgyi kollegiumhoz dr. Ballagi Aladár, budapesti egyetemi tanárt.

— **A nagy-enyedi evang. ref. tanítóképző-intézetben** a folyó évi képesítő vizsgálatok következő sorrendben fognak megtartatni. Május 26. és következő napjain az írásbeliek lesznek; június 25-én kezdődőleg a szóbeliek. Folyamodók szabályszerű okmányokkal fölszerelt kérvényeiket május 15-éig nyujtsák be az igazgatósághoz. Nagy-Enyeden, ápril. 10. 1895. Nagy Lajos, képezdei igazg.

— **Lőrinc Gyula, kis-baconi paptársunktól,** barátunktól, 3 frt. 84 krt. vettünk a Kolozsvárt felállítandó «Szeretetház» javára. Hát, így van az. Egy szép, magasztos eszme csak megdobogtatja a nemesebb sziveket a közelben és távolban. A szeretet minden pillanatban emlékezik, soha nem feled, és bizonyos a felől, hogy az ő hiányában felfordulna az erkölcsi világrend. Ezért tesz, áldozik, és részt követel a felséges dolgok megalkotásából. Ennek tulajdonítjuk a Lőrinc Gyula barátunk szíves küldeményét, melyet a többi fillérekhez takarékpénztárba helyeztünk, s melyet ő egy baráti összejövétel alkalmával jó barátaitól szedegetett össze. Hisszük, hogy a szép példát követni fogják sokan, s megszerzik neki azt az örömet, hogy önzetlen munkáivá szegődnek a leghumánusabb eszme megvalósításának.

— **Nagy alapítvány** a sárospataki református főiskolának. Mudrány András, szabolcsi földbirtokos, a ki a mult hónap 28-án halt el, nagy alapítványt tett a sárospataki főiskola és a szabolcsi evangélikus református egyház javára. 1892. október 20-án kelt végrendeletét március 31-én hirdették ki a sátoralja-ujhelyi törvényszéknél. E végrendelet értelmében összes zenplénmezei birtokát, nevezetesen: a lizikai határban levő körülbelül 300 hold rétjét, szegilongi házait, szőlőjét, edényekkel, kereszturi birtokait, tokaji uri házat és a pincéjében levő összes hegyaljai borait a sárospataki evangélikus református főiskola tápintézete kapja. Ezt az örökséget 70,000—80,000 forintra becsülik. A szabolcsi evangélikus református egyházra hagyományozta Mudrány összes szabolcsi birtokait (körülbelül 200 katasztrális hold), továbbá laplakul szabolcsi kastélyát, nagy gyümölcsös kertjével együtt.

HIVATALOS RÉSZ.

1157—1895.

KÖRLEVÉL,

az összes regalekötvény tulajdonos Egyházközségekhez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerülethez tartozó egyházközségek nevére kiállítva volt kötményezett regale kártalanítási kötvények után 1894. évi július hó 1-ig esedékes volt és a jogosultak által fel nem vett $4\frac{1}{2}\%$ -os kamatoknak fizetési iv nélkül leendő folyosítása iránt a nagyméltóságu pénzügyminiszter urhoz kérvényt intéztünk volt, melyre vonatkozólag 13,940. sz. a. f. évi március 24-ről keltezett azon értesítést vettük, miszerint az illető kir. adóhivatalok már utasítottak, hogy a mult évi 94,524. szám alatt kiadott intézkedéssel a kötményezés alól feloldani rendelt regalekötvények után 1894. évi július hó 1-éig járó kamatokat szabályszerű nyugták ellenében kamatfizetési iver hiányában is fizessék ki.

Miről az érdekelt egyházközségek ezennel értesítetnek.

Kolozsvárt, 1895. március 30-án.

Domokos Antal,
az elnök helyett.

Márkus János,
titkár.

643—1895.

FELHIVÁS,

Felhivom tisztelt paptársaimat, sziveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanítói özvegyeket, árvákat, kik az udvarhelyi egyházmege gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létük, s özvegy-ségi bizonyítványukat folyó évi május 5-ig adják be tiszt.

Kis Károly, gyámintézeti pénztáros aához, Agyagfalvára (u. p. Bögöz). Az elkésve érkezett folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmege esperesi hivatalától, Kecsetben, 1895. ápril 4-én. *Menyhárt András,*
ref. esperes.

644—1895.

PÁLYÁZAT.

Az udvarhelyi egyházmege közpénztárosi hivatala a közelebbi egyházmegei közgyűlés alkalmával be fog tölteni. A ki ezen állást elnyerni óhajtja, sziveskedjék, folyamodványát, a kellő biztosíték felajánlásával, hozzám május 5-ig beküldeni. Javadalom: 50 frt a pénztárból és a nyomtatványok árából befolyó összeg 10% -a.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmege esperesi hivatalától, Kecsetben, 1895. április 4-én. *Menyhárt András,*
ref. esperes.

MEGHIVÓ.

A Rikánbelöli özvegy-árva-gyámintézet ez évi rendes közgyűlése, az alapszabályok és a mult gyűlés határozata értelmében, május 1-ső napján Seps-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó kollegiumban fog megtartatni, melyre az intézet tagjait ezennel meghivom.

Ilyefalva, 1895. ápril 5-én.

Kis Albert,
elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Április 18.

16. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Tanügyi előadó évi Jelentése.

(Vége.)

A vajda-hunyadi egyházmegyében Brád-Ribicén (2538. igazg.-tan. sz.), Tordoson (1975.), Hosdátton (1975.), Haróban (3069.), és Lozsádon (3399.).

A gyula-fehérvári egyházmegyében: Vingárdon (123.).

A nagy-enyedi egyházmegyében: Ó-Tordán (724.), M.-Méhesen (586.), M.-Záhon (585.), Maros-Décsén (2230.), Fel-Enyeden (1885.), Lőrincrévén (1844.), Maros-Szent-Királyon (1955.), Szász-Ujfaluban (1955.), Miriszlón (2205.), Kercsedén (2777.), Detrehemben (2544.).

A kolozs-kalotai egyházmegyében: Kolozson (2842.), Damoson (3618), Nagy-Petriben (3619.), Szász-Lónán (3460.).

A szilágy-szolnoki egyházmegyében: Egrespatakon (478.), Szeéren (1444.), Ördökgúton (2767.), Kusalyon (1865.), Magyar-Valkón (2469.), Magyar-Goroszlón (2452.), Böösházán (2517.), Sámsonban (2843.), Ilosván (2835.).

A dézsi egyházmegyében: Válaszúton (2659.), Ördög-Keresztúron (1808.), Bádokon (2282.), Kendi-Lónán (2723.), Alsó-Töökön (3558.), Ormányban (3429.), Bodonkúton (100.), M.-Fodorházán (793.).

A széki egyházmegyében: Búzában (2992.), Alsó-Ilosván (3374.), Magyar-Borzáson (3374.), Szent-Mártonban (3374.), Vajda-Kamaráson (1120.), Árpástóban (3374.), Magyar Kályánban (3478.), Kis-Iklódon (3589.).

A nagy-sajói egyházmegyében: Sajó-Udvarhelyen (3124.).

A küüllői egyházmegyében: Medvésen (2135.), Magyar-Herepén (2346.), M.-Sülyében (2548.), Vámos-Gálfalván (2870.), Boldogfalván (682.).

A szebeni egyházmegyében: Szelistyén (2545.), Alamoron (3247.), Mikeszszán (195.).

Az udvarhelyi egyházmegyében Bözödön (517.), Héjasfalván (2276.), Sárpatakon (510.)

Az erdővidéki egyházmegyében: Bölönben (920.), Közép-Ajtán (628.), Kis-Baconban (627.), Olasztelken (2602.).

A sepsi egyházmegyében. Aldobolyban (3559.).
Községivé váltak az iskolák:

Az udvarhelyi egyházmegyében: Felső-Boldogfalván (1449.), Körispatakon (2957.), Csekefalván (2386.).

Az erdővidéki egyházmegyében: Baróthon (3101.).

A sepsi egyházmegyében: Komollón (2519.), Oltszemen (2519.).

d) Az 1894-ik évi XXVII. tc. végrehajtása tárgyában a közoktatási magyar kir. miniszteriumtól mult évi november hó 16-án, 55,360. szám alatt kelt felhívást vettünk, mely a nem állami tanárok nyugdíj-intézetébe fölvételre jelentkezett tanintézetek részéről a belépést illető végleges elhatározást, s megfelelő kimutatások és okiratok felküldését kívánta. Mihez képes, Igazgató-Tanácsunk a nagy-enyedi, a kolozsvári, a maros-vásárhelyi, a székely-udvarhelyi, a zilahi, a szászvárosi, és a sepsi-szent-györgyi főgimnáziumok, valamint a nagy-enyedi tanító-képző részéről a kívánt határozatokat és adatokat, az illető előjáróságok hitelével és saját megerősítésével kiállította, és folyó évi márc. hó 3-án, 531. szám alatt kelt felirata kapcsán, a közoktatásügyi miniszteriumhoz fölterjesztette.

A nevezett törvénycikk által megalapított nyugdíj- és gyámintézetbe alább irt kollegiumaink és tanáraik léptek be, s illetőleg, megtették előterjesztésüket fölvételük iránt, kötelezván magukat mindazoknak a fizetéseknek teljesítésére, melyeket az illető törvénycikk a fentartó testületekre és tanerőkre szab.

Belépett a nagy-enyedi főgimnázium, összes állandósított tanáraival, u. m. Herepei Károly, Makkai Domokos, Elekes Károly, Váró Ferenc, Szilágyi Gyula, Fogarasi Albert, Bartha Zsigmond, Lázár István, Fogarasi Béla, Nagy F. Károly,

Vince Dániel és Lázár Imre. A nagy-enyedi tanítóképző intézet Nagy Lajos, Zaida János, és Borsai Samu, tanáiraival.

A kolozsvári főgimnázium és tanárai, u. m. Szabó Sámuel, Parádi Kálmán, Geréb Márton, dr. Török István, Szathmári Ákos, dr. Sárkány Lajos, Balogh Károly, Gráf Jakab, és dr. Borcsa Mihály.

A marosvásárhelyi főgimnázium és tanárai, u. m. Bihari Sándor, Horváth Gáspár, Konc József, Páll Károly, Bedőházi János, Lakatos Sámuel, Horváth József, Gyulai D. Kálmán, Csiki Lajos. Felvételüket kéri Chevassus Ferenc, és Zach Antal.

A székely-udvarhelyi főgimnázium és tanárai, u. m. Bod Károly, Gönci Lajos, Félegyházi Antal, Solymosi Endre, Olasz Gyula, és Kovács Dániel.

A zilahi főgimnázium és tanárai, u. m. Berényi János, Somogyi Jenő, Kincs Gyula, dr. Both István, dr. Német Gyula, dr. Benkő Gábor, Székely Töhötöm, és Bécser János. Felvételüket kéri: Kerkes Endre, és Uy Bálint.

A szászvárosi főgimnázium és tanárai, u. m. Dózsa Dénes, Sándor János, Deák Gerő, Vitus Lajos, Simon Ferenc, Jánosi Gábor, Csűrös Pál, Tokaji Aladár, Halmágyi Antal, és dr. Dózsa József. Felvételüket kéri: Makkai Jenő, és Firtos Ferenc.

A sepsi-szent-györgyi főgimnázium, és következő tanárai: Benke István, Bodor Domokos, Csósz János, Domján István, dr. Farnos Dezső, Pap Lajos, Péter Mózes, dr. Székely Bendegúz, és Végh Endre.

A kivánt kimutatások és okiratok felküldése mellett, méltattuk az egyes tanárok speciális kivánalmait is, szolgálati idejük beszámítására nézve. Általában véve, kinyilatkoztattuk, hogy a belépésre jelentkezett tanárok szolgálati éveinek beszámításánál az 1894. évi XXVII. tc. 13. paragrafusa, illetőleg, az 1885. évi XI. tc. 8. paragrafusának utolsó bekezdése, és az 1883-ik évi XXX. tc. 34 paragrafusa legyenek irányadók, s ennél fogva úgy a segéd- és helyettes-tanári minőségben, mint rendes tanári minőségben, bár más intézetnél töltött szolgálati évek egyiránt és csonkítatlanul számításba vétessenek.

Egyházkerületünk önkormányzata, és az 1893. évben ő Felsége által szentesített ref. egyházi törvények 108. paragrafusában foglalt kötelezettségünk szempontjából, szükségesnek tartottuk, hogy feliratunkban rámutassunk azokra az egyházi érdekekre is, melyek az országos törvények korlátai

között, a magas államkormány részéről nevezett intézeteink fölvételével egyidejűleg, egyházi hatóságunknak biztosítandók. Nevezetesen:

1. Az 1894. évi XXVII. tc. 3. paragrafusának *a), b), c), d)* pontjaiban jelzett minden befizetések kirovását közvetíteni, illetőleg, a törvény 5. paragrafusa értelmében a kirovások alapjául szolgáló kimutatásokat hitelesíteni, s általában a nyugdíj, és gyámintézettel az érdekelt iskolák és tanárok ügyeiben közvetlenül érintkezni, az egyházi főhatóság (Igazg.-Tanács) magának tartja fenn.

2. Minden nyugdíj, végkielégítés, ellátás, temetési járulék, sat. iránti igény az egyházi főhatóság közvetítésével kérendő és folyósítandó. A nyugtatóványok pedig arra felhatalmazandó alkalmas egyházhatósági megbizottak: kollegiumi igazgató-tanár, vagy esetleg, ha a nyugdíjazott tanár lakó-helyet változtatott, az illető egyházközségi lelkész által ellenjegyzendők.

3. A nyugalmazott tanár az egyháznak törvényes fegyelmi hatósága alatt marad. E biztosítás annyival szükségesebb, mert erdélyi egyházalkotmányunk szerint a rendes tanár, hivataloskodása idejéig, mint előjárósági és egyházkerületi közgyűlési tag, egyházközségi presbiter, a legéletbe vágóbb egyházi és iskolai ügyek intézésének részese és beavatottja lévén, az egyházra nézve semmiképpen sem lehet közömbös a volt tanároknak nyugalmazott korukban való maguktartása sem.

Az előadottakban körvonalaztuk a közigazgatás terén felmerült főbb mozzanatokat, s igazgatótanácsai intézkedéseket, melyek a főtiszt. közgyűlés ítélő foruma elé tartoznak, és utólagos jóváhagyása reményében tétettek.

S minthogy jelentésünk speciális tanügyi részében, iskoláink 1893/94. évi állapot-rajzában semmi olyan elő nem fordul, a mi a főtiszt. közgyűlés határozatát igénylené, azt tudomásvételre ajánljuk. A közigazgatás terén felmerült mozzanatokra és igazgató-tanácsi eljárásokra nézve pedig tisztelettel kérjük a főtiszt. közgyűlést, hogy tudomásul venni méltóztassék:

a) a gimnáziumi oktatás felügyeletének kérdésében az egyetemes konventhez terjesztett véleményes nyilatkozatot;

b) az 1893. évi XXVI. tc. végrehajtásában a tanítói fizetéseknek államsegélylyel pótlása, valamint hatvannégy felekezeti népiskolánk államosítása iránt követett igazgató-tanácsi eljárást; s végre,

c) az 1894. évi XXVII. tc. végrehajtásában követett igazgató-tanácsi eljárást, melynél fogva néptanító-képző intézetünk, s hét főgimnáziumunk és azoknak összes állandósított tanárai belépnek a nem állami tanárok számára létesített nyugdíj- és gyámintézetbe.

S egyszersmind kérjük a főtiszt. közgyűlést, hogy az iménti a), b) és c) pontok alatt megjelölt ügyekre vonatkozó igazgató-tanácsi határozatokat és intézkedéseket jóváhagyni, méltóztassék.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Egyházi éneklésünkről.

Az egyházi ének nem egyéb, mint ima. Így tudja ezt mindenki, és a jó pap, jó tanító, bizonyára így is tanítja.

Ha imát rebegek, szellemem, kedélyem istenemhez emelkedik. De ha azon az imán még egy költő és egy melodia-szerző emelkedett, ihletett hangulata rezg végig, és ezek a hangok kedélyem hurjain viszhangot vernek: úgy érzem, mint ha vallásos kedélyemet ez jobban táplálná, mint a puszta elrebegett ima. A ki ezt másképpen érzi, vagy másképpen véli, annak a költő szavaival argumentálok, ki így imádkozik:

«A dalban istenség van,
Mint él ez, él a dal,
A nép örömeivel,
A nép fájdalommal.»

Örömmek, fájdalomnak, hálának és panasznak legihivebb tolmácsolója; soha sem hazudik, mert közvetlen a kedély forrásaiból ered, s ha szintén a kedély forrásaiból eredő imává magasztosul: a szubjektumra nézve, kétségtelenül, nagyobb hatásra számíthat. Mi lenne a természet nagy temploma a szellő lágy fuvolája, madarak danája, vizek mormoló áradatja, vagy a menydörgés akkordjai nélkül? A nagy természet zenében, költészetben, dalban is dicséri alkotóját; a kicsiny ember méltán követheti. «A költészet panaszja fölemel, a zene fájdalommal csókolgat.»

A dalnak méltó helye meg is van protestáns istentiszteletünkben. Jogos részét még Zwingli gúnyolódása sem tudta tőle megtagadni, mert természetes voltából eredő szükséges voltát és fontosságát éppen úgy érezték és látták akkor is, mint érezzük és látjuk ma is.

Látjuk szükségét, érezzük fontos voltát, és különös mégis, hogy ha megfigyelés alá vesszük erdélyi egyházkerületünkben az isten tiszteletet, annak ily nagy fontosságú részét, a dal hangjain való imádkozást, az egyházi ének gyakorlását napról-napra csak hanyatlani látjuk. Ebből az állításomból csak annyit vagyok hajlandó engedni, hogy a férfiaknál, ha nem is minden egyházközségben, hanyatlik, de ritka, a hol gyarapodik; a nőknél, azonban már, különösen városokban, az úgy nevezett mivelteknél (?), a szó szoros értelmében, ki van menve divatból, sőt falvakon is nagyon kezd kimaradni, és ez a példa ragad a nem mivelteknél is.

Hogy a más négy egyházkerületben hogyan áll a templomi éneklés ügye, azt szubjektív tapasztalatból nem tudom ugyan, de a hallottak és olvasottakból ítélve, bizonyára sokkal jobban, mint nálunk.

Vajjon, ha magyar reformátoraink is csak akkora súlyt fektettek volna az istentisztelet ezen nevezetes részére, mint napjainkban fektetünk, lehetséges lett volna az aránylag oly gyors siker? A reformációnak magyar terjesztői, sőt később annak jelesebb őrei, nagy részben zene- és dal-kedvelők voltak, sőt nem egy jeles zene-művelővel találkozunk közöttük. Sztáray, Húszár Gál, Szentzi Molnár Albert, Geleji, sat. ha nem ismerték volna oly kiváló munka-társnak úgy a terjesztés, mint a szilárdítás művében az egyházi éneket, kétségkívül, nem fordítottak volna művelésére oly nagy figyelmet. Hát a Rákóczi «Öreg graduálja», nem azt bizonyítja, hogy fontosságát a világi főbbek is nem csak elismerték, de tetemes költséget sem kíméltek annak fejlesztésére? Meny nyibe kerülhetett akkor ebből az igazán öreg könyvből kétszáz példány, melyeket a fejedelem ingyen bocsátott nagyobb egyházi rendelkezésére? Példákat, melyek a magyar protestáns egyházban a templomi éneklés művelésére és fejlesztésére történtek, a magyar prot. egyház történelme elég szép számmal említi; de, különben is, ha a protestántizmusnak aránylag gyors terjedését látjuk, lehetetlen el nem ismernünk, hogy a kedélyre oly nagy hatást gyakorló egyházi éneklésnek nagy része volt előmozdításában, különösen az által, hogy a templomi éneklést általánosította; talán éppen azért, hogy érezze minden egyes hívő, hogy éneklése által ő is részt vesz, és pedig aktív részt vesz az ünnepélyesség emelésében. Bizonyára, akkor sem volt művészebb egyházi zenénk, és éneklésünk, de feltétlenül impozánsabb volt az által, hogy mindenki énekelt, vagy legalább is azt mondhatni, hogy a gyülekezet elenyésző csekély része nem énekelt. Én istenem, a maga puritán egyszerűségében milyen főséges az a hatás, midőn egy tekintélyes számú gyülekezet, hogy úgy mondjam, egy templom kálvinista, arcán a hitbuzgósággal, lelkében megnyilatkozik, és egy szív, egy lélek emelkedik istenhez a dal szárnyain: «Te benned bízunk eleitől fogva!» Haydn, Schumann oratoriumaival lehet nagyobb szerű művészi hatást érni el, de ennél nagyobb szerű morális hatást nem; mert a művészi hatás csak arra bír értékkel, a ki maga is művész, vagy legalább zene-értő, de a morális hatás általános. Aztán, a magyar kálvinista istentisztelet énekének az a karaktere és hatásos voltának sine qua non-ja, hogy az egész gyülekezet énekeljen.

Ha már a reformátorok oly nagy erőt láttak abban, hogy a mindkét nemen levő közönség a templomi énekléssel az isten tiszteletben aktív részt vegyen, és ezen erő hatásárul meg is győződtek: bizonyára, mi sem gondolkozhatunk máskint. A mi akkor ezen a téren erőt kölcsönzött, most sem fog cserben hagyni. És mégis, különös, hogy mi ezt, különösen a nőknél, hanyatlani hagyjuk. Pedig, egyen egyen érezzük, lehetetlen nem éreznünk, hogy isten-tiszteletünkben túlságos sok az értelmi rész, míg az érzelmi nem csak hogy nincs egyenlő arányban azzal, de sokszor valósággal torz alakban jelenik meg. Ha, például, látjuk, hogy míg a férfiak sok

helyen abban találják a virtust, hogy egymást túlkialtásák, nem annyira érzelmüknek, mint inkább hangjuknak óhajtván adni akkora emelkedettséget, mekkorát a torok és mell csak kibír, addig a nők vagy elmerülnek imakönyveik betüibe, vagy erőszakolt béketüreessel várják, hogy az éneklésnek vége legyen, vagy tétova ábrázatokkal szemlélődnek, semmit sem gondolva azzal, hogy templomban vannak; lehetetlen, hogy ezt, bocsánat az erős kifejezésért, nevetségesnek, sőt a vallásos érzületet sértőnek ne tartsuk.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. ápril 11.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, közjegyző, Gyarmathy Miklós, dr. Vályi Gábor, Herceg Lajos, ig.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tan. előadó, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, h. számvevő és Kádár János, s. titkár.

Az ülés megnyitása után, Herceg Lajos, műszaki előadó aa. ismertette a theol. fakultás épületének belső berendezésére vonatkozó ajánlatokat. Ezen munkálatok foganatosítása iránt ugyanis két ajánlat érkezett, be t. i. a Csukai Sándor és Bakk Lajos műasztalosoké. Előadó főmérnök aa. a Bakk Lajos-féle különben is szinte 2000 frttal olcsóbb ajánlatot ajánlja elfogadásra, mely szerint a diszteremnek szószékekkel, asztalokkal és ülőpadokkal való berendezése, valamint az összes tanuló szobáknak asztalokkal, székekkel és szekrényekkel leendő felszerelése közel 5000 frtba kerül. A diszterem podiumára tervezett bútorok, t. i. a szószék, elnöki és főgondnoki asztalok és diszes karszékek, valamint az igazgató-tanácsosi asztal és a hozzá tartozó székek mind kemény fából, diszes kiállításban készülnek s a jövő évi országos kiállításon, vállalkozó terhére és veszélyére be fognak mutatni. Éppen ezen engedményre való tekintettel volt hajlandó nevezett vállalkozó a sokkal nagyobb értékű felszereléseket ily kedvező árban szállítani. Igazgató-Tanácsunk, előadó aa. indokolt előterjesztésére, a jelzett munkálatok elkészítésével Bakk Lajos, helybeli műasztalost bizta meg és egyuttal, ugyancsak főmérnök aa. ajánlatára, az összes hálótermeknek vaságyakkal és megfelelő ágyneművel való felszerelését és egy közös fürdő helyiség berendezését határozta el.

Bemutatta, továbbá, Herceg Lajos, főmérnök aa. a theologia tulajdonát képező Piihál-féle bérháznak vízvezetékekkel leendő felszerelése iránt a Walsler cégtől beérkezett ajánlatot, de mert a nevezett épületben legközelebből ugyis nagyobb átalakítási munkálatokat kell eszközölni, azt javasolja, hogy a vízvezető és csatornázási csövek lerakása is arra az időre halasztassék. Igazgató-Tanácsunk e javaslatot határozattá emelte s az átalakítási munkálatok tervének elkészítésével Herceg Lajos főmérnök aát. bizta meg.

Ezután Parádi Kálmán tanügyi előadó, mint a székelyudvarhelyi kollegium állam-segélyezési ügyében folytatott tárgyalásokra kiküldött ig.-tanácsi képviselő tette meg jelentését.

E szerint, a tárgyalásokat a szükséglet kellő számba

vétele s már előzetes bírálata, másrészt az állam kormányának ez idei megbizottjában nyilatkozó jóindulata, de egyszersmind szigorú követelése, hogy az államilag segélyezett intézetek a minimalis fokon nem maradhatnak, szerencsésen vezette s az intézetre nézve mindenképpen előnyös feltételek megállapítását biztosította. A szükséglet teljes összege, a szerződés-tervezet szerint, 42.172 frt 57 kr. a fedezet teljes összege 25.899 frt. 14 kr. hiány, melyet az állam fedez 16.273 frt. 43 kr. Ezzel az összeggel biztosítva van 13 rendes tanár javadalma, a kik három fizetési osztályba sorozva: négyen egyenkint 1600, négyen egyenkint 1400 és öten évi 1200 frt fizetéssel s mindannyian évi 250 frt lakbérrel és ötödéves 100 frt, legföllebb azonban 500 frt korpótlékkal javadalmaztatnak. Biztosítva van továbbá a mellék-tan-erőknek és kollegiumi tisztviselőknak, valamint a dologi kiadásoknak is a jelenleginél fokozottabb mértékben való fedezete. Ezen évi tizenhatezer frt fentartási segélyen felül még nyolcezer frt egyszersmindenkori segélyt kér a kollegium, tornacsarnok építésére és felszerelésére. Az ily értelmű szerződés-tervezetet Igazgató-Tanácsunk örömmel elfogadta és a végleges megkötésre az intézkedéseket megtette.

A m.-vásárhelyi egyházközség kérte a polgári leányiskolája mellé utólagosan alapított női ipariskola szervezeti szabályrendeletének jóváhagyását, jelezvén egyuttal, hogy e szabályzat a keresk. minister által már jóvá van hagyva. Ig. Tanácsunk helyeslő tudomásul vette a polgári leányiskolával kapcsolatban női ipariskola felállítását s a szervezeti szabályzatot a maga részéről is jóváhagyta és megerősítette, de mert e szabályzat a tandíj kezelés módját, elszámolását az alkalmazandó tan-erők alkalmazási illetékességét s főképpen a női ipariskola részletes költségvetését nem tartalmazza, ezen hiányok utólagos pótlására az egyházközséget egyuttal utasította.

A kolozsvári honvéd-kerületi parancsnokság kérését adván be a ker. parancsnokság irodáinak elhelyezésére alkalmas épület megépítése iránt, a kívánalmaknak megfelelőleg, a tervek és költségvetések elkészítettettek és azok eredménye szerint, ezen két emeletes épületnek a közalap kül-közép utcai telkére való felépítése 140, 150 frtba kerül, tehát az évi bérösszeg $5\frac{1}{2}\%$ -al számítva, az összes fentartási költségeket is bele véve, legalább is évi 8149 frt. 25 kr. kell, hogy legyen. Ily összegű bér biztosítása mellett, Ig.-Tanácsunk a kívánt épület megépítésére hajlandónak nyilatkozott és a továbbiak végett, a ker. parancsnokságot értesítette.

Vistai egyházközségünk kérésére a Diósi András és társaitól árverésen megvett, de ez ideig még az egyház nevére nem írott fekvőségek átkebelezése iránt a lépések megtétele elrendeltetett.

Magyar-Décsei egyházközségünknek indokolt felterjesztésére, egy belső telek megvásárlása engedélyeztetett, és az 1200 frt vételár központi kezelés alatt álló tőkéből kiutaltatott.

Vályi Elek nyug. nagysajói esperes aa. 100 frt állandó segély kiutalását kérvén, e kérése, fedezeti alap hiányában, teljesíthető nem volt.

Ilyefalvi egyházközségünknek azon határozata, mely szerint az eddigi szalmás képét szemes képévé változ-

tatja át és ennek alapján egy kalangya búza értékét 30 liter szemben állapítja meg — jóváhagyatott, azon változtatással, hogy az egy kalangya búza értéke 35 literben állapíttassék meg.

Végül. Gyarmathy Miklós, ig. tanácsos aa. indítványára, a közalap Jókai-utcai háza egyik utcai lakrészének bolthelyiségekké leendő átalakítása elvileg elhatározottat és a szükséges intézkedések megtételére az elnökség felhatalmaztatott.

Ezek után, az ülést, az idő előhaladottsága miatt, elnök aa. bezárta s a napirenden levő ügyek további tárgyalására folyó hó 16-ára tűzte ki a folytatólagos ülés idejét.

r. s.

Az egyházmegyéből.

A nagyenyedi egyházmegye lelkéssi értekezlete.

Jó lélekkel adhatok hirt mindazoknak, kiket illet, hogy a lelkéssi értekezet a nagyenyedi egyházmegyében is megalakult. Megalakult a külső formák szerint március 27-én, de tulajdonképpen életben volt ez közöttünk már ezelőtt is; mert minden közgyűlés, minden egyházmegyei tanács alkalmával, a tárgysorozat letárgyalása után, ha máskor nem, ebéd alatt élénk eszmecsere fejlődött ki a napi kérdések s egyházunkat közelebről érdeklő nagyobb fontosságú ügyek körül. Itt valának tudós Keresztes József, a fiatalabb nemesedékből Berde, Józsa; itt van közöttünk világitó toronykint Dr. Kovács Ödön ma is. Ők s közülünk a jobbak, tapasztaltabbak, sőt még a legkisebbek is oktattak minket, oktattak egymást. Ez volt s ilyen vala eddig a mi lelkéssi értekezetünk.

Azonban, 1894. május 25-én nagytiszteletű Sándor János, mint korelnök, szervezkedő értekezletre hívott össze, melyen s az azt követő június 11-én, mintegy 10—15-ön jelentünk meg. Meghallgattuk a korelnök megnyitóját, melyben rámutatva arra, hogy újabban a minden téren munkálkodóknak megvan a maguk értekezlete; felemlítve, hogy mily hasznos és felemelő az: felhívja a jelenlevőket a szervezkedésre. Ez eszme nem új az egyházmegyében, mint a megnyitóban mondja, mert ezelőtt mintegy 25 évvel nem kisebb ember, mint Dr. Kovács Ödön pendítette meg a papi értekezet eszméjét. De, fájdalom, a kiáltó szó elhangzott a pusztaiban s a lelkes kezdeményező felhagyott a valósíthatás reményével. Csak három lelkész kebelében talált az eszme némi viszhangra; ezek voltak Muzsnai Pál, kercesdi, Darkó József, bágyoni és Sándor János, miriszlói lelkészek, a kik rendre összejöttek néhány éven át, míg egy egyházmegyében valának s elméleti, gyakorlati kérdésekben váltottak eszmét mindnyájuk okulására és tanulságára. Most a Protestáns Közlöny szerkesztője: Szász Gerő és többek buzgolkodása új életre hívta az eszmét s mi nekünk is egybe kell gyűlnünk olykor, hogy vegyünk Szent lelket. Bár ugyanazon lélek lelkesít minket, de az ajándékokban különbség vagyon. Hasznos az összegyülekezés. Mi történik az országos vásároknak? Az anyagi javak szüksége, vagy bősége összehozza az ember-sokaságot. Mindenik bir valamivel, némelyik kelletinél többel, de egyiknél sincs elég; mindeniknek hiányzik valami. Mi történik tehát? A fölösleges javak forgalomba hozatnak, a hiányzókat beszereztetnek s az egyetemes közjólét igényei kielégítetnek.

Igy kell nekünk is olykor összejönnünk, mintegy szellemi sokadalomra. Hiszen, Krisztus urunk mondása szerint, »hasznos a mennyeknek országa a kereskedő emberhez.« mindenki tanulhat a többitől és mindenki taníthatja a többit. Hiszen, a gazdag ember is megvásárolja nem egyszer a szegény ember készítményét.

A megnyitó után, az erdélyi ref. egyházkerület lelkéssi értekezletének alapszabály tervezete olvastatott úgy, mint az a Protestáns Közlöny 1893. évi 28. számában közzétéve vala. Annak III-ik szakasza b) pontjára megjegyzi értekezetünk, hogy értekezetünk is megalakulása után az alapszabályokban körülírt testvéri szolidaritásba lép az egyházkerületi értekezlettel. Egyszersmind az egyházmegyei alapszabályok megalkotására Szilágyi Farkas, Berde Sándor és Ferenc Samu aakat küldi ki.

E szervezkedő gyűlésen tartott Dr. Kovács Ödön a figyelmet teljesen lekötő s élvezetet nyújtó előadást az evangélizációról. »Evangélizáljunk« ez a jelszó, mondja Előadó, s ezen szó alatt valami mást, valami egyebet értenek, mint a lelkész hivatalos, sőt hivatásszerű kötelességét. Ily felfogásból indulva ki, fennen hirdetik azon munkálkodásukat, melyek nem hivatalos teendők, és sürgetik az evangélizálásnak ily értelemben való végzését. Kimutatja, hogy az ily értelmű felfogás könnyen álkegyességre vezet. Nekünk, mint lelkészeknek, kötelességünk, Isten országának hirdetése; hivatásunk annak terjesztése. Ez töltötte be az Idvezítőnek is egész életét. Ne mondjuk hát, hogy több jót teszünk, mint a mennyit tenni hivatásunk. Ha kötelességeink végzésében teljes lelkiismeretesség vezet, ha nem mint szolgák, hanem mint fiak végezzük teendőinket, akkor eleget tettünk a mi Atyánk akaratának s betöltöttük a helyet, hova ő állított.

Majd, Szilágyi Farkas tagtárs adott elő a gyakorlati lelkészség köréből egy érdekes esetet, midőn a kihirdetett párokat jöllehet a menyasszonynak nem volt törvényes keresztlevele, pótolván azt tanuk által kiállított bizonylattal, megeskette, bevárván és bevévén azután a miniszterileg is helybe hagyott keresztlevelet is.

Június 11-ikére az egyházmegyei alapszabályok összeállítottak s e gyűlés tárgyát egyedül ennek megvitatása képezte úgy, hogy a rendszeres megalakulás 1895. március 27-én megtörténhetett.

Mindeddig a korelnök, Sándor János és a korjegyző, Veress Károly, vezetése mellett működött az egyesület. A március 27-én Nagy-Enyeden tartott értekezet feladata vala a rendszeres megalakulás. E gyűlésen tizenketten jövének össze s legelsőbben az alapszabályokat állapítottuk meg végérvényesen, az eredetin annyi változtatást téve, hogy az egyházmegyei értekezet tavasszal mindig ünnepélyes isteni tisztelettel kezdődjék, s hogy nemcsak egyházmegyei, hanem fiók értekezletek is szerveztessenek.

Az egész egyházmegyében három fiókkör szervezendő, u. m.: a nagyenyedi, melybe soroztatnak Miriszló, Felvinc, Sz.-Földvár, Sz.-Kocsárd, M.-Ujvár, Gombás, Csombord, Sz.-Ujfalu, Szentkirály, Lőrincréve, Fel-Enyed, M.-Décse, Nagy-Lak, Kapud.

A tordai, Ó- és Új-Torda, Kercesed, Bágyon, Szentmihályfalva, Tur, Torockó-Szent-György, Mező-N.-Csány, Detrehem, Ar-Polyán, Harasztos, Ar-Gyeres, Egerbegy egyházakkal.

M.-L u d a s i, ide soroztatván Gerend, Gerend-Keresztur, M.-Záh, Csucs-Koppánd, Bükkös, Ózd, Istvánháza, Csekelaka.

És most, értekezletünk, Elnök felhívására, megválasztá egyhangulag tisztviselői karát. Tiszteletbeli elnök: Dr. Kovács Ödön; elnök: Sándor János, alelnök: Szilágyi Farkas, jegyző: Jancsó Lajos, pénztárnok: Ferenc Samu.

Értekezletünk új tisztviselői karával élén, elnök felhívására, mindjárt a választás megejtése után, részt vett vécsi br. Kemény Györgyné, a 81 éves matrona Enyeden tartott végtisztességén, hogy ez által adja jelét a megboldogult emléke és a gyászba borult főuri családok iránt való tiszteletének.

A gyászos háztól ismét a gyűlésterembe vonult, hol folytatta tanácskozását. Szécsi Ferenc felolvasása János evangéliumáról következett volna a tárgyszózat szerint, de az tekintettel az előhaladott időre, a következő értekezletre halasztatott.

Ez alkalommal Jancsó Lajos terjeszti elő az 1891—93-ik országos zsinati törvényeknek idevonatkozó §§ sai alapján, a méltóságos Igazgató-Tanács 408—1895. körren-

delete folytán, megvitatás céljából, készített Szabályrendeletek tervezetét. E tervezetek magukban foglalják: I. Az egyházfegyelem gyakorlására vonatkozó szabályrendeleteket (27. §) II. A közgyűlésről indokolatlanul elmaradtakkal szemben követendő eljárás körülírását (40 §). III. A közgyűlés tanácskozási szabályait (42 §.). IV. A szegények és árvák segélyezésének módozatait (100 §).

Végül, ismerteti a méltóságos Igazgató-Tanácsnál már bevezetett ügyviteli szabályzatot (312 §) melyet azonban az egyházkerületi főhatóságok állapítandának meg. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy csupán e tervezet két első (I—II) részét tárgyalhatta az értekezlet, beható eszmecsere után, némi változtatást tevéen azokon, s elhatározván annak egyházmegyei közgyűlés, majd ennek tárgyalása után, az egyházkerületi főhatóság elé terjesztését; tudósításomat be is végzem, örvendve, hogy e tekintetben is hirt adhattam a nagy-enyedi egyházmegye életéről, működéséről.

Jancsó Lajos,
ért. jegyző.

TÁRCA.

Aradvármegye protestánsai az erdélyi fejedelmek korában.

(Vége.)

A máj Arad területén a XVI—XVII. századból a következő evang. református lelkészek nevei ismeretesek¹⁾: Ágyán 1631. Sajókeresztury György, és 1654. Jeney István; Bethlenösiben 1635. Komáromy György, 1655. Bőszörményi István; Boros-Jenőben 1597—1604. Almásy János; 1605—8. Zábrági Mihály; 1628—34. Ilosvay Gáspár; 1634—37. Pécsvarady Péter; 1637—41. Medgyesy István; 1641—49. Debreceni Szikra István, és vele egy időben Kisfalvy Tamás; 1649—50. és 1655. Tölcseky János és vele egy időben 1648—53. Nagy-Áry Benedek; 1653—55. Szöllősi József János, és 1656—58. Kisfalvy Tamás, az egykor oly jeles egyháznak mindmáig utolsó ref. papja. Boros-Megyerben 1631. Megyery András.²⁾ Csana-Kesziben 1654. Óváry György; 1666. Görbeády Péter; 1677. Szilágyi István. Csúcson, az illetlen magaviselete miatt elmozdított esperes helyett, II. Rákóczi György 1648. dec. 15. Csúcsy Pétert tette a csúcsi oláh reformátusok széniorává.³⁾ Fazakas-Varsádon 1664. Debreceni István. Fekete-Gyarmaton 1661—80. Ujváry, vagy Érsekújváry András; 1680—85. Gulácsy György, 1685—92. Kolozsváry István. Feltőton 1654. Szalontay Péter; 1669. Árday István. Karulyrson 1653. Várallyay István, 1666. Tószegi Sámuel, 1669. Jeney György Kis-Jenőn 1631. Veresmarty János; 1633. Patrohy György, 1673. Kabay Márton. Lippán 1607. Laskay István⁴⁾, valószínűleg a vár átadásáig, 1616-ig. Háza szemben állt Szent Lajos egykori egyházával a Hosszu- (korábban Szent-Lajos) utcában. Ez az egyház nem pusztult el egészen. Romjai né-

mileg még láthatók, s a templommal egybe épített minoritarendház pincéjének egy része fölött emelkedik a rózsá-utcai 258. számú ház, melyhez kettős emlék fűződik.

«Ur-isten! jegyzi meg 1616. május 20-án, Lippavár átadásáról egy lippai lakos, alkalmasint a lelkész,¹⁾ ne hagyj bennünket, szegény magyarokat! Segélj minden jóra és főképpen az ekkleziának javát promoveáld. A lippai reform. egyház, azonban, csak 274 év után alakult újra.

Ménésiben, úgy látszik, Lippa elfoglalása után az ottani egyház erejének fölhasználásával alakult meg a ref. egyház; 1678-ban legalább lippa-ménésinek mondják a papját. Prédikátorai: 1653. Devecsery Mátyás; 1678. Szenttamásy János. Mikelakán 1629. Szerdahelyi Mihály; 1675. Marosszéky István; 1678. Szentpétery János; 1678. szept. 13. Apafy fejedelem a ménési és mikelakai kevés számú ref. magyaroknak 100—100 kőstöt ajándékozott prédikátor és tanító (scholamester) tartására. Miskén 1676—81. Sarkadi András. Pécskén 1686. Györy András.²⁾ Rokszinban 1689. Debreceni István. Szikulán 1653. Séllyey András. Szederkényen 1654. Makay János. Székudvaron 1656. Morvay Jeremiás. Talpason 1654. Fegyvernek János. Az egyház 166 fontos harangját a török elől futó lakosok Szalontára vitték s ott egy nagyobb harangba öntették be.³⁾ Tamászon 1654. Barcsay Ádám. Vadászon 1669. Szegedy Ferenc. Varaskeziben 1646. Gyöngyösy Gáspár.

A zarándi egyházmegye, illetőleg esperesség székhelye 1595—1658-ig, tehát míg Arad és Zarándmegye Erdélyhez tartozott, Boros-Jenő volt.

Körösmartközi seniornak írja magát 1569-ben Szegedy Lőrinc, békési prédikátor, a Therphania költője⁴⁾ a senior-sággal járó jogokat és kötelességeket azonban egészen elő-

¹⁾ Részletesen Rác könyvében.

²⁾ XVI. L. R. 205. L. b. a családok közt.

³⁾ XXIV. L. R. 43a—44a.

⁴⁾ IV. L. R. 83b. Ezen az egy néven kívül egészen 1890. novemberéig, midőn helyreállított ref. egyházának Fogarassy Bálint lett első papja, egy más lelkész nevét sem ismerjük oklevelesen.

¹⁾ Lippa város levéltárában 1798. évi másolat.

²⁾ Az aradi lyceum egy 1634. évi Elsevis nyomtatványára így írta be nevét: 1686. die 25. Februarii possidere me coepit Andreas Gyjőry. Parochus Pecsensis.

³⁾ Roznány. Nagy-Szalonta tört. 42—4.

⁴⁾ Heinrich, Szegedi Therphaniája. (Nemzeti Hirlap, 1878. 194. szám.)

ször csak Almásy János borosjenei lelkész gyakorolhatta, ki az erdélyi uralom visszaállítása után, 1597—1604. közt állt az egyházmegye élén. A XVII. században ezek az esperesek: 1605. Zábrági Mihály, borosjenei prédikátor, ki még 1606. december 3. is mint ilyen vett részt a szatmári zsinaton, s mint jennői lelkész említi 1608 is¹⁾; 1628—34. Ilosvay Gáspár; 1634. június 18—1637. Pécsvárady Péter; ki már 1629. könyvet adott ki Pázmány Péter ellen; 1637—41. Medgyesi István, idáig debreceni tanár; 1641—49. Debreceni Szikra István, 1649—50. Tölcseki János, 1650—1653. Nagy-Ary Benedek, az »Igaz vallásu keresztény« írója, 1653—55. Szöllösi József János, 1655—64-ig. Kisfalvy Tamás. Egészen odáig, míg a töröknek 1658. szept. 1-én feladott várból Szalontára nem kellett távoznia Kisfalvynak, mindig az egyik borosjenői prédikátor volt a zarándi egyházmegye seniora. 1664—66. Érsekujváry, vagy Ujváry András, feketegyarmati, 1666. után Sárkány András miskei, 1677—80. Kisfalvy János szalontai, 1680—85. Gulácsi György és 1685—92. Kolozsváry István, feketegyarmati prédikátorok kormányozták az egyházmegyét²⁾ mely a török hódítással egy időben, különösen a rácok pusztításainak hatása alatt fejezte be működését. Csupán egyes lelkészseggek gondoskodtak tovább is a hívek lelki szükségéről.³⁾

Tanulságos jelenség, hogy az utolsó borosjenei papok és seniorok majdnem kivétel nélkül a presbiterianizmus hívei közé tartoztak; tehát mindannyian azon voltak, hogy megszüntessék a kath. hierarchiára emlékeztető esperesi és superidendensi kormányzás módját, községek kormányzásában teljes függetlenséget biztosítsanak a papnak és a presbiteriumnak, s hogy a zsinat legyen az egyház legfőbb törvényszéke. A presbiterianizmus, puritanizmus vagy independentizmus első képviselője e vidéken Tölcseki János, kit a szintén presbiterianus Tarpai Szilágyi András váradi tanárral szemben választottak meg a jeneiek. Nagy-Ary Benedek jennői prédikátor 1651-ben már Orthodoxus Christianus című könyvében az irodalom terén is fejtegette a presbiterianizmus elveit, melyek miatt 1656-ban üldözéseknek volt kitéve.⁴⁾ Ezeket az elveket vallotta azonban az utolsó borosjenei prédikátor, Kisfalvy Tamás is, a ki 1685. október 16. a bihari tractus esperesével, Hunyady Andrással együtt, arra kérte a fejedelmet, változtassa meg e törvénytelen Márton-napi terminust s a püspök-választás helyéül Szilágyi-Somlyót jelölje ki, mely erdélyi terület. Bármit beszéltek ellenük némely egyházmegyebeli seniorok és prédikátorok, ők nem independentesek s kánonaik ellen semmit sem vétettek; ha el akarják halasztani a püspökválasztást, ez csak azért van, mert békésebb idő kell ahhoz. Egyik birodalomból a másikba menjenek püspököt tenni, mikor a két császár nyílt háborút folytat. Nekik, hódoltságbelieknek, ezt ha akarnák sem engedik meg, vagy csak nagy pénzen a basák és a kádik; egyszer ezt megcselekedvén, azután is megkivánnák,

¹⁾ IV L. R. 115. a.

²⁾ Ember-Lampe (id. h. 640). szerint, 1690. lett senior pedig már 1685. október 16. az volt (Törökm. Tört. Eml. IX. 101—2) Hogy Kolosvári nem 1702-ben, hanem már 1692. költözött F. Gyarmatról Kis-Várdára, bebizonyította Szabó Károly, L. Szabad egyház, 1886, 21. sz.

³⁾ A seniorok jegyzéke Embernél 640 és Rácnál 79—86.

⁴⁾ Gúnyirat a presbiterianusokra. Közli Szabó Károly Magyar Prot. egyház és Isk. Figyelmező, 1870, 592—8 l. jegyzetekkel. Földelgözte Rác 88—94.

így gyűléskedésünkre ez ideig való gyenge libertásunkat magunk elrontanánk. Gyalog nem mehetnek Nagy-Bányáig, 17—18 mérföldnyire, szekeret, lovat pedig a régi rendtartás szerint, a tatárok s nagy drágaság miatt elszegényedett hallgatók nem adhatnak. Félhetnek latroktól, tolvajoktól is; az pedig nincs rendén, hogy levélben küldjék be szavazataikat. Superintendens választásra ugyanis 14 seniornak személyesen kell megjelennie s ezek közül egyet lehet választani. Idáig is a fejedelem védte őket az idegenek és vladikák infestálásai ellen; most is az ő védelméhez folyamodnak.¹⁾

A vladikák (görögkeleti püspökök) zaklatásainak az a magyarázata, hogy az erdélyi fejedelmek a század közepén a mai Aradvármegye északkeleti részében is megindították az oláhoknak a reformacióra való térítését. 1648. december 15. Zarándmegyét értesítette II. György fejedelem, hogy Csucsy Pétert megerősítette a zarándmegyei oláh senioratusban, melyet elődje méltatlanul kormányzott s megvédeni ígérkezett őt az oláh vladikának s más akárcinek háborgatásai ellen. Csak azt kötötte ki, hogy az »Istennek ígését oláh nyelven prédikálja és az alatta való papokkal is prédikáltassa« s ugyanezt tegye és tétesse a katekizmussal, melyet Fogarassy István éppen abban az esztendőben adott ki oláhul.²⁾ Azután »hogy a minémü temérdek babonáságot a keresztységben és a házásoknak összeadásában eddig tartnak, azokat elhagyja és semminemü egymástól való elválasztást a magyar orthodoxus (t. i. református) püspök hire nélkül nem teszen.« Az őt esztendővel ezelőtt ebben az ügyben kiadott fejedelmi szabályzatokat megtartsa. »Min-den dolgokban a magyar orthodoxus püspöktől hallgasson és értsen. Miúthogy pedig a gonoszság mindenütt el kezdett áradni, megengedte, hogy az ő tiszte alatt levő ekkleziának vizitálására kimehessen, és az ő tiszte szerint való látogatását a régi bevett szokás szerint végbevihesse.« S meghagyta a tiszte alatt álló oláh papoknak, hogy esperesöknek ismerjék el s hogy tisztök elvesztésének terhe alatt engedelmességgel legyenek hozzá.

A nemzeti politika azonban nagyon elkésett ezzel a rendkívül fontos kísérlettel: uralma Csucs és Jenő vidékén a rendelet kiadása után csak tíz esztendeig tartott s Jenő életével nemcsak az oláhok reformatioja hiúsult meg, hanem mint az erdélyi uralom kezdetén a katolika, most a német uralom kezdetén a református vallás ügye is teljesen elárult.

Márki Sándor.

Különfélék.

— Szives kérelem. A «Prot. Közl.» folyó évi 3. 4. 5. 6. számaiban a «Munka folytatása» feliratu cikkemre vonatkozólag, szívesen felkérem az esperes urakat, barátaimat, hogy az egyházkerületi «Papi Értekezlet» tekintetében, azon irányban, a mint azt a 6-ik számban megjelent befejező közleményben érintettem, becses tudósításukat mielőbb megtenni, sziveskedjenek. E tudósítások nélkül, mint ha megkötött kézzel állanánk. Nem tudunk semmit tenni. Ne hogy elposványosodjék e dolog. Mindenre szegyen lenne; és nagy kár ama cél érdekében, mely legszentebb érdekeinket érinti legközelebről. Kolozsvár, ápril. 17. 1895. Szász Gerő, az egyházk. Papi Értekezlet elnöke.

¹⁾ Törökm. Tört. Eml. IX. 101—2.

²⁾ Brassó, 1648, 8. r., 48 lap. Címe magyar.

— **Ahitattal, vallásos buzgósággal innepeltük** meg a husvéti szent napokat, a feltámadás innepét. A legmagasztosabb, a legfőnségesebb minden innepeink közt, melynek belső, igaz tartalma, mint örök szomjuság, be van vésvé mélyen erkölcsi természetünkbe. Nem volt egyetlen templom, egyetlen katedra, melyből a lekipásztorok ne e lelki szükségőri és annak kielégítéséről beszéltek volna neveiknek, kik zsufolva töltötték be az istennek házait. Beszéltek; predikáltak. Érezték, érzik-e vajjon: hogy a halálból csak úgy, és akkor támadhat fel az ember, ha az életben föltámadunk bűneinkből, mert ha ez meg nem történik, a mi predikálásunk hiában-való. Járnak e elől jó példával: buzgósággal, élő hittel, lelkesedéssel, égbe vágyó lobogással, hogy egyesülhessenek isten szellemével? Mi remélni akarjuk a legjobbat. Hisszük, hogy az elmúlt szent innepek feletti elmélkedés mindenkit rávezetett amaz örök-igaz meggyőződésre, hogy az igazságért, a világosságért való munkálkodókra nézve a kereszttel nem halál, hanem föltámadás. Ez a meggyőződés adjon erőt, kitartást, hiveknek lenni a kevesen, hogy megnyugodhassék rajtunk istennek áldása.

— **A debreceni kollegiumnak egyetemmé való** átalakítása érdekében, Kiss Áron, püspök vezetése alatt

küldöttség járt Vlasics, vallás- és közoktatásügyi miniszternél a közelebbi időkben. A miniszter tele jó akarattal fogadta a küldöttséget, és biztosította, hogy a kormány részéről semminő akadály sem forog fenn a magasztos cél megvalósítása tekintetében. Hát, ez természetes. Ha a társadalom, ha egy felekezet áldozatot hoz, hogy az állam érdekeit is híven szolgáló legmagasabb fokú tanintézetet alapítson ugyan minő elfogadható okokból akarhatná az állam megakadályozni, ha csak öngyilkosságot nem akar elkövetni? Gyűjtse csak Debrecen azt a milliót, és mielőbb szerezze meg nekünk, Magyarországnak azt az örömet, hogy protestáns egyetem hintse ragyogó fényét a jövő századokra!

Szerkesztői nyiltposta.

— **Skeptikus.** M. J. Közelebről járta be a lapokat a következő jóízű adoma. Sirt az inas-gyerek, de rettenetesen, mikor a gazdája egy pár falat sültet tett elébe. A gazda kérdésére, hogy miért bömböl, még keservesebben sirva, felelte: «Siratom azt a szegény nagy ökröt, a melynek ezért a pár falatért kellett meghalni.» Igazad van, vén sas, mind a két kauzában; de hát «sero post festa cantare». Megsírathatjuk az ökröt, de abból többet nem kapunk. A dolog nem érdemes már, hogy felette kodifikációhoz kezdjünk. Requiescat in. pax vobiscum!

HIVATALOS RÉSZ.

1211—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előjáróságának.

A folyó tanév végén tartandó érettségi vizsgálatokhoz a közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. év 14,892. sz. a. az 1883. évi XXX. t. c. 23. §-ából kifolyólag a zilahi és kolozsvári ev. ref. főgimnáziumokhoz Szóts Farkas, budapesti ev. ref. főiskolai tanárt, a maros-vásárhelyi főgimnáziumhoz Dr. Öreg János, debreceni főiskolai tanárt, a szászvárosi és székelyudvarhelyi főgimnáziumokhoz Géresi Kálmán, debreceni ev. ref. főiskolai tanárt, a nagyenyedi főgimnáziumhoz Dr. Lányi Gyula, budapesti egyetemi ny. r. tanárt, a sepsiszentgyörgyi főgimnáziumhoz Dr. Ballagi Aladár, budapesti egyetemi ny. r. tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Erről a m. t. Előjáróságot oly felkéréssel értesítjük, hogy az érettségi vizsgálatokhoz a maga részéről elnököt kijelölni s az érettségi vizsgálatok napját hatóságunkkal közölni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1895. ápril 8-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1225—1895.

KÖRLEVÉL,

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előjáróságának és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt. lelkész elnökének.

Hazánk ezredéves ünnepének emlékére «Magyarország Vármegyei és Városai (Magyarország monográfiája)» cím alatt dr. Sziklay János szerkesztésében és a legjelesebb szakférfiak közreműködésével egy oly nagy szabású irodalmi vállalat indult meg, a mely a magyar korona országai történetének földrajzi, képzőművészeti, néprajzi, hadügyi, és természeti viszonyainak, közművelődési és közgazdasági állapotának terjedelmes felölelésével, Magyarország összes kulturális munkásságának és jelen állapotának hű és pontos képét kívánja megörökíteni.

A mű havonként legalább két egyszerű (3 ives) vagy egy kettős (6 ives) füzetben jelenik meg számos képpel és térképpel s teljes megjelenése 5—6 évre van tervezve.

A gazdag anyag egyes részleteinek feldolgozása mind oly szakemberekre van bízva, a kik különösen az illető vidéknek, vagy kulturális ágazatának kitűnő ismerői s a mellett eleve is teljes biztosítékot nyújtanak arra, hogy

a nagy mű nem száraz, lexikon szerű modorban, hanem könnyen érthető, világos és mindenkinek egyiránt kellemes olvasmányt nyújtó módon lesz megírva s kivált a tanítással foglalkozó egyének szerfölött használható segédeszköz birtokába jutnak általa, annál is inkább, mert a mű minden egyes kötetéhez tárgy- és névmutató lesz csatolva, mely lehetővé teszi annak enciklopediakiéppen való használatát.

A szóban levő nagyszabású irodalmi munkát tehát, mindezen kiválóan érdeket keltő becses tulajdonságainál fogva, lelkészeknek, tanároknak, tanítóknak, valamennyi népoktatási intézet és középiskola könyvtárainak, megszerzés végett, a legmelegebben ajánljuk és felkérjük Cimeket, hogy annak terjesztését és felkarolását saját hatáskörükben előmozdítani sziveskedjenek.

Megrendeléseket füzetenkint 60 fillérével elfogad a »Magyarország Vármegyei és Városai« kiadóhivatala Budapest, Kerepesi-ut 32. továbbá az »Apolló« irodalmi és nyomdai részvénytársaság, valamint a Franklin Társulat (Egyetem utca 4.)

Kolozsvárt, 1895. ápril 8-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

PÁLYÁZAT.

Az államilag segélyezett sepsi-szentgyörgyi evang. ref. Székely-Mikó-kollegiumhoz, mint főgimnáziumhoz, vallás- és torna-tanári állásra pályázat nyitattik.

A vallás-tanár évi fizetése 600 frt. a torna-tanaré 400 frt.

A rendes tanításon kívül, ha az illető a kollegiummal kapcsolatos internátusnál felügyelői tisztséget is elvállalni hajlandó, külön-külön 150 forint belakásban és élelmezésben részesül.

A pályázók, szabályszerű képesítettségüket feltüntető okmányaikat, a vallás-tanári állásra pályázó az illető egyházkerület püspökétől beszerzendő rendelkezés alatt nem levő állapotát feltüntető bizonylatával együtt, 1895. évi május hó 6-ig, a kollegiumi előjárósághoz nyujtsák be.

Az állomást 1895. szeptember 1-én tartoznak elfoglalni.

Sepsi-Szent-Györgyön, 1895. ápril. 7-én tartott előjárósági ülésekből.

Benke István,
jegyző.

Id. Donát Főssé,
főgondnok.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Április 25.

17. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármennyire
küldendők *Külmagyarutca 9. sz.*

Szeretetház.

Hány szem nedvesedett meg az erdélyi egyházkerületben, mikor a «Prot. Közl.» ezt szélyel vitte a nyugtalankodók házaiba. Az enyéim világa, míg elolvastam, a mi róla jelentve van, sokszor fátyol alá rejtőzött. Tehát, nem álom már, olyan hamar valóság; nem is Árvaház Szeretetház. Szeretetházat teremt árva gyermekek részére annak szerető lelke, a ki a szeretetnek annyi nagy intézményét alkotta meg tíz év alatt, a mióta vezeti ezt az egyházkerületet. Erről az egyről nekem az a sok nagy intézmény jutott eszembe. Ezért volt, hogy az én lelkemet csak múltól kapta meg az a gondolat: «Talán, ki tudja, az én árvámnak is lesz hely, a hol nem érzi magát nagyon árvának!» A Szeretetház hallása lelkem elé idézte a többi szeretet-intézményeket, és azoknak alkotóját.

Érző lelkem van. Érzőbb, mint a melyet a máai társadalom megenged, tünni tud. A szeretetnek nagy tényei mindig meghatnak. Több vágy van bennem tette, mint erő. A nagy alkotások, a szellemi és lelki nagy erő látása mindig elbűvölnek. Ime, itt egy újabb alkotása, ki tudná, hányadik; áldott alkotása egy jó szívnek, erős léleknek. Mi sokan-sokan a hivatalosok, ő egymaga közöttünk választott. (Máté, XX. 16.)

Mi erőtelenek, abban a szűk körben is, melybe állítottunk, megemésztetünk a tehetetlenség keserű önvádja által, és az ellenséges viszonyok hatalmas elsöpör bennünket; letűnünk a cselekvés teréről, melyet, bár kicsiny volt, betölteni nem tudtunk; letűnünk nyomtalanul, egy fenmaradt emlék, ha csekély is, ha kicsiny is, nem mutatja, hogy ott éltünk, ott jártunk; nevünk emlékezete még addig sem marad fenn, mint a sirunkhoz állított porladó homok-kőjel; egy ajkon nem száll el a hála szava: «Ezt ő alkotta!» Mert ha minket munkánkban, mit szeretetből, buzgóságból talán megkezdettünk, akadályok megállítanak: nincs erőnk, rajtuk ke-

resztül tőnni, azoknak árja elborít bennünket. Az úr szőlőjében, óh, mely sokan vagyunk erőtelen munkások, kik az első kapavágás után és óta megdermedve, erőtelenül, csüggedten nézzük azt a földet, melyet, azt mondja kicsiny hitünk, művelni nem lehet.

Mi, itt alant a föld porában, egymáshoz egészen hasonló parányiságban, a helyett, hogy dolgozva, alkotva, szereznénk magunknak becsületet, nevet: nyomorult kicsinyeskedéssel egymás ellen törünk; ha magunk alkotni nem tudunk, mást is a becsület munkában, az elismerés-szerzésben megrontunk; mi, ha felettünk egy társunk csak hajszállal kimagaslani indul, lerántjuk; a sarat, mely a szennyes földön lábunkra tapadt, kezünkkel le-szedjük, és egymás arcába vágjuk.

Ő pedig a nagy tettekben élő öntudat biztos lépteivel halad útján, alkotva szüntelenül; lázas, szemkápráztató gyorsasággal teremtve, hozva elő nagy szívének, emberi idővel mérve, örök-életű építményeit. Meredélyeken, tátongó ürességek felett halad. Feje nem szédül, lábai nem tántorognak. Ha mi rettentő erőfeszítéssel egy olyan mélység felett valahogy áthaladnánk: kimerülve, az ideg-betegség legmagasabb fokával dőlünk ágyba. Ő átmegegyen, hogy nyomban induljon másikra. Az akadályokat hideg vérrel hárintja el útjából; sokszor egy-egy meghunyászkodva, önkint enged az erőnek, mely lenyüggözi. Minket elgázol a sors kereke; az ellenséges viszonyok hatalmas. Ő erős kézzel bele kap abba, és fordítja, a merre akarja; ezeket lába alá tapodja. Mi itt lent is elhanyagolunk, porba hullunk. Ő áll erősen, meg nem inogva, mocsoktalan fényben a sok támadások után is: azon a hivatali magas polcon, hová szelleme erejével magát felküzdötte; azon a piédesztálon, hová Őt erkölcsi nagysága, szeretettel, nem halványuló buzgósággal teljes szive fölemelte. A ki erősebb a sorsnál, győztes marad azzal, és emberekkel vívott harcában, de győztes úgy, hogy lelkének ereje

meg nem török, szívének lángja ki nem alszik: az a valódi nagy ember.

Mikor püspökké választatott, így beszélt: «Az isteni gondviselés a mi egyházunk vezérférfiainak elméjét, szívéét kezdettől fogva mindig úgy vezette és hajlította, hogy magasrendű elhivatásuk magaslatán álló oly férfiakat választottak püspökökké, kikre koruknak éppen szükségök volt, s az adott helyzet követelményeinek megfelelő talentumokkal ékeskedtek.» Ezeknek nyomdokaiba lépni ő fél, de mégis bizik, «hogy ha az erdélyi református egyház három századon át mindig megtalálta azt az emberét, kire éppen szüksége volt, az isten hatalma meg fog dicsőülni az ő erőtelenségében is». Valóban, megdicsőült, mert csakugyan, «az istennek ereje erőtelenség által végeztetik el».

Nekünk nincs erőnk, nincs mi-magunktól semmink; a mi urunk adja nekünk a talentumokat, szabad tetszése szerint: egynek kevesebbet, másnak többet. Legtöbben kapunk csak egyet, és mert félünk azzal az egygyel valamihez kezdeni, azt is elássuk a földbe. Ő kapta mind az ötöt, és ezt majd megsokszorozva, adja vissza az ő urának, mikor a számadásra előáll. (Máté, XXV.)

Mikor «százankint zaklattattak ki békés hajlékukból a lelkipásztorok; özvegyek, árvák siralma tölté be a levegőt»: e külsőleg vészes időkben nem fenyegette nagyobb romlás isten országát, főként a láthatatlan, a lelki országot, mint ez elernyed, közönyös, hitetlen, vagy hitben gyöngé napokban, a midőn a hitbeli közöny, a felekezeti jellem meglazulása, és a szegénység egyesültek, kiváltképpen Erdélyben a kálvinistaság, vagyis, a tiszta magyarság elenyésztesítésére, ha az isten gondviselése nem rendel férfit, a ki az elsőprő árnak hatalmas mellét neki feszítse, és azt medrébe vissza parancsolja.

Semmi sincs tőlem távolabb, mert tudom, hogy semmivel inkább meg nem bánthatni egy ilyen férfit, mint ha nagy hangú, üres, képtelen mondásokat, állításokat akarnánk róla világgá ereszteni. Lelkem, mely el van telve határtalan tisztelettel a valódi nagyság iránt, keres a saját törvényeinek útján töredékes kifejezéseket, melyekkel láthatókká tegeje érzéseit, gondolatait.

Nem akarok szolgálai módon hizelegni; hiszen, azt sem mondom meg, ki vagyok; különben is, a mit legjobban megvetek e világon, az a szolgálai gyáva hizelgés. Hanem, a miket én az egyházkerületi közgyűlések alkotásairól, és ő róla olva-

sok, tőle magától hallok, abból azt látom, hogy tiz év óta az ő lelkének lehellete elevenít meg itt mindent, az ő keze vezet, irányít minden működést; egymaga tesz annyit hihetetlen munkabíró erejével az erdélyi kálvinista magyarság lábraállításában, mint talán az egész társadalom, és állam együttesen. Kinek elméje eszelte ki, kinek vas akarata hajtotta végre, habár az Igazgató-Tanács erkölcsi támogatásával, az egyházkerület áment mondó szentesítésével, rettenetes megtámadások között azokat a bámulatos pénzügyi műveleteket, miknek eredménye ma, mint az ez évi püspöki jelentésben olvassuk, 676,698 frt. 30 kr. tőkegyarapodás az egyház javára! Más egyházkerületekben apellálnak az élő-tőkére, a hivek áldozatkészségére, és a meddig az engedi, addig terjeszkednek: itt, mert az élő-tőke, annak ereje kisebb, és feszíteni veszélyesebb, az a férfi, a ki magára vette szinte az egész egyház gondjainak súlyát, apellál magára, saját erejére, és ezzel előbb viszi egyházkerületét az anyagi boldogulás útján, mint amott százezerek együtt.

(Vége következik.)

Egyházi éneklésünkről.

(Vége.)

De hát, ki és mikor tiltotta meg nőinknek, hogy templomainkban énekeljenek? Hiszen, Bethlen Katalin hóna alatt vitte zsolttárját a nyilvános isten tiszteletre, és hangosan énekelt a gyülekezetben; de, bizonyára helyesebben is cselekedett, mint mai mivelte hölgyeink, kiknek nagy részénél diszes elefánt-csont, vagy ezüst feszülettel díszített imakönyveket látunk ilyenforma címekkel: «Lelki rózsafűzér», «Mennyei boglár», «Lelket vidító illatos rozsmaring», «Mennyei manna», sat. szerzőik pedig terjedelmes címekkel bővelkedő áldozárok.

Valóban, senki sem tiltotta, s nem is tilthatta nőinknek a templomi éneklést. Éppen oly kevésbé tehette ezt bárki is, mint azt, hogy helyeslje a kálvinista istentiszteletekre becsempészett katolikus imakönyveket. És sajátságos, hogy a mily mértékben megy ki divatból a templomi éneklés, olyan mértékben szaporodnak istentiszteleteinken a katolikus imakönyvek. Hogy mi honosította meg a sokkal szebb, fölemelőbb, magasztosabb templomi éneklés helyett a helytelen, és véleményem szerint, a nyilvános istentiszteleten egészen szükségtelen imakönyv-használást, talán hosszasan kellene kutatni, hogy egész biztosan megmondhassuk; azonban, úgy vélem, hogy először az urias után való futkosás, később a szemérem, az után már a divat.

Félre értene, a ki azt hinné, hogy én a nők kezéből ki akarnám venni az imakönyveket. Semmi esetre sem; használják azokat minél többször, de soha sem nyilvános istentiszteleteken, hanem magán-istentiszteleteik alkalmával, az élet különböző körülményei szerint. De, arra vigyázzanak, hogy csak protestáns szerzők ima-

könyveit használják, mert a katolikust nem érthetik meg. Különben, a nyilvános református isten-tisztelet úgy van berendezve, hogy a közönség, annak minden részében, aktív részt vehet. A gyülekezet éneke általános; ha a pap imádkozik, a közönség lelkével kíséri imája gondolatait; ha predikál, vele elmélkedik. Nincs egy pillanat, melyben valaki magára volna hagyva a nyilvános isten-tiszteleten. Mindenek felett, csodálatos volna, miután a vallás a szív, az érzelem dolga, a kedély legnemesebb foglalatossága, hogy annak egyik legmagasztosabb, legfölemelőbb külső kifejezésében, az egyházi énekben azoknak ne legyen részök, kiknek egész világuk a szív, az érzelem és kedély világa. A nő, ki gyermekét dallal altatja el, dallal tanítja hazát, embert szeretni: csak isten szeretetét ne tudná dallal tanítani? Vajjon, nem visszás dolog, hogy vallásos érzéseit ne tudja sem a családban, sem nyilvános helyen dal alakjában kifejezni?

Pedig, lám-lám, már nem csak kezdünk oda jutni, de rég ott vagyunk, hogy nőink egyházi énekeinket nem tudják, nem énekelik nyilvános isten-tiszteleteinken, még kevésbé a családi körben. Ez pedig nagy kárára van egyházunknak, vallásosságunknak, egyáltalában, nagy hátránya belmisszióunknak. A rossz divat napról-napra terjed, ha nem igyekszünk meggátolni. A dolgok ilyen fejlődésének okai igen természetesebbek, és nem is mindig az énektanításra, vagy annak felügyeletére hivatott egyének mulasztásán alapulnak.

Eltekintve attól, hogy már nem csupán városokban, de sok helyt falvakon is divattá vált a nők részéről a nyilvános isten-tiszteleteken az énektől való vonakodás, egy részt azért, mert, tisztán kimondva, szégyenlik énekelni, másrészt, mert hát nem divat; újabban természetesebb okai is vannak. Az énektanítók (mesterek) gyakorta elnézik a leány-növendékeknek ezen álszemérmét, nem igyekeznek az éneklésre buzdítólag rábeszélni, fölfejtve az egyházi ének fontos voltát; megmagyarázva, hogy az tökéletes, sőt a legszebb, és legtökéletesebb ima; de, megelégszenek azzal, ha a növendékek közül talán egy pár jobb, erősebb hangú, bátrabb természetű énekel. Mikor leányok és fiúk együtt énekelnek, megengedik, hogy a fiúk túlénekeljék a leány-növendékeket; a leányok megunva a versenyt, elhallgatnak, s ezt teszik a templomban is. Nó, de ezek az okok csak ott fordulnak elő, a hol taníttatják ugyan az ének, de nem elég tapintatos vigyázattal, és ahhoz szükséges buzdítással. De, fájdalom, sok oly helyet tudok, a hol leány-növendékeknek nem is tanítanak egyházi éneket. De hát, miért nem? Talán a mester urnak nincs rá ideje, vagy a tiszteletes nem sok ügyet vet a dologra; nem levén zenei hajlamai, nem sokat bánja, ha nem is énekelnek a nők, neki nincs baja az énekléssel, az a mester dolga; fődolog, hogy a predikáció végén sirjon a publikum; hogy hányan emelkedtek dalban a mindenhatóhoz, az nem az ő dolga; a ki pedig imádkozni akar, az imádkozzék vele, aztán, mest'uram úgy is becsülettel elfújta, hogy «Szűkölködünk», sat. Nó, talán ezek is közreműködnek, ne mondjuk, némely helyen, de igen sok helyen az éneklés hanyatlásában.

De ott, a hol lelkiismeretesebben is veszik a dolgot, vannak más, és fontosabb akadályok.

Tudjuk, hogy nagyon sok iskolánkat vette már át

az állam, és állított részint állami fiú-leány iskolát, részint csak egyet a kettő közül, a másikat meghagyva, hogy még győtrődjék vele a felekezet valaméddig. Azt is tudjuk, hogy van sok helyen községi iskola is. De, a hol felekezetünk az állami, vagy községi iskolához valamely áldozattal járul, vagy ha nem is járul, de az illető községben jelentékeny részét teszi a lakósságnak, a kultusz-miniszter, vagy az iskolafentartó testület nem hagyja figyelmen kívül felekezetünk érdekeit, sőt az államosított felekezeti iskoláknál szerződésileg is biztosítja egy kántori teendő végzésére alkalmas tanító kinevezését, és mérsékelt díjért (évi 100 forint) kötelezi a református kántori teendő végzésére. Ez eddig mind igen helyesen van. De, az államosított kántor urak, miután ők már állami emberek lettek és a kepe helyett készpénz-fizetéseket, és 50 forint pontosan kiutalt quinquennáliákat élveznek, sok helyen hajlandók a kántori teendő alatt, az ünnepi és vasárnapi isten-tiszteleteken kívül, csak a stolaréval járó teendőket kötelezőknek ismerni el. Hogy az egyházi éneket tanítsák, arra, véleményük szerint, idő és alkalom sincs; mert míg felekezetiiek voltak, az órák, jobban mondva, a félnapok végén gyakoroltatták a növendékekkel egyházi énekeinket, de az állami iskoláknál sem az igazgató, sem szabályzatjuk nem engedi, hogy a tanulásra szánt időt valamely felekezeti ének-tanítással foglalják el. Tanórákon kívül pedig valóban nem szívesen foglalkoznak maguk sem ezzel a külön tárggyal, sőt mi több, a növendékeket sem igen lehet összekapni ilyen privát studiumra. A hol pedig csak az egyik nemen levő növendékek iskolája állami, vagy községi, ott a felekezeti tanító, ki ott alkalmazva nincs, felé sem megy az illető állami, vagy községi iskolának, elég gondnak tartva saját iskolája rendben tartását. Könnyen belátható tehát, hogy ilyen körülmények közt, elég egy kis közönyösség, hogy egyházunk éneklési terén mindkét nemű fiatalágnál, de különösen a lányoknál csak hanyatlást tapasztaljunk. Ha mint növendékek meg nem tanulták egyházi énekeinket, mint felnőttek nehezen fogják megtanulni.

Azt nem is említem tüzetesebben, hogy növendékeink nagy része nincs tisztában énekes könyvünk berendezésével, sőt azt sem tudja, hol keresse a zoltárokat és hol a dicséreteket, vagy hogy mi a kettő közötti különbség.

Hogy a felsőbb, vagy polgári leányiskolák növendékei egyházi énektanításban nem részesülnek, azt jóformán említeni sem merem, nehogy valamely rendreutastásnak legyenek kitéve.

Tanácsot, hogy a dolgon miképpen lehetne segíteni, senkinek sem óhajtok adni; igen jól tudja azt minden lelkész, hogy a körülmények szerint mi lenne a leghatásosabb remedium, már tudniillik, a hol szükséges a remedium. De mindenütt a lepedánsabb lelkiismeretesség szükséges ezen fontos ügy érdekében. Rá kell szorítani az állami, vagy községi iskoláknál alkalmazott tanítókat, kik kántori teendő végzésére különben is kötelezve vannak, hogy ebből a dologból lelkiismereti dolgot csináljanak; külön énekórákat tartsanak, sőt a már konfirmált növendékek szüleire is hatni kell, hogy a vasárnap délutáni nyári biblia-magyarázatok után a templomokban tartandó ének-gyakorlatokra gyermekeiket

elküldjék. A belmisszio ebben nagy támaszt fog nyerni. Ne kicsinyeljük e kérdést, különösen a nőknél; mert hogy a hanyatlás nálunk ezen a téren beállott, azt pusztán szavakkal tagadni lehet, de ellene bizonyítani, nehéz volna. Csak örvendenek, ha valaki az ellenkezőrül győzne meg.

Bartha Lajos,
aranyos-gyéresi ev. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. ápril 16.

Elnökölt: Szász Domokos, püspök aa. Jelenvoltak Gyarmathy Miklós, Domokos Antal, ig. tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksai János, h. számvevő és Kádár János, s. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, Parádi Kálmán, tanügyi előadó aát, hivta föl a referádájában levő ügyek előadására.

Nevezett előadó aa. első helyen a sepsi-szentgyörgyi kollegium előjáróságának azon kérését mutatja be, melyben az ó-klasszika-filológia tanszékere már egyszer eredménytelenül kiirt pályázat ismételt közzétételét és a választásnak lehetőleg még a megtartandó rendkívüli közgyűlésen való megejtését kéri. Ig. Tanácsunk a pályázat közzétételét kimondotta, nem zárkozván el az elől sem, hogy a mennyiben rendkívüli közgyűlés tartani fog, e tanszék akkor betöltés alá kerüljön.

Ugyancsak nevezett kollegiumunk előjárósága azt is kéri, hogy Péter Mózes. miniszterileg kinevezett rendes tanár aa. az egyhker. közgyűlés tagjai közé fölvéssék. E kérés ajánlattal fog a közgyűlés elé terjesztetni.

Simó Béla, szoinok-dobokai-megyei kir. tanfelügyelő, utalván arra, hogy a közokt. kormány ujabban a felekezeti iskolák államosításánál rendszeren az iskolatelkek tulajdonjogi átengedését követeli, s viszont ismerve egyházi törvényeinket, melyek szerint az egyházi tulajdon ilyenmü elidegenítése meg nem engedhető ajánlja azon módozat elvi elfogadását, mely szerint a szóban forgó iskolatelkek örökbérlés címén adassanak át az államnak, annak határozott kikötése mellett, hogy azok csak is iskolai célra használhatók. Ig. Tanácsunk e javaslat által a több helyen függőben levő iskola-államosítási ügyek mielőbbi elintézését remélvén, azt elfogadta és erről úgy a nevezett kir. tanfelügyelő urat, mint az érdekelt egyházakat értesítette.

Szászvárosi egyházközségünk jelentése, mely szerint az ipariskolai tanulók vallásos oktatásáról, ideiglenesen bár, de gondoskodott, tudomásul vétetett s egyttal az illetékes kir. tanfelügyelő felkérte az iránti intézkedésre, hogy az iparos tanoncok a vasárnapi istentiszteletre, felügyelet mellett, pontosan eljárjanak, éppen ez képeznvén a vallástanítás kiegészítő részét és a tanítás sikerének fő biztosítékát.

A szászludvégi, kispölösi, sófalvi, dengelegi és kisbaconi egyházközségek iskoláinak államosítása, valamint az olaszteleki egyházközség iskolájának községi alapon való szervezése tárgyában megkötött szerződések jóváhagyattak; a bacai egyházközs. iskolájának államosítását ellenben, odaváló hiveink indokolatlan vonakodása akadályozván, Somkerek Miklós, esperes, Wass Béla,

gróf fő- és Gaál Gyula egyházmegyei gondnokok aaiával a helyszínére való kiszállásra s az ügy rendezésére kértettek föl.

Mező Nagy-Csáni lelkész, t. Sebestyén Áron, aa. hosszabb idő óta súlyos beteg levén, az ottani állami iskolában való vallástanítás azóta szünetel, miért is Ig. Tanácsunk az illetékes tanfelügyelő megkeresésére megengedte, hogy ottani állami tanító, Gábos Áron, aa. végezhesse a vallástanítást is, nevezett lelkész utasítása szerint.

Barabás Árpád, magyaró-kereki pap aa. kérésére a csucsai, kis-sebesi és magyaró-kereki iskolákba járó szegénysorsu ref. növendékek számára a kért énekeskönyvek és kisbibliák megküldetni határozottak.

A vámosudvarhelyi Emke iskola gondnoksága és ottani leány-egyházközségünk között az egyházi iskolai vagydon haszonélvezetre való átadása tárgyában létrejött szerződés megerősítetett és az Emke igazgató választmányához, hasonló eljárás céljából, áttétetett.

Bartók Jenő, dr. külföldi egyetemet látogató papjelölt aa. 100 frt segélyt kér. a theologiai magántanári vizsgálat költségeire, minthogy azonban az akadémiai alap jövedelme teljesen ki van merítve, e kérés teljesíthető nem volt.

A kolozs-kalotai egyházmegye indokolt előterjesztést tévén, a magyaró-kereki egyházközség és leányegyházainak körlelkésszé alakítása tárgyában, Ig. Tanácsunk ezen körlelkésség megalakítását, a főt. egyhker. közgyűlés jóváhagyásától feltételezetten, Csucsai, Kis-Sebess és Maróthlaka filiákkal, elhatározta és a körlelkésszé javadalmat, addig is, míg annak emelésére némi missiói segély lesz kieszközölhető, a magyaró-kereki 422 frtnyi papi fizetésben, 100 frt. államsegélyben és a filiák által megajánlott némi hozzájárulásban, összesen tehát 567 frtban állapította meg, utasítván egyttal az egyházmegyét a szervezés tényleges keresztülvitele iránti lépések megtételére.

Főt. Püspök, aának azon értesítése, mely szerint az 1895. évre készült névkönyveket szétküldette, tudomásul vétetett és Tóthfalusi József püspöki titkár aa. részére, az eddiginél sokkal terjedelmesebb és egyházi viszonyainkról minden irányban tájékozást nyújtó módon összeállított névkönyv szerkesztéséért, 50 frt jutalom utaltatott ki.

A Bukovinában fekvő Andrásfalvi ref. egyházközség által lelkésszé választott Szász János, papjelölt, aa. 50 frt utazási költséget kérvén, ezen összeg részére, központi javadalmából visszatartandólag, kiutaltatott.

Végül, vajda hunyadi egyházmegyénk közgyűlésének azon nagyszabásu munkálata vétetett tárgyalás alá, mely szerint, a petrozsényi körlelkésszég, piski, fejevizi, és tordosi egyházaink hozzájárulásával, megalapítani tervezi. A petrozsényi bánya-telepen, ugyanis, hiveink száma folyton növekedvén, e helyen egy erős papi állomás szervezése elodázhatatlanul szükségessé vált, és e szervezést az egyházmegye akkint óhajtja megooldani, hogy a piskitelepi körlelkésszég anyaegyháza a szomszédos tordosi anya-egyházzal társittassék, és az így rendelkezésre jutó piski papi fizetés egy része, valamint az ugyan ezen körlelkésszég kötelékébe beosztandó fejevizi egyház-

község papi javadalmának egy része a petrozsényi körlelkész javadalmazására használtassék föl. Ezen új rendezés által nem csak a petrozsényi egyház helyzetén volna segítve, hanem az esperesi székhelynek Piskire való áttétele útján, s e helyen, mint az egyházmegye központján, megfelelő egyházmegyei tanácssterem és levéltár építése által az egyházmegyei kormányzás és közigazgatás is lényegesen könnyebbé, pontosabbá, és gyorsabbá tétetnék. Igazg.-Tanácsunk e tervezetet elvileg helyeselve, fölhivta az egyházmegyei hatóságot, hogy az összes érdekelt egyházközségek szabályszerű meghallgatása után, a kérdés részleteire is kiterjeszkedő javaslatot készítsen, és terjessze főhatósági tárgyalás alá.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezárattott.

Az egyházmegyékből.

A sepsi egyházmegye Papi Értekezlete.

Szerkesztő barátom!

Nem is tudom az idejét pontosan meghatározni, hány éve már annak, hogy egy napon, szerkesztői ikenetben, «Ur-laub»-ot kaptam, kilépni a gárdából, a hol éveken át, a nekem adatott «talentumok» mértéke szerint, isten országa építésében, az «igéret fiainak» vezetésed alatt küzdő táborában én is egyik narcos valék.

Az óta nem irtam a «Prot. Közlöny» számára semmit; jóllehet, gyakran hallottam lelkiismeretemben megszólalni az apostol szavait: «Kicsoda ígézett meg tégedet, hogy ne engednél az igazságnak?» Avagy: «A ki mást tanítasz, nem tanítod-e magadat?» Majd az úr szava tépte szívemet: «Hatszontalan szolga, ha mindeneket megcselekedtél is, a melyek néked parancsoltattak, semmivel sem végeztél többet, mint a melyek reád bizattak.

Semmiféle szózat nem használt, mert «a vér és a hús» törvényei nem tehetnek bizonyosságot a «lélekről»! Én pedig, mea culpa, «a vér és a hús» törvényei alatt állottam, ama szerkesztői ikenet miatt, és azzal vigasztaltam magamat: a pihenés új erőt, a megfigyelés bölcsességet hoz magával az embernek.

Igy teltek a napok, így az évek, hozva erőt, bölcsességet, és a «Mester» intő szavát: «Munkálkodjatok, míg nappal vagyon; mert eljő az éjszaka, midőn többé senki nem munkálkodhat!»

Nó, hát itt vagyok, hogy «bizonyosságot tegyek róla»; hogy hirt adjak fölöle, miképpen dicsóíti meg a «lélek» a maga erejét az úr oltára körül forgolódo szolgáinak erőtlenségében.

Arról az innepélyről akarok hirt adni, melyet a sepsi evang. ref. egyházmegye papsága szerzett tolyó év és hó 3-án tartott Papi Értekezletével, n.-borosnyói virágzó egyházunknak.

Kilencet ütött az óra dél előtt, midőn a nagy-borosnyói papilakból felvonultunk a községi iskola egyik termébe, hol Zágoni Pál, esperes, értekezleti elnök, megkapatva talán a «Feketeügy»-folyó garázdálkodásai által, egy futó pillantást vetve az egyházipolitikai kérdésekből fölmerült, és szennyes áradatával a szellem szabad közlekedését elzárni törekvő nemzetiségi és reakciós-ultramontán hullámokra: meleg szavakban üdvözli és nyitja meg az Értekezletet.

Azt irod a «Prot. Közlöny» legutóbbi számában: «lélekben veletek vagyok.»

Nó hát, én is rád gondoltam az elnöki megnyitó alatt; és láttalak lelki szemeimmel, a mint kiegyenesedve, hajlott korodban is deli termeteddel, úgy tetszett, miutha ilyen szavakat hallottam volna ajkaidról hozzánk intézni: «Ne félj, csak higj!» (Márk, V 36.) «Ne félj, hanem szólj!» (Csel. XVIII. 9.) «Ne félj, hanem örülj!» (Joél, II. 21.) Mert: «Mi az ígéretnek fiai vagyunk.» (Gal. IV 28.) «A ki tanító, forgolódjék a tanításban.» (Róm. XII. 7.) Ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizony, én-tanítványaim lesztek.» (Ján. VIII. 31) És nem azok közül valók. «Kik közül sokan hátra állottak.» (Ján. VI. 66.)

Igazad van. «Sokan hátra állottak, Csak tizenheten valánk, és tizenkilencen távol maradtak, kik közül csak kettőnek jutott eszébe, hogy hajlott kora, avagy családi gyásza miatt, kimaradását igazolja. Ám, azért, kedves öregem, ne zsémbelj. Mert a tárgysorozat minden egyéb tárgyát félre téve, ime, a «kicsiny sereg», dobogó szívvel vonul fel a «Sion hegyére», a «Királyok királyának szentséges lakóhelyébe»; a mi lelki békességünk házába; hol «az ő nagyságának és hatalmanak sokasága szerint dicsérik őt minden lelkek»; hol «az ő neve hallatára meghajolnak minden térdek, valakik égen és földön vannak; mert egyedül ő az úr, és nincsen hasonlatos isten hozzá, sem oda fönn az egekben, sem a földön itt alatt, ki megtartja a szövetséget azokkal, kik előtte tiszta szívvel járnak, és őt lélekben és igazságban imádják.»

Az invocáció után, a XXX. dicséret: «Nagy isten, téged imád» kezdetű ének első versét énekeltük el, és mire a gyülekezet befejezte, ott álltam «az őrálló helyen», hogy áldást kérjek az úr nyájának egybegyűjtött sergére, és annak pásztoraira.

Reszkettem egész valómban, mint az enyhe légáramban rengő nyárfalevél, ha fel tudom e sorolni a mi istenünknek, atyánknak mind amaz «áldásait, jó adományait és tökéletes ajándékait, melyeket száj ki nem mondhat, nyelv ki nem beszélhet»; hiszen, a magas ég csillagai, melyekkel fölékesítette mennyei lakóhelyének sátorát; a vizcsöpek, melyeket tengerekbe gyűjtött, a ködpárak, melyeket felhők ké sűrített; a porszemek, melyeket szirtekké tömörített, avagy láthatatlan picí atomokban a végtelen űrben szétröpített: nincsenek oly mérhetetlen számban, mint az ő atyai áldásainak száma, hogy bételnék profétái által az ő választottainak kijelentett ígérete: «Az én irgalmasságom nemzet-ségről-nemzetségre, mind örökké vagyon közöttetek.»

Az ima befejezése után, az orgona szelid hangjai mellett, fölharsogott ajkainkon: «Megáll az istennek ígéje»; mely alatt egyházmegyénk egyik legképzettebb ifju lelkésze, jegyzője: Vén Mihály foglalta el az őrálló helyet, és ez ígék alapján: «Az ég és a föld elmulnak, de az én beszédim semmi képpen el nem mulnak», tartotta a legszebb egyházi beszédeinek egyikét, melynek hatása alatt mindvégig «gyönyörködött a mi szívünk az úr házának javaiban», és a látnok apostol szavai: «Kezdetben vala, istennél vala, isten vala», az örök «ige», mely Krisztusban «testet öltött», a Szentlélek erejében örök munkásságot nyert, mint szobrász vésője alatt a szobor idomai egymás után domborulnak ki, úgy formálódott ez egyházi beszéd is egy teljes egészszé.

A templomból kijöve, az Értekezlet helyiségében a gyűlés újból megnyitvatván, az Értekezlet, a jóvá hagyott könyvtári alapszabályokba illesztette be az Igazgató-Tanács által kívánt szöveget.

Ezzel kapcsolatosan, néhány idősebb lelkészársunk azon kérése fölött hozott határozatot, hogy engedtessek el nekik a felgyült könyvtári járulék, s még olyan is akadt, a ki azt kérte: «Törüljék az ő nevét mindörökre.»

Persze, hogy nem törültük; nem akarván «az úr dolgaiba avatkozni»; de azt igen is kimondottuk, hogy az 1887. előtti díj-hátralékokat leirjuk, de a többit, az esperes útján, még fegyelmi kereset elrendelésével is, ha szükség lenne rá, behajtjuk.

Ez után, Antal Lajos, lisznyói református lelkész aa. tartott felolvasást: «A keresztyén vallás létre jövését, és annak terjedését elősegítő okokról.» A tanulságos felolvasást, a jövő Értekezleten bírálni fogja s.-szent-királyi elkész, Kolombán Ferenc.

Most következett volna illyefalvi lelkész, Kiss Albertnek «Zwingli és Kálvin élete és működése, párhuzamba állítva». Fájdalom, nem élvezhettük ez igen érdekesnek ígérkezett értekezést; mert a testileg megrongált egésségű ember, és a neje halálában mélyen sebzett szívű férj nem jöhetett el az Értekezletre. A jövő Értekezletnek lesz tárgya ez is.

Most következett a tisztujítás.

Elsőbben is a könyvtári bizottság választotta meg: Kiss Albert, Benke István, Kolombán Ferenc, Magyarai Károly, Ceglédi János, Józsa Sándor, Rác Albert, és Kolca Lajos. Könyvtárosnak: Bőjtke Géza, szemerjai lelkész.

Az Értekezlet elnökségéről esperes aa. sok teendőire való hivatkozással, lemondván, helyére egyhanguan Révay Pál; jegyzőjének pedig, szintén egyhanguan: Vén Mihály választotta meg.

A Révay Pál imája, és Vén Mihály beszéde, az esperes elnöki megnyitójával együtt, az Értekezlet elismerésével, megörökítettnek; emez a jegyzőkönyv rendjén, amazok egy e célra nyitandó könyvben.

Az Értekezleten részt vettek: Zoltáni Elek, kézdi egyházmegyei esperes, és Szabó Jenő, az orbai egyházmegye egyik ifju lelkésze.

Az ülés befejezése után, a fehér asztal mellé kerültünk, hol a vita egyes tárgyak felett egész erővel fűszerezte az ebédet, és adott jó izt, a filoxerás területen gyártott «műbornak».

És most, isten veled. A viszontlátásra. Fogadj a gardádba.

R. P.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházközség történetéhez.

(Negyedik közlemény.)

1729. Jan. 16. A Tiszt. ekklesianak consistoriuma lévén, tetszett Tiszt. Naszályi János notarius uram helyére denominálni notariusnak Udvarhelyi Mihályt, collegiumbéli theologiae professort, ki is maga erőtelenségének megismerésével, Isten segítségével által magát a munkára ajánlja.

Továbbá, per decessum duarum personarum Consistorialium fogyatkozás lévén, substituáltattak Szentpéteri István ur Brassai István uram helyett, Surki Péter ur Szikszai Lakatos István uram helyett, segélye Isten ő fessége ő klmét minden jóra.

1729. Március 20. A feleki erdőre a T. Magistratus-tól az eddig practizáltatott usus ellen, Kolozsvárról rendeltettek, kik is a felekiek marhájakat kezdték behajtani és a collegium számára mind eddig hozattatni szokott fának hozatását tilalmazni, melyet a felekieknek siralmas instantiájokból megértvén a Consistorium: végeztetett, hogy a nemes tanácsnak solemnis pratestatio adassék bé két becsületes cancellaristák által, kívánván azt, hogy a kolozsvári emberek által való pásztorság absolute tolláltassék; a pásztorok pedig, kik potentiát cselekedtenek, a felekiek pajtájából kihajtván a marhákat, juridice persequáltassanak.

1730. Május 21. A tiszteletes kolozsvári Ref. consistoriumnak gyűlése lévén, ott repraesentáltatott a Méltóságos supremum consistoriumtól tiszteletes püspök Bonyhai György uram ő klmé gravamenje, mely hat ratiókkal erősített meg, hogy ő klmé. visitatioját a mult őszön a collegium és ecclesia nem admittálta. Melyre megfelel a tiszteletes consistorium.

1730. Auguszt. 6. A Tiszteletes kolozsvári refor. consistorium gyűlésében a halál által kiszollított consistorialis személyek helyében, városunknak becsületes lakói közzül választattak s rendeltettek azon hivatalra a magyar natio részéről Rác Ábrahám és Ujhelyi Sámuel atyáukfiái, a szász

natio részéről Németi János, Bányai Ferenc és Brassai Spic. György atyáukfiái, kik hogy az ekklesia dolgait hűségesen és jó lelkiismerettel munkálodgyak, adjon Isten ő kegyelmeknek elégséges kegyelmet.

1730. Auguszt. 13. Lévén gyűlése a tiszteletes consistoriumnak, végeztetett, hogy legelsőbben is, ha a collegiumban találtatik oly becsületes ifju, ki a külső templomban a kántorságra alkalmas volna, annak adassék hivatal; a mint hogy ex communi consensu consistorii, választott a collegiumból Bodoki H. Sámuel nevű becsületes ifju, ki is alkalmas időtől fogva azon hivatalban szolgált, kinek is hivatal adatván, in domo consistoriali magát azon ifju az Ur nevében keze beadásával kötelezi. Szentelje meg Isten minden munkáját maga dicsőségére.

Exactorok rendeltettek Pataki István, Balla Péter, Rác Ábrahám, Németi János uramék, hogy jó lelkiismerettel folytathassák a ratiókat ő kegyelmőknek kívánja a consistorium.

A Mlgos asszony Kemény Simonné asszonyom a hangráláb melltt levő házat eladóvá tevén, az ekklesiát megkínálta, irni kell ő Ngának, hogy ő Nga a contractus punctumit tudván, minekelötte determináltatnék a ház ára, ő Nga respectalván az ekklesiát, kegyessége szerint végezze el az egész dolgot minél hamarébb.

1732. Okt. 26. A kolozsvári Tiszt. consistorium gyűlésében notariusi hivatalától bucsuzván Udvarhelyi Mihály, rendeltetett consistorialis notariusnak Tiszt. Verestói György, professor uram, segélje Isten ő kglmét a közönséges jónak folytatására.

1733. Auguszt. Bucsuzván quartás Füzéri György uram hivatalától, a tiszt. consistorium ő kglmét még ez esztendőre megmarasztja; minthogy intermedio tempore ő kglmét elbocsáttani károsnak tartja, a Tiszt. consistorium feles építtetéshez is fogván, ő kglme a Tiszt. Curatela parancsolatjából. Decernálja pedig a Venerabile consistorium, hogy a jövő esztendőn sine controversia a quartásság a nemes magyar-natioara devolválódjék.

1734. Julius 25. Tiszt. quartás Füzéri György uram maga hivataljától elbucsván és a Tiszt. consistorium is ő kglmét quartási tisztétől elbocsátván, és mint jó szolgának, jó szolgálatát megköszönvén: azon quartási hivatalra denominálta a Tiszt. consistorium Tiszt. dr. Enyedi István uramat. Isten ő kglmét éltesse, erejét és egészségét szolgálta ki, hogy a Tiszt. ekklesiának hasznosan szolgálhasson. Viseli pedig mostan ő kglme e hivatalt a magyar Natió.

Eodem die. Külső kántor Bodoki Sámuel uram kántori hivatalától elbucsván és a Tiszt. ekklesia is ő kglmét elbocsátván, míg már a külső templomban kántor állítatik be, addig ex intimatione Vén. consistorii Tiszt. professor uraimék rendelnek két becsületes deákokat, kik a kántorságot supportálják ad interim.

1735. Febr. 21. Tiszt. Szathmári Pap Zsigmond uram, ő kglme ekklesiánkba beérkezvén, és szent funkciójába beállítatván, mostani consistoriumunk gyűlésében consistorialis személynek decleráltatik és ezután consistoriumunk membrumának tartatik. Isten ő kglmét közöttünk éltesse és velünk együtt segélye ekklesiánk dolgainak folytatásokra.

1736. Nov. 11. Már jó darab ideje lévén, hogy a a kolozsvári reform. consistorium alázatosan requirálta vala a Mlgs. reform. supremum consistoriumot, hogy idvezült néhai mltgs. Rhedei Ádám ur fő kuratorunk helyett, rendelné fő kurátorunkká Méltgs L. Báró Losonci Bánffy Farkas úr ő Nsgát. A méltgs ref. supremum consistorium atyai képpen reflektálván szegény ekklesiánkhoz, alázatos kérésünknek engedelmessé, és említett méltgs L. B. Losonci Bánffy Farkas úr ő Nagát szegény ekklesiánkhoz fő curátorává rendelte, cselekedvén ama közönséges regula szerint, curator petentibus datur. Mi is egész consistoriumostól és ekklesiástól említett Méltgs L. B. Losonci Bánffy Farkas úr ő Ngnak ad supremum curatoratum Ecclesiae nostrae ref. Claudiapolitanae hivatalt adtunk. Ő Naga is mind a Méltgs. supremum consistorium determinatiójának engedelmessé, mind pedig csekély hivatalunk adnuálván, a supremum curatoratum szegény ekklesiánkban felvállalta, és nevezetesen legelsőbben consistoriumunkba bejött Anno 1736. die 11. Novembris és curatori hivatalához kezdett. Isten ő Nagát sokáig szerencsésen éltesse szegény ekklesiánkhoz hasznára és consolatiojára.

1737. márc. 10. Mltgs inspector fő curatorunk, L. B. Losonci Bánffy Farkas úr ő Nsga, consistoriumunkba bejövén 1-ször proponálá, hogy mivel az ekklesia és collegium ispánja, Gyarmati Szabó János uram, sokáig viselte maga tisztségét, gondolkodjék más ispán felől a Tiszt. s a Nsgos consistorium. E dologra időt kívána magának a Tiszt. s a Nsgos consistorium, mely idő alatt gondolkodni fog egy alkalmas subjectum felől. 2. Néhai Tiszt. Udvarhelyi Mihály uram Anno currenti die. 2. Mártii e világból kimúlván, azt is proponálá ő Nsga, hogy a Mltgs supremum consistorium előtt a professzori vacantia iránt, mely most a theologiai Professzorság, fog propositiot tenni. 3. Az unitaria ekklesiának lévén egy néhány mázsa öntött ón betűje, azt is proponálá ő Nga, hogy azokat a Tiszt. és Nagyságos consistorium vegye meg parato aere az ekklesiának és collegiumnak jövődöbeli hasznára. 4. Azt is említé ő nga. hogy némelyek rationista uraimék közül, kik t. i. már az ekklesia szolgálatjából kiállottanak, még eddig ratiojokat bé nem adták az exatoriára: azért ő kegyelmék minél hamarébb ratiojokat adják be.

1737. március 14. Méltóságos inspector fő curátor ur Liber Báró Losonci Bánffy Farkas úr ő Nga. consistoriumot gyűjtetvén, a Tiszt. és Nsgos. consistorium az ur ő Ng-val együtt így concludálá azokra a propositiokra, melyeket az ur ő Nga proponált vala a közelebb való consistoriumban, úgymint anno 1737. die. 10 Martii. Ad primum Gyarmati Szabó János uram maga hivataljától becsülettől elbucsván (jóllehet még ő keglme ratio alól nem absolváltatott), ő kegyelme helyébe az ekklesia és collegium jószágaiban udvarbíroságra, avagy a mint Kolozsvárott híyni szokták, ispánságra beállítatott, Nemzetes Magyarósi Tamás

uram. De úgy, hogy ő kegyelme reversalis alatt obligálja magát arra, hogy ha valami károkat fog ő keglme tenni a jószágokban, azokat ő kegyelmén a Tiszt. és Nsgos consistorium exequálhassa. Ez a reversalis pedig formaliter beíratassék ide az ekklesia könyvébe, hogy osztán a több udvarbírák is e szerint a reversalis szerint magokat obligálják magok hivatalokra. Egyszersmind instructio is adatik ő keglme. eleibe, melyhez ő kegyelmének magát kellessék tartani. Ugyan ekkor determináltatik, hogy Nemzetes curator Pataki Pál uram és Nzs. exactor Rác Ábrahám uram menjenek ki, és az ekklesia és collegium jószágait inventálják s conscribálják, hogy új udvarbíró uram annál jobban folytathassa maga hivatalját. Ad secundum. A Mlgs úr mostan is emlékezetet tevén a professzori vacantia felől, a Tiszt. és Ns. consistorium insinualá az úr ő Nagyságának, hogy ha a Mlgs supremum consistoriumnak is úgy fog tetszeni, illendő léssen, Tiszt. Csepreghi Ferenc uramat a néhai tiszt. Udvarhelyi Mihály uram ő kegyelme vacantiájára által tenni, és egyszersmind theologiae professorsággal is coonestálni. Kéré pedig azon a Mlgs urat a Tiszt. és Nsgos consistorium, hogy a Banffianum legatumnak és azon álló professorságnak tovább való continuatióját, sőt securitássát és perpetuitássát, exoperálni a métóságos supremum consistoriummal együtt méltóztassék. Ad tertium igéré ő nagysága, hogy annyi pénzt a collegiuméből szerez ő nagysága, melylyel az említett unitaria ekklesiának öntött ón betűit a reformata ekklesia számára megveszi. Az ekklesia pedig annak a pénznek fele részéért igéré igen kegyelmesen, hogy a collegiumot búzával consolálja; mivel tudja, hogy mostan a Ns collegiumnak igen kevés búzája vagon. Ad quartum. Most is injungálá ő nagysága, hogy a számadatlan rationisták ratioikat az exactoriara adják bé.

(Folytatása következik.)

Török István.

Különfélék.

= Szívesen felhívjuk olvasóink figyelmét mai első cikkünkre, mint oly jelenségre, mely egy gondolkozó, és mindenek felett, egy melegen érző szívnek közvetlen, spontán megnyilatkozása ama tapasztalatok felett, melyekre bővséges anyagot nyujt erdélyi egyházkerületünknek vezetése, fejlődése az utolsó tíz év alatt. Hivatalos lap vagyunk a «Hivatalos Részben», de absolute függetlenek a többi tartalomban. Ez szolgáljon magyarázatul annak, hogy e cikket közöljük, melyet a magunk részéről nem dicsőítésnek kívánunk tekinteni, hanem elismerésnek; nem a külső tekintély iránt való képmutatásnak, hanem a fáradhatatlan, odaadó munkálkodással szemben tanusított megbecsülésnek. Azt hisszük, a mi felfogásunk tökéletesen talál annak felfogásával, a ki e dologban, tudtán kívül, érdekelve van. Nem hivatalosan, kérjük barátainkat, szíveskedjenek nyilatkozni, hogyan vélnék legméltóbban kifejezni ragaszkodásukat, szeretetüket ama férfinak, ki mindnyájunknak barátja, egyházkerületünknek ez idő szerint jobb keze, és a ki tíz esztendő óta elfáradhatatlanul dolgozik azon, hogy vallásos, erkölcsi, nemzeti tekintetben gyarapodjunk, nőjjünk, éljünk mindörökké. Valamelyes egyszerű, kálvinista jubileumra gondolunk, melyben ő gyönyörűségét találja, mi pedig, megtisztelve érezzük magunkat. Gondolkozó bizottságot nincs miért kiküldeni; a szeretet mindent kitalál. Várjuk a szeretet megnyilatkozását.

= Papválasztás. Kalota-Szent-Király-Zentelkei egyházközségünk e hó 22-én választott új papot Szilágyi László, aa. személyében. Szilágyi László reményekre jogosító tehetségét, és kitartó munka-erejét már öt évi györgyfalvi lelkészkedéséből jól ismerjük, s így csak örvendni tudunk a szerencsés választás fölött, melyet kalota-szent-királyzentelkei népes egyházközségünk tett. Csak folytassa az úr nevében megkezdett sikeres munkálkodását, mely áldás nélkül nem fog maradni.

= Megjelent a «Prot. Szemle» VII. évfolyam, 4. füzet. Tartalmazza 1. A magyar protestáns egyházak vagyón-

jogi viszonyai az 1790/91 XXVI ik tc. ig. Pokoly Józseftől. Az énekeskönyv reformja, zenészetű szempontból. Farkas Lajostól 3. A ker. racionalizmus egy új apostola. Várnai Sándortól. Irodalmi szemle: hazai, külföldi irodalom. Kifogytunk az ajánlatból. Csak sajnálni tudjuk azt, ki tehetné, és nem szerzi meg, és nem olvassa e tartalmas füzeteket, melyek méltó büszkeséggel töltönek el.

— A «Székely-Mikó-kollegium gondnoki karát az erdélyi egyházkerületi közgyűlés legközelebbi ülésén megválasztotta ki, midőn az algondnoki állásra dr. Szász Izák, aat. választotta meg. Mikint annak idején jeleztük is, a választást a közoktatásügy érdekében szerencsésnek tarthatjuk, mert egy munkás, és a közélet törekvései iránt mindig érdeklődő kiváló férfura esett a választás. Az új gondnokot a Mikó-kollegium tanári kara, és tisztelői közelebből ünnepélyes összejövetelen fogadta, és iktatta be tiszteletbeli állásába. Az ünnepélyes aktus a kollegium konviktusának éttermében ment végbe, s kedélyes és szellemes mulatságban telte befejezését, melyen a köszöntöket az éjféli óra zárta be.

— A Magyar Mese- és Mondavilágnak, Benedek Elek nagy mesekönyvének a második kötetéből a közoktatási minisztérium éppugy, mint annak idején az első kötetből, 200 példányt vett meg az állami iskolákban való kiosztás végett. Egyben a miniszter úgy nemzeti, mint pedagógiai szempontból különösen kiemelve e könyv értékét, az összes iskoláknak melegen ajánlotta. Az egyelőre öt kötetre tervezett millenáris vállalatnak pár hét múlva megjelenik már a harmadik kötet is. Most kaptuk ugyanis a 25—28. füzetet s így a harmadik kötetből még csak két füzet hiányzik. A Mese- és Mondavilág ma a gyermek és serdülő ifjúságnak legkedvesebb olvasókönyve; olvassák palotában és kunyhóban, az iskolákban s e könyv valóban meg is érdemli, hogy szelvében olvassák. A meséket és mondákat sikerült illusztrációk tarkítják Széchy Gyulától. Egy-egy füzet ára 25 kr., egy köteté 3 ft. Az első füzetből kezdve még mindig meg lehet rendelni a kiadó Athénaeumnál és minden könyvkereskedőnél s tíz füzetenkint 2 ft 50 krral elő is lehet fizetni, mely esetben a kiadó viseli a postaköltséget.

Szerkesztői nyiltposta.

— B. G. urnak. Szemerja Szívesen köszönjük. De a ki előbb öntött a garabba, előbb örül. Ez legyen számunkra mentség, önnek sarkantyú.

HIVATALOS RÉSZ.

1402—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium m. t. elöljáróságának.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk kötelekében álló főgimnáziumoknál az érettségi vizsgálatok szóbeli része az alábbirt időben és elnökök, meg kormányképviselők mellett fog megtartatni.

1. Nagy Enyeden f. é. június hó 28. és 29. napjain Zeyk Dániel, főispán és kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetén, Csató János, kir. tanácsos és koll. főgondnok, elnöklése mellett, dr. Lány Gyula, budapesti egyetemi tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

Kolozsvártt, f. é. június 28 és 29. napjain, Gyarmathy Miklós, koll. főgondnok, akadályoztatása esetében, Schilling Rudolf, koll. gondnok, elnöklése mellett, Szóts Farkas, budapesti theol. tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

3. Maros-Vásárhely f. é. június 25 és 26. napjain, br. Kemény Domokos, elnöklése mellett, dr. Óreg János, debreceni főiskolai tanár s kormányképviselő jelenlétében.

4. Sz. Udvarhely, f. é. június 28-ik napján, Sebesi Ákos, kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetében, dr. Mezei Ödön, főgondnok elnöklése mellett, Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanár, mint kormányképviselő, jelenlétében.

5. Zilahon, f. é. június 24. és 25. napjain, Lőrincy György, főgondnok, akadályoztatása esetében Kiss Lajos, gondnok elnöklése mellett, Szóts Farkas, budapesti theol. tanár, mint korm. képviselő jelenlétében.

6. Szász-Városon, f. é. június 25-ik napján, gr. Kunn Géza főgondnok, elnöklése mellett, Géresi Kálmán, debreceni főiskolai tanár, mint korm. képviselő jelenlétében.

7. Seps-Szentgyörgyön, f. é. június 28 és 29. napjain, dr. Bodor Tivadar, kollegiumi főgondnok, elnöklése mellett, dr. Ballagi Aladár, budapesti egyetemi tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

A miről a mt. Elöljáróságok további szives intézkedés végett értesítetnek.

Kolozsvár, 1895. április 20-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozvári Sándor,
elnök-helyettes.

1382—1895. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett sepsi-szentgyörgyi evang. ref. Székely-Mikó-kollegiumhoz, mint főgimnáziumhoz, rendes tanári állásra, pályázat nyitattik. Ezen tanszékkal a görög-latin nyelv és irodalom tanítása van egybekötve.

Javadalma: évi 1200 forint, és 200 forint lakpénz; egy, esetleg két ízben 100 forint ötödéves szolgálati korpótlék.

A választás az erdélyi evang. ref. egyházkerület jogkörébe tartozik.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, és hadkötelezettségüket feltüntetendő, s az erdélyi evang. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsához címzett folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi evang. ref. Székely-Mikó-kollegium Elöljáróságához, 1895. évi május hó 31-ig, adják be.

Csak evang. reform. egyének folyamodványai vétetnek figyelembe.

A választott tanár a nem állami tanárok részére létesített nyugdíj-intézet kötelezett tagja. Állomását az 1895. év szeptember 1-én tartozik elfoglalni.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsának, Kolozsvártt, 1895. év ápril. 16-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

608—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett magyarósi leány-egyházközség lévitatanítói állomása ezennel köröztetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 105 forint, 5 kr. értékű kepe és kánonika-porcio haszonélvezete, e mellett, 302 forint állam-segély, összesen tehát, 407 forint 5 kr. A megválasztandó köteles az egyházközségtől kapandó egy évi javadalma hat-százalékát, s az után az évi járulékot a gyámintézet javára befizetni. Megjegyzendő, hogy a hat-százalék egyszer és mindenkorra fizetendő.

Pályázati határrnap: folyó évi május hó 20. A kellőleg felszerelt folyamodások nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Sz. Udvarhely.

Kolozsvártt, 1895. ápril. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

158—1895. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kovácsnai lakos, evang. ref. Kovács János, reform. vallásu nejét, Balló Máriát, ki őt ez előtt nyolc évvel hűtlepül elhagyta, s kinek hollétééről azóta semmit nem tud, ezennel hirdetményesen idézteti az orbai evang. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé, azon figyelmeztetéssel, hogy ha meg nem jelenik is, hat hónap letelte után, ellene a válóper megkezdí, és lejárta.

Az orbai evang. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
Szörcsén, ápril. 15. 1895.

Péter Károly,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.